

DESID. ERASMI

1578/6297

ROTERODAMI

Colloquia Familiaria
Selecta.

JUXTA

EDITIONES PROBATISSIMAS.

IN USUM

SCHOLÆ EDINBURGENSIS.

EDINBURGI:

Impensis G. GORDON, J. BELL, et J. DICKSON;

MDCC LXXVI.

DEPT. REASD

NOT RECORDED

CONFIDENTIAL

ERASMI Colloquia Selecta

NAUFRAGIUM.

ANTONIUS, ADOLPHEUS.

An. **H**ORRENDAM narras. Est istuc navigare?
Prohibeat Deus, ne mihi quidquam
unquam tale veniat in mentem. *Ad.*
Imo, quod hactenus memoravi, lusus merus est præ
his quæ nunc audies. *An.* Plus satis malorum au-
divi: inhorresco te memorante, quasi ipse periculo
interfim. *Ad.* Imo mihi jucundi sunt acti labores.
Ea nocte quiddam accidit, quod magna ex parte
spem salutis ademit nauclero. *An.* Quid obsecro?
Ad. Nox erat sublustris, et in summo malo stabat
quidam è nautis in galea; sic enim vocant, opinor;
circumspectans, si quam terram videret: huic coe-
pit adfistere sphaera quædam ignea: id nautis tri-
stissimum ostentum est, si quando solitarius ignis est;
felix, cum gemini. Hos vetustas credidit Castorem
et Pollucem. *An.* Quid illis cum nautis, quorum al-
ter fuit eques, alter pugil? *Ad.* Sic visum est poetis.
Nauclerus qui clavo assidebat, Socie, inquit, (nam
eo nomine se mutuo compellant nautæ;) videsne,
quod sodalitium tibi claudat latus? Video, respon-
dit ille; et precor ut sit felix. Mox globus igneus
delapsus per fines devolvit sese usque ad naucle-
rum. *An.* Num ille exanimatus est metu? *Ad.* Nau-
tæ assuevere monstris. Ibi paulisper commoratus,
A volvit

volvit se per margines totius navis : inde per medios foros dilapsus evanuit. Sub meridiem coepit magis ac magis incrudescere tempestas. Vidistine unquam Alpes? *An.* Vidi. *Ad.* Illi montes verucae sunt, si conferantur ad undas maris. Quoties tollebamur in altum, licuisset lunam digito contingere : quoties demittebamur, videbamur dehiscen- te terra recta ire in Tartara. *An.* O insanos qui se credunt mari! *Ad.* Nautis frustra luctantibus cum tempestate, tandem nauclerus totus pallens nos adit. *An.* Is pallor praesagit aliquod magnum malum. *Ad.* Amici, inquit, desii esse dominus na- vis meae ; vicere venti ; reliquum est ut spem na- stram collocemus in Deo, et quisque se paret ad extrema. *An.* O vere Scythicam concionem ! *Ad.* In primis autem, inquit, exoneranda est navis ; sic jubet necessitas, durum telum : praestat consulere vitae, dispendio rerum, quam simul cum rebus in- terire. Persuasit veritas : projecta sunt in mare plurima vasa plena pretiosis mercibus. *An.* Hoc erat vere iacturam facere. *Ad.* Aderat Italus qui- dam, qui legatum egerat apud regem Scotiae : huic erat scrinium plenum vasis argenteis, annulis, pan- no, ac vestimentis sericis. *An.* Is nolebat deci- dere cum mari? *Ad.* Non ; sed cupiebat aut per- ire cum amicis opibus suis, aut simul cum illis servari. Itaque refragabatur. *An.* Quid Nauclerus? *Ad.* Per nos, inquit, liceret tibi cum tuis perire solum : sed aequum non est, ut nos omnes tui scri- nii causa periclitemur ; alioqui te una cum scri- nio dabimus in mare praecipitem. *An.* Orationem vere nauticam ! *Ad.* Sic Italus quoque iacturam fecit, multa mala precans et superis et inferis, quod suam vitam elemento tam barbaro credidisset. *An.* Agnosco vocem Italicam. *Ad.* Paulo post venti, nihilo mitiores facti nostris muneribus, rupere fu-
nes,

nes, disjecere vela. *An.* O calamitatem! *Ad.* Ibi rursus nos adit nanta. *An.* Concionaturus? *Ad.* Salutat: Amici, inquit, tempus hortatur ut unusquisque Deo se commendet, ac morti se præparet. Rogatus à quibusdam nauticæ rei non imperitis, ad quot horas se crederet posse tueri naveni, negavit se posse polliceri quidquam, sed ultra tres horas non posse. *An.* Hæc concio durior etiam erat priore. *Ad.* Hæc ubi locutus est, jubet incidi funes omnes, ac malum usque ad thecam, cui inferitur, incidi serra, ac simul cum antennis devolvi in mare. *An.* Cur hoc? *Ad.* Quoniam sublato aut lacero velo erat oneri, non usui: tota spes erat in clavo. *An.* Quid interea vectores? *Ad.* Ibi vidisses miseram rerum faciem: nautæ carentes, Salve Regina, implorabant matrem Virginem, appellantes eam stellam maris, reginam cœli, dominam mundi, portum salutis, aliisque multis titulis illi blandientes, quos nusquam illi tribuunt sacre literæ. *An.* Quid illi cum mari, quæ nunquam, opinor, navigavit? *Ad.* Olim Venus agebat curam nautarum, quia nata credebatur ex mari: ea quoniam desuit curare, suffecta est huic matri non virgini Virgo mater. *An.* Ludis. *Ad.* Nonnulli procumbentes in tabulas adorabant mare, quidquid erat olei effundentes in unciâs, non aliter illi blandientes, quam solentis irato principi. *An.* Quid aiebant? *Ad.* O clementissimum mare, ô generosissimum mare, ô ditissimum mare, ô formosissimum mare; mitesce, serva. Hujusmodi multa occinebant furdo mari. *An.* Ridicula superstitio. Quid alii? *Ad.* Quidam nihil aliud quam vomebant, plerique vota nuncupabant. Aderat Anglus quidam, qui promittebat montes aureos Virgini Walsinghamicæ, si vivus attigisset terram. Alii multa promittebant liguo crucis, quod esset in tali loco; alii rur-

sum quod esset in tali loco. Idem factum est de Maria Virgine, quæ regnat in multis locis; et putant votum irritum, nisi locum exprimas. *An.* Ridiculum: quasi divi non habitent in cœlis. *Ad.* Erant qui se promitterent fore Carthusianos. Erat unus qui polliceretur se aditurum divum Jacobum, qui habitat Compostellæ, nudis pedibus et capite, corpore tantum lorica ferrea tecto, ad hæc cibo emendicato. *An.* Nemo meminit Christophori? *Ad.* Unum audiivi non sine risu, qui clara voce, ne non exaudiretur, polliceretur Christophoro, qui est Lutetiæ in summo templo, mons verius quam statua, cereum tantum quantus esset ipse. Hæc cum vociferans quantum poterat identidem inculcaret, qui forte proximus assistebat illi notus, cubito tetigit eum, ac submonuit: Vide quid pollicearis: etiam si rerum omnium tuarum auctionem facias, non fueris solvendo. Tum ille voce jam pressiore, ne videlicet exaudiret Christophorus: Tace, inquit; fatue; an credis me ex animi sententia loqui? Si semel contigero terram, non daturus sum illi candelam sebaceam. *An.* O crassum ingenium! suspicor fuisse Batavum. *Ad.* Non; sed erat Zelandus. *An.* Miror nulli in mentem venisse Paulum Apostolum, qui ipse olim navigarit, et fracta navi defilierit in terram. Is enim haud ignarus mali didicit miseris succurrere. *Ad.* Pauli nulla erat mentio. *An.* Precabantur interim? *Ad.* Certatim. Alius canebat, Salve Regina; alius, Credo in Deum. Erant qui peculiare quasdam preculas habebant, non dissimiles magicis, adversus pericula. *An.* Ut afflictio facit religiosos! Rebus secundis, nec Deus, nec divus quisquam nobis venit in mentem. Quid tu interea? Nulli divorum nuncupabas vota? *Ad.* Nequaquam. *An.* Cur ita? *Ad.* Quia non paciscor cum divis. Quid est enim aliud quam contractus

tractus juxta formulam, Do, si facias: aut, Faciam, si facias: Dabo cereum, si enatem: Ibo Romam, si serves. *An.* At implorabas alicujus divi præsidium. *Ad.* Ne id quidem. *An.* Quam ob rem autem? *Ad.* Quia spatiosum est coelum. Si cui divo commendare meam salutem, puta sancto Petro, qui fortasse primus audiet, quod adstet officio; prius quam ille conveniat Deum, prius quam exponat causam, ego jam periero. *An.* Quid igitur faciebas? *Ad.* Recta adibam ipsum patrem, dicens, Pater noster, qui es in cœlis. Nemo divorum illo citius audit, aut libentius donat quod petitur. *An.* Sed interea non reclamabat tibi conscientia? Non verebaris appellare patrem, quem tot sceleribus offenderas? *Ad.* Ut ingenue dicam, deterrebat non nihil conscientia; sed mox recipiebam animum, ita mecum cogitans: Nullus est pater tam iratus filio, quin si videat eum periclitantem in torrente aut lacu, capillis areptum ejiciat in ripam. Inter omneis nullus se tranquillius agebat, quam mulier quædam, cui erat infantulus in sinu, quem lactabat. *An.* Quid illa? *Ad.* Sola nec vociferabatur, nec flebat, nec pollicitabatur: tantum complexa puellum, precabatur tacite. Interea dum navis subinde illideretur vado, naucleus metuens ne tota solveretur, rudentibus eam cinxit à prora et à puppi. *An.* O misera præsidia! *Ad.* Interim exoritur quidam sacrificus senex, annos natus sexaginta; nomen erat Adamus: is abjectis vestibus usque ad indusium, abjectis etiam ocreis, et calceis, jussit, ut omnes itidem pararemus nos ad natandum. Atque ita stans in medio navis, concionatus est nobis ex Gersoni quinque veritates de utilitate confitendi; hortatus omneis ut se quisque prepararet et vitæ et mortis. Aderat et Dominicans quidam. His confessi sunt qui volebant. *An.* Quid tu? *Ad.*

Ego videns omnia plena tumultus, tacite confessus sum Deo, damnans apud illum meam injustitiam, et implorans illius misericordiam. *An.* Quo migraturus, si sic perisses? *Ad.* Hoc committebam iudici Deo. Neque enim volebam esse mei ipsius iudex: tamen bona quædam spes interim habebat animum meum. Dum hæc aguntur, redit ad nos nauta lacrymabundus. Paret, inquit, se quisque; nam navis non erit nobis usui ad quartam horæ partem. Jam enim locis aliquot convulsa hauriebat mare. Paulo post nauta renuntiat nobis se videre procul turrim sacram, adhortans, ut divi, quisquis esset ejus templi præses, auxilium imploraremus. Procumbunt omnes, et orant ignotum divum. *An.* Si nomine compellassetis eum, fortassis audisset. *Ad.* Erat ignotum. Interim nauclerus quantum potest, eo navim dirigit jam laceram, jam undique combibentem undas; ac plane dilapsuram, ni rudentibus fuisset succincta. *An.* Dura rerum conditio. *Ad.* Eo provecti sumus, ut ejus loci incolæ prospicerent nos periclitantes; ac procurentes cætervatim in extremum littus, sublatis togis, et galeis in lanceas impositis, invitabant ad sese; ac jactatis in cælum brachiis significabant se deplorare nostram fortunam. *An.* Expecto quid evenerit. *Ad.* Jam mare totam navim occuparat, ut nihilo tutiores essemus futuri in navi, quam in mari. *An.* Heic ad sacram ancoram confugiendum erat. *Ad.* Imo ad miseram. Nautæ scapham exonerant aqua, ac dimittunt in mare. In hanc omnes sese conantur conjicere, nautis magno tumultu reclamantibus, scapham non esse capacem tantæ multitudinis, arriperet sibi quisque quod posset, ac nataret. Res non patiebantur lenta consilia: alius arripit remum, alius contum, alius alveum, alius situlam, alius tabulam; ac suo quisque præsidio nitentes committunt

tunt se fluctibus. *An.* Quid interim accidit illi mulierculæ quæ sola non ejulabat? *Ad.* Illa omnium prima pervenit ad littus. *An.* Qui potuit? *Ad.* Imposueramus eam repandæ tabulæ, et sic alligaveramus, ut non facile posset decidere: dedimus illi tabellam in manum, qua vice remi uteretur: ac bene precantes exposuimus in fluctus, conto protrudentes, ut abesset à navi, unde erat periculum: illa læva tenens infantulum, dextra remigabat. *An.* O viraginem! *Ad.* Cum jam nihil superesset, quidam avulsit ligneam statuam Virginis matris, jam putrem atque excavatam à foricibus, eamque complexus coepit natare. *An.* Scapha pervenit incolumis? *Ad.* Nulli prius periere. Porro triginta sese in eam conjecerant. *An.* Quo malo fato id factum est? *Ad.* Prius quam posset se liberare à magna navi, illius vacillatione subversa est. *An.* O factum male! Quid tum? *Ad.* Ego, dum aliis consulo, pene perieram. *An.* Quo pacto? *Ad.* Quia nihil supererat aptum natationi. *An.* Illic subera fuissent usus. *Ad.* In eo rerum articulo maluissem vile suber, quam candelabrum aureum. Circumspicienti tandem venit in mentem de ima mali parte: eam quoniam solus eximere non poteram, adscisco socium: huic ambo innixi committimus nos mari, sic ut ego dextrum cornu tenerem, ille lævum. Dum sic jactamur, sacrificus ille concionator nauticus medium iniecit se in humeros nostros. Erat autem ingenti corpore. Exclamamus, Quis ille tertius? Is perdet nos omnes. Ille contra placide, Sitis, inquit, bono animo; sat spatii est. Deus aderit nobis. *An.* Cur ille tam sero coepit esse natator? *Ad.* Imo futurus erat in scapha, una cum Dominicanis: nam omnes hoc honoris illi deferebant, sed quamquam erant invicem confessi in navi, tamen oblitus nescio quid circumstantiarum, rursus ibi in ora navis consistuntur,

constituntur; et alter alteri manum imponit; interim scapha perit: nam hæc mihi narravit Adamus. *An.* Quid actum est de Dominicano? *Ad.* Is, ut idem narrabat, implorata divorum ope, abjectis vestibus, nudum se commisit natationi. *An.* Quos divos invocabat? *Ad.* Dominieum, Thomam, Vincentium, et nescio quem Petrum, sed in primis fidebat Catharinæ Senensi. *An.* Christus illi non veniebat in mentem? *Ad.* Ita narrabat sacrificus. *An.* Melius enataisset, si non abjecisset sacram cucullam: ea deposita, qui potuit illum agnoscere Catharina Senensis? Sed perge narrare de te. *Ad.* Dum adhuc volveremur juxta navim, arbitrio fluctuum huc et illuc se volventem, clavus illi sus fregit femur ejus qui tenebat lævum cornu. Sic ille revulsus est; sacrificus precatus illi requiem æternam, successit in locum illius, adhortans me, ut magno animo tuerer cornu meum, ac strenue moverem pedes. Interim potabamus multum aquæ falsæ. Adeo Neptunus nobis non balneum tantum falsum, sed potionem etiam falsam temperarat: quanquam sacrificus ei rei monstraret remedium. *An.* Quod, obsecro? *Ad.* Quoties unda nobis occurreret, ille opposuit occipitium, ore clauso. *An.* Strenuum senem mihi narras. *Ad.* Ubi jam aliquandiu sic nantes nonnihil promovissemus, sacrificus, quoniam erat miræ proceritatis, Bono, inquit, es animo; sentio vadum. Ego non ausus tantum sperare felicitatis, Longius, inquam, absumus à littore. quam ut vadum sperandum sit. Imo, inquit, sentio pedibus terram. Est, inquam, fortassis è scriniis aliquod, quod huc devolvit mare. Imo, inquit, scalptu digitorum plane sentio terram. Cum adhuc aliquandiu natassemus, ac rursus sentiret vadum, Tu fac, inquit, quod tibi videtur factu optimum, ego tibi cedo malum totum, et vado me crede; simulque expectato

expectato fluctuum decessu, pedibus sequutus est quanto potuit cursu. Rursus accedentibus undis, utraque manu complexus utrumque genu, obnitatebatur fluctui, occultans sese sub undis, quemadmodum solent mergi et anates: rursus abeunte fluctu promicabat et currebat. Ego videns hoc illi succedere sum imitatus. Stabant in arena, qui porrectis inter se praelongis hastilibus fulciebant sese adversus impetum undarum: viri robusti, et fluctibus assueti, sic ut ultimus hastam porrigeret adnatanti. Ea contacta, omnibus in littus se recipientibus, tuto pertraheretur in sicum. Hac ope servati sunt aliquot. *An.* Quot? *Ad.* Septem; verum ex his duo soluti sunt tepore, admoti igni. *An.* Quot eratis in navi? *Ad.* Quinquaginta octo. *An.* O favum mare! saltem decimis fuisset contentum, quæ sufficiunt sacerdotibus. Ex tanto numero tam paucos reddidit? *Ad.* Ibi experti sumus incredibilem gentis humanitatem, omnia nobis mira alacritate suppeditantis, hospitium, ignem, cibum, vestes, vaticum. *An.* Quæ gens erat? *Ad.* Hollandica. *An.* Ista nihil humanius, cum tamen feris nationibus eincta sit. Non repetes, opinor, posthac Neptunum. *Ad.* Non, nisi mihi Deus ademerit sanam mentem. *An.* Et ego malim audire tales fabulas, quam expirari.

DIVERSORIA.

BERTULPHUS, GUILIELMUS.

Be. CUR ita visum est plerisque biduum aut tri-
Cduum commorari Lugduni? Ego semel
 iter ingressus, non conquiesco donec pervenero, quo
 constitui. *Gu.* Imo ego admiror quenquam illinc
 avelli

avelli posse. *Be.* Quam ob rem tandem? *Gu.* Quia illic locus est, unde non poterant avelli socii Ulyssis, illic Sirenes. Nemo domi suæ tractatur melius, quam illic in pandocheo. *Be.* Quid fit? *Gu.* Ad inensam semper adstabat aliqua mulier, quæ convivium exhilararet facetiis, ac leporibus. Et est illic mira formarum felicitas. Primum adibat materfamilias, quæ salutabat, jubens nos hilares esse, et quod apponeretur, boni consulere. Huic succedebat filia, mulier elegans, moribus ac lingua adeo festivis, ut possit vel ipsum Catonem exhilarare. Nec confabulantur ut cum hospitibus ignotis, sed veluti cum olim notis ac familiaribus. *Be.* Agnosco Gallicæ gentis humanitatem. *Gu.* Quoniam autem illæ non poterant adesse perpetuo, quod essent obeunda munia domestica, reliquique convivæ consalutandi, continenter adstabat puella quædam ad omneis jocos instructa: una satis erat omnium jaculis excipiendis: hæc sustinebat fabulam, donec rediret filia. Nam mater erat natu grandior. *Be.* Sed qualis erat tandem apparatus? Nam fabulis non expletur venter. *Gu.* Profecto lautus, ut ego mirer, illos tam vili posse accipere hospites. Rursus peracto convivio, lepidis fabulis alunt hominem, ne quid obrepat tædii. Mihi videbar domi esse, non peregre. *Be.* Quid in cubiculis? *Gu.* Illic nusquam non aderant aliquot puellæ, ridentes, lascivientes, lufitantes: ultro rogabant, si quid haberemus vestium sordidarum: eas lavabant, ac lotas reddebant. Quid multis? nihil illic vidimus præter puellas ac mulieres, nisi in stabulo: quanquam et huc frequenter irrumpebant puellæ. Abeuntes complectuntur, tantoque affectu dimmittunt, ac si fratres essent omnes, aut propinquæ cognationis. *Be.* Fortassis isti mores decent Gallos; mihi magis arrident Germaniæ mores, utpote masculi. *Gu.* Mi-

hi nunquam contigit videre Germaniam : quare te quaeso, ne gravere commemorare, quibus modis accipiant hospitem. *Be.* An ubique sit eadem tractandi ratio, nescio : quod ego vidi, narrabo. Advenientem nemo salutatur, ne videantur ambire hospitium. Id enim sordidum et abjectum existimant, et indignum Germanica severitate. Ubi diu inclamaveris, tandem aliquis per fenestellam æstuarii (nam in his degunt fere usque ad solstitium æstivum) proferret caput, non aliter quam è testa prospicit testudo. Is rogandus est, an liceat illic diversari. Si non renuit, intelligis dari locum. Rogantibus ubi sit stabulum, mota manu commonstrat. Illic licet tibi tuum equum tractare tuo more. Nullus enim famulus manum admovet. Si celebrius est diversorium, ibi famulus commonstrat stabulum, atque etiam locum equo minime commodum. Nam commodiora servant venturis, præsertim nobilibus. Si quid causeris, statim audis ; Si non placet, quare aliud diversorium. Fœnum in urbibus agre ac perpârce præbent, nec multo minoris vendunt, quam ipsam avenam. Ubi consultum est equo, totus commigras in hypocaustum, cum ocreis, sarcinis, luto, id est unum omnibus commune. *Gu.* Apud Gallos designant cubicula, ubi sese exuant, extergant, calefaciant, aut quiescant etiam, si libeat. *Be.* Heic nihil tale. In hypocausto exuis ocreas ; induis calceos ; mutas, si voles, indusium ; vestes pluvia madidas suspendis juxta hypocaustum ; ipse te admoves, ut sicceris. Est et aqua parata, si libeat lavare manus, sed ita munda plerumque, ut tibi post alia quærenda sit aqua, qua lotionem eam abluas. *Gu.* Laudo viros nullis deliciis effœminatos. *Be.* Quod si tu appuleris ad horam à meridie quartam, non cœnabis tamen ante nonam, nonnunquam et decimam. *Gu.* Quam ob rem ? *Be.* Nihil apparant nisi videant omnes,

omnes, ut eadem opera ministraretur omnibus, *Gu.* Quærent compendium. *Be.* Tenes. Itaque frequenter in idem hypocaustum conveniunt octoginta aut nonaginta, pedites, equites, negotiatores, nautæ, aurigæ, agricolæ, pueri, foeminae, sani, ægroti. *Gu.* Istuc vere cœnobium est. *Be.* Alius ibi pestit caput, alius abstergit sudorem, alius repurgat perones aut ocreas, alius eructat allium. Quid multis? Ibi linguarum ac personarum non minor est confusio, quam olim in turri Babel. Quod si quem conspexerint peregrinæ gentis, qui cultu dignitatis nonnihil præ se ferat, in hunc intenti sunt omnes defixis oculis contemplantes, quasi novum aliquod animantis genus adductum sit ex Africa; adeo ut postea quam accubuerint, reflexo in tergum vultu, continenter adspiciant, nec dimoveant oculos, cibi immemores. *Gu.* Romæ, Lutiæ ac Venetiæ nemo quidquam miratur. *Be.* Nefas est interim tibi quidquam petere. Ubi jam multa est vespera, nec sperantur plures adventuri, prodit famulus senex, barba cana, tonso capite, vultu torvo, fordido vestitu. *Gu.* Tales oportebat Cardinalibus Romanis esse à poculis. *Be.* Is circumactis oculis tacitus dinumerat, quot sint in hypocausto, quo plures adesse videt, hoc vehementius accenditur hypocaustum, etiamsi alioqui sol æstu sit molestus. Hæc apud illos præcipua pars est bonæ translationis, si sudore diffuant omnes. Si quis non assuetus vaporibus, aperiat rimam fenestræ, ne præfoceatur, protinus audit, Claudere. Si respondeas, Non fero, audis. Quære igitur aliud diversorium. *Gu.* Atqui mihi nihil videtur esse periculosius, quam tam multos haurire eundem vaporem, maxime resoluta corpore, atque heic capere cibum, et horas complures commorari. Jam enim omitto ructus alliatos, et ventris flatum, halitus putres: multi
sent

sunt qui morbis occultis laborant, nec ullus morbus non habet suum contagium. Certe plerique scabiem habent Hispanicam, sive, ut quidam vocant, Gallicam, cum sit omnium nationum communis. Ab his, opinor, non multo minus esse periculi, quam à leprosis. Jam tu divina, quantum discriminis sit in pestilentia. *Be.* Sunt viri fortes, ista ridet ac negligunt. *Gu.* Sed interim multorum periculo fortes sunt. *Be.* Quid facias? Sic assueverunt: et constantis est animi, non discedere ab instituto. *Gu.* Atqui ante annos viginti quinque nihil receptius erat apud Brabantos, quam thermæ publicæ; hæc nunc frigent ubique. Scabies enim nova docuit nos abstinere. *Be.* Sed audi cætera. Post redit ille barbatus Ganymedes, ac linteis insternit mensas, quot putat esse satis illi numero. Sed ô Deum immortalem, quam non Milesiis! cannabea diceret ex antennis detracta. Destinavit enim unicuique mensæ convivas, ut minimum octo. Jam quibus est notus mos patrius, accumbunt, ubi cuique libitum fuerit. Nullum enim discrimen inter pauperem et divitem, inter herum ac famulum. *Gu.* Hæc est illa vetus æqualitas, quam nunc è vita submovit tyrannis. Sic opinor vixisse Christum cum suis discipulis. *Be.* Postquam accubuerant omnes, rursus prodit torvus ille Ganymedes, ac denuo dinumerat sua sodalitia: mox reversus apponit singulis pinacium ligneum, et cochleare ex eodem argento factum, deinde cyathum vitreum; aliquantò post, panem: eum sibi quisque per otium repurgat, dum coquantur pulles. Ita nonnunquam sedetur ferme horæ spatio. *Gu.* Nullus hospitum interim efflagitat cibum? *Be.* Nullus cui notum sit regionis ingenium. Tandem apponitur vinum, Deus bone, quam non fumosum! Non aliud oportebat bibere Sophistas; tanta est subtilitas et acrimonia. Quod si quis ho-

spes, etiam oblata privatim pecunia, roget ut aliunde paretur aliud vini genus, primum dissimulant, sed eo vultu, quasi interfecturi: si urgeas, respondent; Heic diversati sunt tot Comites et Marchiones, neque quisquam questus est de vino meo: si non placet, quære tibi aliud diversorium. Solos enim nobiles suæ gentis habent pro hominibus, et horum insignia nusquam non ostentant. Jam igitur habent offam, quam obiciant latranti stomacho: mox magna pompa veniunt disci. Primus ferme habet offas panis madefactas jure carniū, aut, si dies est pisculentus, jure leguminum. Deinde aliud jus, post aliquid carniū recoctarum, aut falsamentorum recalfactorum. Rursus pultis aliquid, mox aliquid solidioris cibi, donec probe domito stomacho apponant carnes assas aut pisces elixos, quos non possis omnino contemnere: sed heic parci sunt, et subito tollunt. Hoc pacto totum convivium temperant quemadmodum solent actores fabularum, qui scenis admiscunt choros; ita isti alternis miscunt offas ac pultes. Curant autem, ut extremus actus sit optimus. *Gu.* Et hoc est boni poetæ. *Be.* Porro piaculum sit, si quis interim dicat, Tolle hunc discum: nemo vescitur. Desidendum est usque ad præscriptum spatium, quod illi clepsydri, ut opinor, metiuntur. Tandem prodit ille barbatus, aut pandocheus ipse, vestitu minimum à famulis differens, rogat, ecquid animi nobis sit. Mox adfertur vinum aliquod generosius. Amant autem eos qui bibunt largius, cum nihilo plus solvat ille qui plurimum hauserit vini, quam qui minimum. *Gu.* Mirum gentis ingenium. *Be.* Cum nonnunquam sint qui duplo plus absument in vino, quam solvant pro convivio. Sed antequam finiam hoc convivium, dictu mirum, quis sit ibi strepitus ac vocum tumultus, postquam omnes cœperunt incallescere potum. Quid multis? Surda omnia. Ad-

miscunt

miscent se frequenter ficti moriones ; quo genere
 hominum, cum nullum sit magis detestandum, ta-
 men vix credas, quantopere delectentur Germani :
 illi cantu, garritu, clamore, saltatione, pulsu faci-
 unt, ut hypocaustum videatur corruiurum, neque
 quisquam alterum audiat loquentem. At interea
 videntur sibi suaviter vivere : atque illic desidendum
 est volenti nolenti usque ad multam noctem. *Gu.*
 Nunc tandem absolve convivium. Nam me quo-
 que tædet tam prolixi. *Be.* Faciam. Tandem
 sublato caseo, qui vix illis placet, nisi putris ac
 vermibus scatens, prodit ille barbatus, adferens se-
 cum pinacium escarium, in quo creta pinxit ali-
 quot circulos ac semicirculos : id deponit in men-
 sa, tacitus interim ac tristis ; Charontem quempiam
 diceres. Qui agnoscunt picturam, deponunt pe-
 cuniam, deinde alius, atque alius, donec expleatur
 pinacium. Deinde notatis qui deposuerunt, sup-
 putat tacitus : si nihil desit, annuit capite. *Gu.*
 Quid si quid supersit ? *Be.* Fortasse redderet, et
 faciunt hoc nonnunquam. *Gu.* Nemo reclamatur ini-
 quæ rationi ? *Be.* Nemo qui sapit. Nam protin-
 us audiret, Quid tu es hominis ? Nihilo plus
 solves quam alii. *Gu.* Liberum hominum genus
 narras. *Be.* Quod si quis ex itinere lassus, cupiat
 mox à cœna petere lectum, jubetur expectare, do-
 nec cæteri quoque eant cubitum. *Gu.* Videor mihi
 videre civitatem Platoniam. *Be.* Tum suus cui-
 que nidus ostenditur, et vere nihil aliud quam cu-
 biculum : tantum enim ibi lecti sunt, et præterea
 nihil quo utaris, aut quod fureris. *Gu.* Illic mun-
 ditates est ? *Be.* Eadem quæ in convivio : lintea
 forte lota ante menses sex. *Gu.* Quid interim sit
 de equis ? *Be.* Ad eandem disciplinam tractantur,
 ad quam homines. *Gu.* Sed est eadem ubique tra-
 ctatio ? *Be.* Alicubi civilior est, alicubi durior
 quæ narravi : verum in genere talis est. *Gu.*

Quid si ego tibi nunc narrem, quibus modis hospites tractentur in ea partē Italiæ quam Longobardiam vocant; rursus in Hispania; deinde in Anglia, et in Wallia? Nam Angli partim Gallicos, partim Germanicos mores obtinent, ut ex his duabus gentibus mixti. Walli se prædicant *indigenas* Anglos. *Be.* Quæso te, ut narres. Nam mihi nunquam contigit eas adire. *Gu.* In præsentia non est otium. Nam nauta iussit, adestem ad horam tertiam, nisi vellem relinqui; et habet farcinulam: alias dabitur opportunitas ad satietatem usque gaudiendi.

COLLOQUIUM SENILE.

EUSEBIUS, PAMPIRUS, POLYGAMUS,
GLYCION.

Eu. **Q**Uas novas aves heic ego video? Nisi me fallit animus, aut parum prospiciunt oculi, video tres veteres congerrones meos confidentes, Pampirum, Polygamum, et Glycionem. Certe ipsi sunt. *Pa.* Quid tibi vis cum tuis vitreis oculis, fascinator? Congredere propius, Eusebi. *Po.* Salve multum exoptate Eusebi. *Gl.* Bene sit tibi, vir optime. *Eu.* Salvete vos omnes una salute, pariter mihi carissima capita. Quis Deus, aut casus Deo felicior, nos conjunxit? Nam nemo nostrum vidit alium annis, opinor, jam quadraginta. Mercurius caduceo suo non potuisset melius nos in unum contrahere. Quid heic agitis? *Pa.* Sedemus. *Eu.* Video; sed qua de causâ? *Po.* Opprimur currum, qui nos devehat Antverpiam. *Eu.* Ad mercatum? *Po.* Scilicet: sed spectatores magis, quam negotiatores: quanquam aliis aliud est negotii. *Eu.* Et nobis eodem est iter. Verum quid

obstat,
mihi

obstat, quo minus eatis? *Po.* Nondum convenit cum aurigis. *Eu.* Difficile genus hominum. Sed visne, ut illis imponamus? *Po.* Liberet, si liceret. *Eu.* Simulemus nos velle simul abire pedites. *Po.* Citius credant cancos volaturos, quam nos tam grandes pedibus hoc iter confecturos. *Gl.* Vultis rectum verumque consilium? *Po.* Maxime. *Gl.* Illi potant: id quo faciunt diutius, hoc plus erit periculi, necubi nos dejiciant in lutum. *Po.* Admodum diluculo venias oportet, si sobrium aurigam velis. *Gl.* Quo maturius perveniamus Antverpiam, nobis quatuor solis currum stipulemur. Contemnendum censeo tantillum pecuniæ. Hoc damni multis commoditatibus pensabitur: sedebimus commodius, ac mutuis fabulis suavissime transigemus hoc iter. *Po.* Recte suadet Glycion; ut in vehiculo quoque jucundus comes pro vehiculo sit. Quin et juxta Græcorum proverbium, liberius loquemur, non de plaustro, sed in plaustro. *Gl.* Transégi, conscendamus. Vah, nunc mihi libet vivere, posteaquam ex tanto intervallo videre contigit mihi carissimos olim sodales. *Eu.* Ac mihi videor repubescere. *Po.* Quot annos supputatis, ex quo Lutetiæ conviximus? *Eu.* Arbitror haud pauciores quadraginta duobus. *Pa.* Tum videbamus omnes æquales. *Eu.* Ita ferme eramus, aut si quid erat discriminis, perpusillum erat. *Pa.* At nunc quanta inæqualitas! Nam Glycion nihil habet senii, et hujus avus videri queat Polygamus. *Eu.* Profecto sic res habet. Quid rei in causâ? *Pa.* Quid? aut hic cessavit ac restitit in cursu, aut ille antevertit. *Eu.* Ohe, non cessant anni, quantumvis cessent homines. *Po.* Dic bona fide, Glycion, quot annos numeras? *Gl.* Plures quam ducatos. *Po.* Quot tandem? *Gl.* Sexaginta sex. *Eu.* O vere *Tithoni senectus*, quod aiunt. *Po.* Sed quibus tandem artibus remoratus es senectutem? Nam neque canities

adeſt, neque rugoſa cutis : vigent oculi ; nitet utrinque dentium ſeries ; color vividus eſt, corpus ſuculentum. *Gl.* Dicam artes meas ; modo tu viciffim narres nobis artes tuas, quibus ſenectutem accele-
raſti. *Po.* Recipio, me facturum. Dic igitur, quo te contuliſti reliſta Lutetia ? *Gl.* Reſta in patriam. Illic commoratus fere annum, diſpicere cœpi de deligendo vitæ genere ; quam ego rem non leve momentum habere credo ad felicitatem : circumſpiciebam quid cuique ſuccederet, quid fecus. *Po.* Miror, tibi tantum fuiſſe mentis, cum Lutetiæ nihil fuerit te nugacius. *Gl.* Tum ferebat ætas. Et tamen, ô bone, non heic meo Marte rem omnem geſſi. *Po.* Mirabar. *Gl.* Prius quam quidquam aggrederer, adii quendam è civibus natu grandem, longo rerum uſu prudentiſſimum, totiusque civitatis teſtimonio probatiſſimum, ac meo quidem iudicio etiam feliciffimum. *Eu* Sapiebas. *Gl.* Huius uſus conſilio, duxi uxorem. *Po.* Pulcre dotatam ? *Gl.* Dote mediocri. Ea res mihi plane ceſſit ex animi ſententia. *Po.* Quot annos tum eras natus ? *Gl.* Viginti ferme duos. *Po.* O te felicem ! *Gl.* Non totum hoc fortunæ debeo, ne quid erres. *Po.* Qui ſic ? *Gl.* Dicam. Alii prius diligunt quam deligant ; ego iudicio delegi quam diligerem, et tamen hanc magis duxi ad poſteritatem, quam ad voluptatem. Cum ea vixi ſuaviſſime annos non plures octo. *Po.* Reliquit orbem ? *Gl.* Imo ſuperest quadriga liberorum ; filii duo, filiæ totidem. *Po.* Privatusne vivis, an magiſtratu fungeris ? *Gl.* Eſt mihi munus publicum. poteram contingere majora, verum hoc mihi delegi, quod tantum haberet dignitatis, ut me vindicaret à contemptu, ceterum minime moleſtis negotiis obnoxium. Ita nec eſt, quod quiſquam objiciat, me mihi vivere ; et eſt unde nonnumquam et amicis dem operam. Hoc contentus, nihil unquam magis ambii. Verum ſic geſſi
magiſtratum,

magistratum, ut illi ex me dignitas accreverit. Hoc ego pulcrius duco, quam ex muneris splendore dignitatem mutuo sumere. *Eu.* Nihil verius. *Gl.* Sic inter cives meos consenui, carus omnibus. *Eu.* Ist-hic vero difficillimum est, cum non abs re dictum sit, Qui neminem habet inimicum, eum nec amicum habere quenquam: et felicitatis semper invidiam esse comitem. *Gl.* Insignem felicitatem comitari solet invidia: mediocritas tuta est. Et hoc mihi perpetuum studium fuit, ne quid mei commodi ex aliorum incommodis compararem. Nullis negotiis ingessi memet; sed præcipue continui me ab his, quæ sine offensa multorum suscipi non poterant. Itaque si juvandus erit amicus, sic illi benefacio, ut hac de causâ nullum mihi parem inimicum. Et si quid ortum fuerit simultatis alicunde, aut purgatione lenio, aut officiis extinguo, aut dissimulatione patior intermori: à contentione semper abstineo: quæ si inciderit, malo rei, quam amicitia facere iacturam. In cæteris Mitionem quendam ago: nulli lado os, arrideo omnibus, saluto ac resaluto benigniter: nullius animo repugno, nullius institutum aut factum damno, nemini me præfero: patior suum cuique pulcrum esse. Quod taceri velim, nemini credo. Aliorum arcana non scrutor; et si quid forte novi, nunquam effutio. De his qui præsentibus non sunt, aut taceo, aut amice loquor, ac civiliter. Magna pars simultatum inter homines nascitur ex linguæ intemperantia. Alienas simultates nec excito, nec alo; sed ubicunque datur opportunitas, aut extinguo, aut mitigo. His rationibus hactenus vitavi invidiam, ac benevolentiam civium meorum alui. *Pa.* Non sensisti gravem cœlibatam? *Gl.* Mihi quidem nihil accidit acerbius in vita unquam uxoris morte; ac vehementer optassem, illam una mecum consenescere, liberisque communibus frui: sed quando aliter visum est superis, iudicavi
sic

sic magis expedire utrique: neque causam putavi,
 cur me inani luctu discruciarer, præsertim cum id
 nihil prodesset defunctæ. *Po.* Nunquamne ince-
 sit libido repetendi matrimonii, præsertim cum
 istud tibi feliciter cessisset? *Gl.* Incessit: sed li-
 berorum causa duxeram uxorem, liberorum cau-
 sa rursus non duxi. *Po.* At miserum est cubare so-
 lum totas noctes. *Gl.* Nihil est difficile volenti.
 Tum cogita, quantas etiam habeat commoditates
 coelibatus. Quidam omni ex re decerpunt si quid
 est incommodi, qualis fuisse videtur Crates ille,
 cujus titulo fertur epigramma, vitæ mala colligens.
 Nimirum his placet istud, Optimum non nasci.
 Mihi magis arridet Metrodorus, undequaque de-
 cerpens si quid inest boni. Sic enim fit vita dul-
 cior. Et ego sic induxi animum, ut nihil vehe-
 menter vel oderim, vel expetam. Ita fit, ut si quid
 obtingat boni, non efferar, aut insolescam: si quid
 decedat, non admodum crucietur. *Pa.* Næ tu phi-
 losophus es, vel ipso Thalete sapientior, siquidem
 istud potes. *Gl.* Si quid ægritudinis obortum est
 animo, ut multa fert hujusmodi vita mortalium,
 protinus ejicio ex animo, siue sit ira ex offensa, si-
 ve quid aliud indigne factum. *Po.* At sunt quæ-
 dam injuriæ, quæ vel placidissimo moveant stoma-
 chum; tales sunt frequenter et famulorum offen-
 sæ. *Gl.* Nihil ego patior residere in animo meo.
 Si mederi queam, medeor: sin minus, sic cogito,
 Quid proderit me ringi, re nihilo melius habitura?
 Quid multis? Patior ut hoc mox impetret à me
 ratio, quod paulo post tempus esset impetraturum.
 Certe nullus est tantus animi dolor, quem patiar
 mecum ire cubitum. *Eu.* Nihil mirum, si tu non
 senescis, qui tali sis animo. *Gl.* Atque adeo ne
 quid reticeam apud amicos, cum primis cavi, ne
 quid flagitii committerem, quod vel mihi, vel li-
 beris meis probro esse posset. Nihil enim irrequie-
 tius

tius animo sibi male conscio. Quod si quid culpæ admissum est, non eo cubitum prius, quam me Deo reconciliaro. Veræ tranquillitatis fons est, bene convenire cum Deo. Nam qui sic vivunt, his nec homines magnopere nocere possunt. *Eu.* Num quando te cruciat metus mortis? *Gl.* Nihilo magis quam macerat dies nativitatis. Scio moriendum; ista sollicitudo fortassis adimat mihi aliquot vitæ dies, certe nihil possit adjicere. Itaque totam hanc curam superis committo: ipse nihil aliud curo, quam ut bene suaviterque vivam. Non potest autem suaviter, nisi qui bene. *Pa.* At ego senescerem tadio, si tot annos degerem in eadem urbe, etiamsi Romæ contingat vivere. *Gl.* Habet quidem loci mutatio voluptatis nonnihil: longinquæ vero peregrinationes, ut prudentiam addunt fortassis, ita plurimum habent periculorum. Mihi videor tutius totum orbem obire in tabula Geographica, neque paulo plus videre in historiis, quam si viginti totos annos, ad Ulyssis exemplum, per omneis terras mariaque volitarem. Habeo prædiolum, quod abest ab urbe non plusquam duobus millibus passuum: ibi nonnunquam ex urbano fio rusticus: atque ibi recreatus, redeo novus hospes in urbem: nec aliter saluto ac salutor, quam si renavigassem ex insulis nuper inventis. *Eu.* Non adjuvas valetudinem pharmacis? *Gl.* Nihil mihi rei cum medicis. Nec incidere venam unquam, nec devoravi catapotia, nec hausi potiones. Si quid oboritur lassitudinis, moderatione victus, aut rusticatione propello malum. *Eu.* Nihilne tibi cum studiis? *Gl.* Est; nam in his est præcipua vitæ oblectatio: verum his oblecto me, non macero. Siquidem vel ad voluptatem studeo, vel ad utilitatem vitæ, non autem ad ostentationem. A cibo sumto aut pascor literatis fabulis, aut lectorem adhiheo: nec unquam incumbo libris ultra horam; tum surgo, et, arrepta testudine, paulisper obambulans

ambulans in cubiculo, vel cantillo; vel repeto mecum quid legerim, et, si in promptu est congerro, refero, mox ad librum redeo. *Eu.* Dic mihi bona fide, nullane sentis incommoda senectutis, quæ feruntur esse plurima? *Gl.* Somnus aliquanto deterior est, nec perinde tenax memoria, nisi quid infixero. Liberavi fidem meam. Exposui vobis magicas artes meas, quibus alo juventutem meam: nunc referat nobis pari fide Polygamus, unde tantum collegerit senii. *Po.* Equidem nihil celabo tam fidos sodales. *Eu.* Narrabis etiam tacituris. *Po.* Cum agerem Lutetiæ, quam non abhorruerim ab Epicuro, nostis ipsi. *Eu.* Sane meminimus; sed arbitrabamur te mores eos una cum adolescentia Lutiæ relicturum. *Po.* Ex multis quas illic adamaram, unam mecum abduxi domum, eamque gravidam. *Eu.* In ædes paternas? *Po.* Recta; sed mentitus eam esse conjugem cujusdam amici mei, qui mox esset venturus. *Gl.* Id credidit pater? *Po.* Imo rem olfecit intra quatrimum. Mox sæva jurgia. Nec tamen interim temperabam à conviviis, ab alea, cæterisque malis artibus. Quid multis? Cum pater non faceret objurgandi finem, negans se tales gallinas alere velle domi: ac subinde minitans abdicationem, verti solum, et cum gallina mea gallus alio demigravi: ea mihi genuit aliquot pullos. *Pa.* Unde res suppetebat? *Po.* Nonnihil furtim dabat mater, ac præterea conflatum est æris alieni plus fati. *Eu.* Reperiebantur tam fatui, ut tibi crederent? *Po.* Sunt qui nullis credant libentius. *Pa.* Quid tandem? *Po.* Tandem ubi pater serio pararet abdicationem, intercesserunt amici, ac bellum hoc his legibus composuerunt, ut nostratem uxorem ducerem, cum Galla divortium facerem. *Eu.* Erat uxor? *Po.* Intercesserant verba futuri temporis, sed accesserat congressus præsentis temporis. *Eu.* Qui licuit igitur ab illa divertere? *Po.* Post rescitum

tum est, meæ Gallæ Gallum esse maritum, unde pri-
dem se subduxerat. *Eu.* Ergo nunc habes uxore-
rem? *Po.* Non, nisi præter hanc octavam. *Eu.* Oc-
tavam? Non sine augurio dictus es Polygamus.
Fortassis steriles omnes decessere. *Po.* Imo nulla
non reliquit aliquot catulos domi meæ. *Eu.* Ego
malim totidem gallinas, quæ mihi ponerent ova do-
mi. Non tædet polygamia? *Po.* Adeo tædet, ut
si hæc octava moreretur hodie, perendie ducerem
nonam. Imo hoc me male habet, quod non liceat
habere binas, aut ternas, cum unus gallus gallinaceus
tot gallinas possideat. *Eu.* Equidem haud miror,
gallinaceæ, si parum pinguiſti, quodque tantum ſe-
nii tibi collegeris. Nihil enim æque accelerat ſe-
neſcutem, quam immodicæ atque intempeſtivæ com-
potationes, impotentes amores mulierum, et ſala-
citas immoderata. Sed quis alit familiam? *Po.* Ex
obitu parentum acceſſit res mediocris, et gnavi-
ter laboratur manibus. *Eu.* Deſciviſti igitur à lite-
ris? *Po.* Plane ab equis, quod aiunt, ad aſinos;
ex heptatechno factus monotechus faber. *Eu.*
Miſer, toties tibi ferendus erat luſtus, toties cœli-
batus? *Po.* Nunquam vixi cœlebs ultra dies de-
cem, ſemperque nova nupta veterem luſtum expu-
lit. Habetis bona fide vitæ meæ ſummam. Atque
utinam Pampirus narret nobis ſuæ quoque vitæ fa-
bulam, qui ſatis belle portat ætatem. Nam, ni fal-
lor, me duobus aut tribus annis eſt grandior. *Pa.*
Dicam equidem, ſi vobis audire vacat tale ſomni-
um. *Eu.* Imo volupe fuerit audire. *Pa.* Ubi domum
rediſſem, ſtatim pater ſenex urgere cœpit, ut ali-
quod vitæ genus amplecterer, unde nonnihil quæ-
ſtus accederet rei familiari: ac poſt longam conſul-
tationem placuit negotiatio. *Po.* Miror hoc vitæ
genus arridiſſe potiſſimum. *Pa.* Eram natura ſitiens
cognoſcendi res novas, varias regiones, urbes, lin-
guas, ac mores hominum. Ad id maxime videba-
tur

tur apposita negotiatio. Quibus ex rebus nascitur et prudentia. *Po.* Sed misera, videlicet quæ plerumque magnis malis sit illis emenda. *Pa.* Sic est. Itaque pater numeravit sortem satis amplem, ut dextro Hercule, ac bene fortunante Mercurio, negotiationem auspicarer. Simulque ambiebatur uxor cum amplissima dote, sed ea forma, quæ vel indotatam commendare poterat. *Eu.* Successit? *Pa.* Imo priusquam redirem domum, periit et fors et usura. *Eu.* Naufragio fortassis. *Pa.* Plane naufragio. Nam impegimus in scopulum quavis Malea periculosiorem. *Eu.* In quo mari occurrit iste scopulus, aut quod habet nomen? *Pa.* Mare non possum dicere, sed scopulus plurimorum infamis exitiis, Latine dicitur alea; quomodo vos Græci nomine-tis, nescio. *Eu.* O te stultum! *Pa.* Imo stultior pater, qui tantam summam crederet adolescenti. *Gl.* Quid deinde factum est? *Pa.* Nihil actum: sed coepi cogitare de suspensio. *Gl.* Adeon' erat pater implacabilis? Nam res sarciri potest, et venia datur ubique protopiro; multo magis Pampiro debebatur. *Pa.* Verum fortasse narras, sed interim miser excidi ab uxore. Nam parentes puellæ, simul atque cognoverunt hæc auspicia, renunciarunt affinitatem. Et amabam, ut qui perditissime. *Gl.* Miseret me tui. Sed quid interim consilii tentatum est? *Pa.* Id quod solet in rebus desperatis. Pater abdicabat, perierat res, perierat uxor, undique audiebam, gurgēs, nepos, helluo. Quid plura? Serio mecum deliberabam, an suspenderem me, an aliquo conjicerem memet in monasterium. *Eu.* Crudеле consilium. Scio utrum elegeris mitius mortis genus. *Pa.* Imo quod mihi tunc visum est crudelius; adeo mihi displicebam totus. *Gl.* Atqui complures eo se dejiciunt, ut suavius vivant. *Pa.* Corraso viaticulo, furtim me subduxi procul à patria. *Gl.* Quo tandem? *Pa.* In Hiberniam. Illic factus sum Canonicus

nictis ex horum genere, qui extime linei sunt, intime lanei. *Gl.* Apud Hibernos igitur hibernasti?

Pa. Non, sed duos menses apud hos versatus navigavi in Scotiam. *Gl.* Quid te offendit apud illos?

Pa. Nihil, nisi quod institutum illud mihi videbatur mitius quam pro meritis ejus, qui non uno suspensio dignus erat. *Eu.* Quid in Scotia designatum est?

Pa. Illic ex lineo factus sum pelliceus apud Carthufios. *Eu.* Homines plane mundo mortuos. *Pa.* Ita mihi visum est, cum audirem illos canentes. *Gl.*

Quid? canunt etiam mortui? Quot menses apud illos egisti Scotos? *Pa.* Propemodum sex. *Gl.* O constantiam!

Eu. Quid illic offendit? *Pa.* Quia mihi visa est vita segnis ac delicata. Deinde multos illic reperi non admodum sani cerebri, ob solitudinem, ut arbitror. Mihi parum erat cerebri; verabar ne totum periret. *Po.* Quo deinde devolasti?

Pa. In Galliam. Illic reperi quosdam totos pullatos, ex instituto divi Benedicti, qui colore vestis testantur se lugere in hoc mundo; et inter hos, qui pro summa veste cilicium ferrent reti simile. *Gl.*

O gravem corporis macerationem! *Pa.* Heic egimus menses undecim. *Eu.* Quid obstitit, quo minus illic maneres perpetuo? *Pa.* Quia plus illic reperi

caremoniarum quam veræ pietatis. Præterea audieram esse quosdam his multo sanctiores, quos Bernardus ad severiorem disciplinam revocasset, pulla veste mutata in candidam: apud hos vixi menses decem. *Eu.* Heic quid offendeat? *Pa.*

Nihil admodum. Nam hos reperi sat commodos sodales. Sed movebat me proverbium, Testudines edendæ, aut non. Itaque decretum erat, aut non esse monachum, aut insigniter esse monachum. Acceperam esse quosdam Brigidenfes, homines plane coelestes; ad hos me contuli. *Eu.* Quot menses illic egisti? *Pa.* Biduum, nec id sane totum. *Gl.*

Usque adeo placuit hoc vitæ genus? *Pa.* Non re-

cipiunt, nisi qui mox obstringat se professioni.
 At ego nondum adeo insaniebam, ut facile me
 præberem capistro, quod nunquam liceret excu-
 tere. Et quoties audiebam canentes virgines, cru-
 ciabat animum uxor erepta. *Gl.* Quid deinde?
Pa. Ardebat animus amore sanctimoniz, nec us-
 quam satisiebat animo meo. Tandem obambu-
 lans incidi in quosdam præferentes crucem. Hoc
 signum mihi protinus arrisit; sed remorabatur ele-
 ctionem varietas: alii gestabant albam, alii rubram,
 alii viridem, alii versicolore, alii simplicem, alii
 duplicem, nonnulli quadruplicem, alii alia atque a-
 lia figura variatam. Ego ne quid intentatum relin-
 quere, omnes ferme formas gessi. Verum ipsa re
 comperi, longe aliud esse circumferre crucem in
 pallio seu tunica, quam in corde. Tandem fessus in-
 quirendo, sic mecum cogitabam: ut semel omnem
 sanctimoniam assequar, petam terram sanctam, ac
 redibo domum sanctimonia onustus. *Po.* Num eo
 profectus es? *Pa.* Maxime. *Po.* Unde suppetebat
 viaticum? *Pa.* Demiror istud nunc denique tibi
 venire in mentem ut rogares, ac non multo ante
 percunctatum fuisse. Sed nôsti proverbium, Artifi-
 ciosam quævis terra alit. *Gl.* Quam artem circum-
 ferebas? *Pa.* Chiromanticam. *Gl.* Ubi eam didi-
 ceras? *Pa.* Quid refert? *Gl.* Quo præceptore?
Pa. Eo, qui nihil non docet, ventre. Prædicebam
 præterita, futura, præsentia. *Gl.* Et sciebas? *Pa.*
 Nihil minus: sed divinabam audacter, idque tuto,
 videlicet prius accepto pretio. *Po.* An ars tam ri-
 dicula poterat alere te? *Pa.* Poterat, et quidem
 cum duobus famulis. Tantum est ubique fatuorum
 et fatuarum. Attamen cum Hierosolymam adirem,
 addideram me in comitatum cujusdam magnatis
 prædivitis, qui natus annos septuaginta, negabat se
 æquo animo moriturum, nisi prius adisset Hieroso-
 lymam. *Eu.* Ac domi reliquerat uxorem? *Pa.* At-
 que.

que etiam liberos sex. *Eu.* O senem impie pium! Atque illinc redisti sanctus? *Pa.* Vis verum fatear? Aliquanto deterior, quam iveram. *Eu.* Sic, ut audio, excussus est religionis amor. *Pa.* Imo magis incanduit. Itaque reversus in Italiam, addixi me militiæ. *Eu.* Itane religionem venabaris in bello? quo quid esse potest sceleratius? *Pa.* Erat sancta militia. *Eu.* Fortassis in Turcas. *Pa.* Imo sanctius quiddam, ut tum quidam prædicabant. *Eu.* Quidnam? *Pa.* Julius secundus belligerabatur adversus Gallos. Porro militiam mihi commendabat etiam multarum rerum experientia. *Eu.* Multarum, sed malarum. *Pa.* Ita post comperi. Et tamen heic durius vixi, quam in monasteriis. *Eu.* Quid tum postea? *Pa.* Jam mihi vacillare cœpit animus, utrum ad negotiationem intermissam redirem, an religionem fugientem persequerer. Interim venit in mentem, utrumque alteri posse conjungi. *Eu.* Quid? ut simul esses et negotiator et monachus? *Pa.* Quid ni? Nihil religiosius ordinibus mendicantium: et tamen nihil similis negotiationi. Volitant per omnes terras ac maria, multa vident, multa audiunt: penetrant omneis domos, plebeiorum, nobilium, atque regum. *Eu.* At non cauponantur. *Pa.* Sæpe nobis felicius. *Eu.* Quod genus ex his delegisti? *Pa.* Omnes formas expertus sum. *Eu.* Nulla placuit? *Pa.* Imo perplacuerant omnes, si licuisset statim negotiari. Verum perpendebam mihi diu sudandum in choro, priusquam crederetur mihi negotiatio. Jamque cogitare cœpi de venanda Abbatia: sed primum, non omnibus heic favet Delia, et sæpe longa est venatio. Itaque consumptis hunc in modum annis octo, cum esset nuntiata mors patris, domum reversus, ex consilio matris duxi uxorem, et ad veterem negotiationem redii. *Gl.* Dic mihi, cum tam subinde novam vestem sumeres, ac velut in aliud animal transformareris, qui potuisti serva-

re decorum? *Pa.* Qui minus, quam hi qui in eadem fabula nonnunquam aliam atque aliam sumunt personam? *Eu.* Dic nobis bona fide, qui nulum vitæ genus non expertus es, quod omnium maxime probas?

Pa. Non omnibus omnia congruunt: mihi nullum magis arridet, quam hoc quod secutus sum.

Eu. Multa tamen incommoda habet negotiatio.

Pa. Sic est. Sed quando nullum vitæ genus omnibus caret incommodis, hanc Spartam, quæ contigit, orno. Verum nunc superest Eusebius, qui non gravabitur apud amicos vitæ suæ scenam aliquam explicare.

Eu. Imo totam fabulam, si videtur, nam habet actus non multos.

Gl. Erit magnopere gratum.

Eu. Ubi redissem in patriam, annum apud me deliberavi, quodnam vitæ genus amplecti vellem; simulque me ipsum exploravi, ad quod genus essem propensus aut idoneus.

Interim oblata est præbenda, quam vocant, satis opimi proveniunt: accepi.

Gl. Vulgo male audit hoc vitæ genus.

Eu. Mihi, ut sunt res humanæ, satis exoptandum videtur.

An mediocrem felicitatem esse putatis, subito velut è cœlo dari tot commoda, dignitatem, ædes honestas, beneque instructas, annuos redditus satis amplos, sodalitium honorificum, deinde templum, ubi, si libeat, vaces religioni?

Pa. Illic me luxus offendeat, et concubinarum infamia; tum quod plerique istius generis odere litteras.

Eu. Ego non specto quid agant alii, sed quid mihi sit agendum: et melioribus me adjungo, si non possum alios meliores reddere.

Po. In isto genere vixisti perpetuo?

Eu. Perpetuo, nisi quod interim quatuor annos primum egi Patavii.

Po. Quam ob rem?

Eu. Hos annos ita partiti sum, ut sesquiannum darem studio Medicinæ, reliquum tempus Theologiæ.

Po. Cur id?

Eu. Quo melius et animum et corpus meum moderarer, nonnunquam et amicis consulerem. Nam et concionor nonnunquam

quam pro mea sapientia. Sic hætenus satis tranquille vixi, contentus unico sacerdotio, nec præterea quidquam ambiens, recusaturus etiam, si offeratur. *Pa.* Utinam liceret discere, quid agant cæteri nostri sodales, quibuscum familiariter vivimus. *Eu.* De nonnullis possum commemorare quædam; sed video, nos non procul abesse à civitate: quare, si videtur, conveniemus in idem diversorium: ibi per otium de cæteris conferemus assatim. *Hugutio auriga.* Unde tam miseram sarcinam nactus es, lusce? *Henricus auriga.* Imo quo tu defers istud lupanar, ganeo? *Hug.* Debueras istos frigidos senes alicubi effundere in urticetum, ut calescerent. *Hen.* Imo tu istum gregem cura, ut præcipites alicubi in profundam lamam, ut refrigerentur; nam calent plus satis. *Hug.* Non soleo præcipitare sarcinam meam. *Hen.* Non? Atqui nuper vidi te sex Carthusienses dejecisse in cœnum, sic ut pro candidis emergerent nigri: tu interim, quasi re bene gesta, ridebas. *Hug.* Nec injuriâ; dormiebant omnes, ac multum ponderis addebant curruui meo. *Hen.* At mei senes egregie sublevarunt currum meum, per totum iter perpetuo garrientes. Nunquam vidi meliores. *Hug.* Non soles tamen talibus delectari. *Hen.* Sed hi feniculi boni sunt. *Hug.* Qui scis? *Hen.* Quia per eos ter bibi per viam cerevisiam insigniter bonam. *Hug.* Ha hæ. Sic tibi boni sunt.

EXORCISMUS, SIVE SPECTRUM.

THOMAS, ANSELMUS.

Th. Quid est bonæ rei, quod tecum rides tam suaviter, quasi thesaurum nactus sis?
An. Non procul aberrat à scopo tua divinatio.

Th. At non imparties sodali quidquid isthuc est boni? *An.* Imo jam dudum optabam mihi dari quempiam, in cuius sinum effunderem hoc meum gaudium. *Th.* Age igitur, imparti. *An.* Audiui modo fabulam lepidissimam, quam jures esse comicum figmentum, nisi mihi locus, personæ, totaque res esset tam nota, quam tu notus es mihi. *Th.* Audire gestio. *An.* Nostine Polum Fauni generum? *Th.* Maxime. *An.* Is est et auctor, et actor hujus fabulæ. *Th.* Facile crediderim. Nam ille vel absque persona possit quamvis agere fabulam. *An.* Sic est. Nosti, opinor, et prædium quod habet non ita procul à Londino. *Th.* Phy! non semel illic compotavinus. *An.* Agnoscis igitur viam utrinque arboribus parî digestis intervallo septam. *Th.* Ad lavam ædium partem, altero fere balistæ jactu. *An.* Tene. Alterum viæ latus habet alveum siccum, dumis ac vepribus oblitum: è ponticulo iter est in apertam planiciem. *Th.* Memini. *An.* Jampridem vagabatur rumor, ac fabula per ejus loci rusticos, juxta ponticulum hunc observari spectrum quoddam, cujus subinde exaudirentur miserandi ejulatus: suspicabantur animam esse cujuspiam, quæ diris cruciatibus torqueretur. *Th.* Quis auctor erat istius rumoris? *An.* Quis, nisi Polus? Hoc proœmium præstruxerat suæ fabulæ. *Th.* Quid isti venit in mentem, ut ista confingeret? *An.* Nescio, nisi quia sic est hominis ingenium; gaudet hujusmodi commentis ludere stultitiam populi. Dicam quid nuper designarit hujus generis. Simul equitabamus aliquammultî Richemondam, inter quos erant, quos tu diceres cordatos homines. Cœlum erat mire serenum, nec ulla usquam nubecula suffuscatum. Ibi Polus, intentis in cœlum oculis, signavit totam faciem ac scapulas imagine crucis; et vultu ad stuporem composito, ita secum: Deum immortalem! quid ego video? Rogantibus qui proxime equitabant, quid videret,

videret, rursus obsignans se majore cruce : Avertat, inquit, clementissimus Deus hoc ostentum. Cum instarent aviditate cognoscendi, ille defixis in cœlum oculis, ac digito commonstrans cœli locum, Nonne, inquit, videtis illic immanem draconem, igneis armatum cornibus, canda in circulum retorta? Cum negarent se videre, atque ille jussisset oculos intenderent, ac locum subinde commonstraret, tandem unus quispiam, ne videretur param oculatus, affirmavit, se quoque videre. Hunc imitatus est unus item atque alter : pudebat enim non videre quod tam esset perspicuum. Quid multis? Intra triduum rumor hic totam Angliam pervaserat, tale portentum apparuisse. Mirum autem, quantum fama popularis addidit fabulæ. Nec deerant, qui, quid sibi vellet ostentum, interpretarentur serio. Horum stultitia ille, qui commentus fuerat argumentum, magna cum voluptate fruebatur. *Th.* Agnosco hominis ingenium. Sed redi ad spectrum. *An.* Interea commodum divertit ad Polum Faunus quidam sacerdos, ex eorum genere quibus non satis est appellari Latine regulares, nisi Græce cognomen idem accinatur, parochus vici illic alicunde vicini. Is sibi non vulgariter videbatur sapere, præsertim in rebus sacris. *Th.* Intellego; repertus est actor fabulæ. *An.* Super coenam ortus est sermo de rumore spectri. Cum Polus sentiret, Fauno rumorem hunc non solum auditum esse, verum etiam creditum, coepit hominem obtestari, vir doctus ac pius succurreret animulæ tam dira patienti; et si quid dubitas, inquit, explora rem: obambula ad decimam juxta ponticulum illum, et audies miserum ejulatum: adjuuge tibi quem voles comitem; ita et tutior audies, et certior. *Th.* Quid deinde? *An.* Cœna peracta Polus ex more abit venatum, aut aucupatum. Faunus obambulans, cum jam tenebræ sustulissent certum de rebus judicium, tandem

dem audit miserandos gemitus : hos Polus artifex mire effingebat, abditus illic in vepreto, adhibita ad id olla fictili : quo vox è cavo reddita lugubrius quiddam sonaret. *Th.* Hæc fabula, ut video, vincit phasma Menandri. *An.* Magis istuc dices, si totam audieris. Faunus domum se recepit, narrare cupiens quid audisset. Polus alia via compendiarie jam anteverterat. Ibi Faunus narrat Polo, quod erat actum, et aliquid etiam affingit, quo res esset admirabilior. *Th.* Poterat interim Polus tenere risum? *An.* Illene? Vultum habet in manu. Dixisses rem serio agi. Tandem Faunus, vehementer obtestante Polo, suscepit negotium exorcismi, ac totam eam noctem agit insomnem, dum dispicit quibus modis rem aggredieretur tuto : nam sibi quoque misere metuebat. Primum itaque congesti sunt exorcismi efficacissimi, et additi novi nonnulli per viscera beatæ Mariæ, per ossa beatæ Werenfridæ. Deinde delectus est locus in planitie vicina vepreto, unde vox exaudiebatur : circumductus est circulus satis amplus, qui crebras haberet cruces, variasque notulas. Hæc omnia peragebantur verbis conceptis. Adhibitum est vas ingens, plenum aquæ consecratæ. Addita est in collum sacra stola, quam vocant, unde pendebat initium Evangelii secundum Joannem. In oculis habebat cerukam, à Romano pontifice quotannis consecrari solitam, quæ vulgo dicitur Agnus Dei. His armis olim se muniabant adversus noxios dæmones, priusquam illis Francisci cuculla coepit esse formidabilis. Hæc omnia procurata sunt, ne, si spiritus malus esset, impetum faceret in exorcistam. Nec tamen ausus est se solum huic circulo committere : sed decretum est, adhibendum esse sacerdotem alterum. Ibi Polus metuens, ne, si nasutior adjunctus fuisset, proderetur fabulæ mysterium, adjungit parochum quendam ex vicinia, cui rem totam aperit. enim

enim postulabat actio fabulæ; et erat is qui à tali ludo non abhorreret. Postridie rebus omnibus rite preparatis, sub horam decimam Faunus cum parochio circulum ingreditur. Polus, qui præcesserat, è vepreto gemit miserabiliter. Faunus aspiciatur exorcismum. Interim Polus clam per tenebras subducit se in villam proximam. Illinc adducit aliam personam fabulæ: nec enim poterat nisi per multos agi. *Th.* Quid faciunt? *An.* Conscendunt equos nigras, ignem occultum secum ferunt. Ubi non procul abessent a circulo, ignem ostendant, quo metu Faunum abigerent è circulo: *Th.* Quantum operæ fumsit Polus ille, ut falleret! *An.* Sic est homo. Verum ea res propemodum pessime cesserat illis. *Th.* Qui sic? *An.* Nam equi subito prolato igne consternati, parum abfuit quin et se præcipitarent, et sessores. Habes primum actum fabulæ. Ubi reditum est in colloquium, Polus velut ignarus omnium, rogat quid esset actum. Ibi Faunus narrat sibi conspectos duos teterrimos cacodæmones, in nigris equis, oculis igneis, ac naribus spirantes ignem; qui tentassent ingredi circulum, verum efficacibus verbis abactos in malam rem. His rebus cum accrevisset nimis Fauno, postero diè summo cum apparatu rediit in circulum: cumque diu multis obtestationibus provocasset spectrum, Polus rursus cum collega suo procul ostendit sese ex equis atris, horrendo fremitu, quasi cuperent irrumpere in circulum. *Th.* Nihil habebant ignis? *An.* Nihil; nam id male cesserat. Sed audi aliud commentum. Ducebant longum funem: eo leviter per humum tracto, dum hinc atque hinc uterque se proripit, velut abacti exorcismis Fauni, sacerdotum utrumque, una cum vase quod habebant aquæ sacre plenum, provolvunt in terram. *Th.* Hoc tamen tulit pro sua actione parochus? *An.* Tamen tamen maluit hoc perpeti, quam deferere coceptam

coeptam fabulam. His ita gestis, ubi reditum est ad colloquium deprædicat apud Polum Faunus, quanto fuisset in periculo, et quam fortiter utrumque cacodæmonem suis verbis profligasset: jamque certam conceperat fiduciam, nullam esse tam noxium aut impudentem dæmonem, qui posset in circulum irrumpere. *Th.* Faunus ille non multum abest à fatuo: *An.* Nihil adhuc audisti. Hucusque progressa fabula, commodum supervenit Poli gener: nam ejus filiam duxerat natu maximam, juvenis, ut scis, ingenio mire festivo. *Th.* Scio nec abhorrens ab hujusmodi jocis. *An.* Abhorrens? Nullum ille vadimonium non defereret, si talis vel spectanda, vel agenda esset fabula. Huic focerem omnem denarrat, atque illi delegat partes, ut animam agat. Sumit ornatum, ac lubens convolvit se linteo, quemadmodum apud nos solent funera: habet prunam vivam in testa, quæ per linteum reddebat speciem incendii. Sub noctem itum est ad locum, ubi hæc agebatur fabula. Audiuntur miri gemitus. Faunus expedit exorcismos omnes. Tandem procul inter vepretum ostendit sese anima, subinde ostentans ignem, ac misere suspirans. Hanc cum Faunus obtestaretur, ut eloqueretur quisnam esset, subito profiliit è vepreto Polus ornatu cacodæmonis, sistoque fremitu: Nihil, inquit, tibi juris est in hanc animam; mea est: ac subinde procurrit usque ad oram circuli, velut impetum facturus in exorcistam; moxque velut submotus verbis exorcismi, et vi aquæ sacræ, quam illi militam asperfit, retrocessit. Tandem abacto pedagogo dæmone, nascitur dialogismus Fauni cum anima. Percunctanti, et obtestanti, respondit se esse animam hominis Christiani. Rogata, quo nomine vocaretur, respondit; Faunus: Faunus, inquit, idem mihi nomen est. Jamque ex communi nomine percœpit illi magis esse cordi, ut Faunus Faunum haberet.

beraret. Cum Faunus multa percunctaretur; ne diutina confabulatio proderet facum, subducebat sese anima, negans sibi fas esse diutius colloqui, quod tempus urgeret, quo cogeretur abire, quo liberet damoni; pollicita tamen est sese postridie redituram hora qua fas esset. Rursus convenitur in adibus Poli, qui choragus erat fabulae. Ibi denarrat exorcista quid esset gestum, nonnulla etiam admentiens, quae sibi tamen persuadebat esse vera. Adeo favebat negotio quod agebatur. Jam hoc compertum erat, scilicet animam esse Christianam, quae sub inclementissimo damone diris cruciatibus vexaretur. Huc omnis conatus intenditur. Verum in exorcismo proximo ridiculum quiddam accidit. *Th.* Obsecro quidnam? *An.* Cum Faunus evocasset animam, Polus qui damonem agebat, prorsus sic affuit, quasi intra circulum irrupturus: cumque contra Faunus pugnaret exorcismis, multamque vim aquae aspergeret, tandem exclamat damon, se ne pili quidem facere ista omnia: Rem, inquit, habuisti cum puella; mei juris es. Id cum Polus joco diceret, tamen forte fortuna verum dixisse visus est: nam exorcista hoc dicto tactus, illico recepit se in centrum circuli, et nescio quid immisit in aurem paracho. Id Polus sentiens, recepit sese, ne quid audiret, quod audire fas non esset. *Th.* Sane Polus religiosum ac verecundum agebat damonem. *An.* Sic est, reprehendi poterat actio, quod parum meminisset decori. Exaudivit tamen parochii vocem, indicens satisfactionem. *Th.* Quam? *An.* Ut ter diceret precationem Dominicam; ex hoc conjiciebat, illum ter habuisse rem eadem nocte. *Th.* Hoc sane regularis ille praeter regulam. *An.* Homines sunt, et lapsus erat humanus. *Th.* Perge, quid deinde factum? *An.* Jam Faunus ferocior rediit ad oram circuli, et ultro provocat damonem. At ille jam timidior refugiebat, Fefellisti me, inquit, quiens:

quiens: si sapuissem, non monuissem te. Persuasum est hoc multis, quæ semel sacerdoti confessus sis, prorsus abolita esse è memoria demonis, ne possit opprobrire *Th.* Jocum plane ridiculum narras. *An.* Sed, ut aliquando finiam fabulam, diebus aliquot hunc in modum colloquium habitum est cum anima. Summa huc evasit. Roganti exorcistæ num qua via posset à cruciatu liberari; respondit illa, posse, si pecunia, quam reliquisset fraude partam, restitueretur. Ibi Faunus, quid, inquit, si per bonos viros dispensaretur in pios usus? Respondit, et hoc profuturum. Heic exhilaratus exorcista, summa diligentia percunctatus est, quanta esset summa. Illa dixit, ingentem; quod illi erat bonum atque commodum. Indicavit et locum, sed procul dislitum, ubi thesaurus heic defossus esset. Præscripsit in quos usus vellet impendi. *Th.* In quos? *An.* Ut tres susciperent peregrinationem, quorum unus adiret limina Petri, alter iret salutatum Jacobum Compostellanum, tertius oscularetur pectinem Jesu, qui est Treveris. Deinde per aliquot monasteria magna vis psalteriorum, ac missarum perageretur. Quod superesset, ipse pro suo arbitratu dispensaret. Jam totus erat in thesauro Fauni animus; illum toto pectore devorarat. *Th.* Vulgaris morbus est, quanquam hoc nomine peculiariter male audiunt sacerdotes. *An.* Ubi nihil esset omis- sum, quod ad pecuniæ negotium pertineret, exorcista submonitus à Polo, coepit animam de curiosis artibus percunctari, de alchimistica, deque magia. Et ad hæc anima quædam respondit pro tempore, cæterum pollicita, se plura indicaturam, simul atque illius opera liberata fuisset à pædagogo dæmone. Sit hic, si videtur, tertius fabulæ actus. In quarto Faunus coepit ubique serio prædicare rem prodigiosam, nihil aliud crepare in colloquiis, in conviviis; polliceri monasteriis magnifica quædam: et

omnino nihil jam humile loquebatur. Adit locum, reperit signa, non ausus tamen est effodere thesaurum, quod anima injecisset scrupulum, ingenti periculo facturum, si prius, quam essent peracta missa, thesaurus attingeretur. Jam multis nasutioribus subolebat fucus. Cum tamen ille nusquam non deprædicaret suam stultitiam, clam admonitus est ab amicis, præsertim ab Abbate suo, ne, qui hæcenus habitus esset vir prudens, nunc diversum de se specimen daret omnibus. Ille tamen nullius oratione potuit commoveri, quo minus crederet rem esse seriam: adeoque penitus hæc imaginatio occupavit animum hominis, ut præter spectra et malos genios nihil somniaret, nihil loqueretur. Abierat mentis habitus in ipsam faciem, quæ sic pallescebat, sic erat extenuata, sic dejecta, ut larvam esse diceres, non hominem. Quid multis? minimum aberat à vera dementia, ni celeri remedio succursum fuisset.

Th. Nimirum hic erit extremus actus fabule.

An. Eum tibi reddam. Polus et hujus generis hujusmodi technam commenti sunt. Effinxerunt epistolam raris literis descriptam; idque non in chartis vulgaribus, sed in his, in quibus aurifices reponunt bracteas auri, subrubentibus ut scis, luto. Epistolæ sententia hæc erat: Faunus dudum captivus nunc liber, Fauno liberatori suo optimo salutem æternam. Non est, mi Faune, cur te diutius in hoc negotio maceres; respexit Deus animi tui piam voluntatem; et illius merito me liberavit à suppliciis; ego nunc feliciter ago inter angelos. Te manet locus apud divum Augustinum, qui proximus est Apostolorum choro. Ubi veneris ad nos, agam tibi gratias coram. Interim cura ut vivas suaviter. Datum è coelo empyreo, Idibus Septembribus, anno millesimo quadringentesimo nonagesimo octavo, sub sigillo annuli mei. Hæc epistola clam posita est in alari, ubi facturus erat rem divinam Faunus. Ea

peracta, subornatus est, qui eum submoneret de re, quasi casu deprehensa. Nunc eam circumfert epistolam, et ostentat ceu rem sacram: nihilque credit certius, quam eam è coelo perlatam ab angelo. *Th.* Istud non est liberasse hominem infania, sed mutasse infantiæ genus. *An.* Sic est profecto, nisi quod nunc insanit suavius. *Th.* Antehac non soleo multum tribuere fabulis, quæ vulgo feruntur de spectris, sed posthac multo minus tribuam: suspicor enim ab hominibus credulis, et Fauni similibus, multa pro veris prodita literis, quæ simili artificio sunt adsimulata. *An.* Ego pleraque hujus generis esse credo.

A L C U M I S T I C A.

PHILECOUS, LALUS.

Ph. **Q**uid est novæ rei, quod sic Lalus apud sese ridet, ac pene in cachinnos solvitur, subinde signans se cruce? Interpellabo felicitatem hominis. Salve multum, amicissime Lale. Videre mihi admodum felix. *La.* Atqui felicior ero, si te impartiam hoc gaudio. *Ph.* Fac igitur quam primum me bees. *La.* Nosti Balbinum? *Ph.* Senem illum eruditum, ac vitæ etiam laudatæ? *La.* Sic est, ut dicis; sed nullus est mortalium, qui sapit omnibus horis, aut qui sit undiquaque perfectus. Habet hoc vir ille inter multas egregias dotes nævi? jam olim insanit in artem, quam vocant alcumisticam. *Ph.* Haud tu quidem nævum narras, sed insignem morbum. *La.* Utcunque est, ille toties delusus ab hoc hominum genere, tamen dudum mirifice passus est sibi dari verba. *Ph.* Quo pacto? *La.* Adiit illum sacerdos quidam: salutavit honorifice: mox sic exorsus est: Doctissime Balbine, mirabere fortassis,

tassis, quod ignotus sic interpellem te, quem scio nunquam non sanctissimis studiis occupatissimum. Annuit Balbinus; qui mos est illi; nam verborum est mire parcus. *Ph.* Prudentiæ narras argumentum. *La.* Verum alter prudentior sic pergit. Ignosces tamen huic meæ importunitati, si cognoris causam, cur te adierim. Dic, inquit Balbinus; sed paucis, si potes. Dicam, inquit ille, quanto potero compendio. Scis, vir omnium doctissime, esse varia mortalium fata: ego nescio, utro in numero me ponam, felicium an infelicium. Etenim si meum fatum altera ex parte contemplor, videor mihi pulcre felix: si ex altera, nihil me infelicius. Urgente Balbino ut rem conferret in compendium: Finiam, inquit, doctissime Balbine. Id erit mihi facilius apud virum, cui totum hoc negotium sic notum est, ut nulli notius. *Ph.* Rhetorem mihi depingis, non alcumistam. *La.* Mox audies alcumistam. A puero mihi, inquit, contigit hæc felicitas, ut artem omnium maxime expetendam discerem: illam, inquam, totius philosophiæ medullam alcumisticam. Ad nomen alcumistices nonnihil experrectus est Balbinus, gestu duntaxat: cæterum gemitu iussit ut pergeret. Tum ille: sed ô me miserum, inquit, qui non inciderim in eam viam, quam oportuit. Cum Balbinus rogasset, quasnam vias diceret: Scis, inquit, optime, (quid enim te fugit, Balbine, virum undiquaque doctissimum?) duplicem esse hujus artis viam: alteram, quæ dicitur longatio: alteram, quæ dicitur curtatio. At mihi malo quodam fato contigit in longationem incidere. Balbino sciscitante, quod esset discrimen viarum: Impudentem me, inquit, qui hæc apud te loquar, cui sciam hæc omnia sic esse nota, ut nulli notiora. Itaque simplex huc ad te accurri, ut misertus nostri, digneris impartire nobis viam illam felicissimam curtationis. Quo peritior es hujus artis, hoc potes minore ne-

gotio communicare nobis. Noli tantum Dei donum celare fratrem dolore periturum. Ita te Jesus Christus semper majoribus locupletet dotibus. Cum hic non faceret obtestandi finem, Balbinus fateri coactus est, se prorsus ignorare, quid esset longatio aut curtatio: jubet exponat ipse viam harum vocum. Tum ille: Quanquam, inquit, scio me loqui peritiori; tamen, quando ita jubes, faciam. Qui totam ætatem in hac arte divina contriverunt, duabus rationibus vertunt rerum species: altera, quæ brevior est, sed plusculum habet periculi: altera, quæ longior est, sed eadem tutior. Ego mihi videor infelix, qui hætenus sudarim in ea via, quæ meo animo non arridet; neque quenquam nancisci potui, qui alteram, cujus amore depereo, vellet indicare. Tandem Deus immisit in mentem, ut te adirem, virum non minus pium, quam doctum. Doctrina tibi præstat, ut facile possis dare quod peto: pietas commovebit, ut velis opitulari fratri, cujus salus tibi in manu est. Ne longum faciam, cum hujusmodi sermonibus veterator ille amovisset à se suspicionem fuci; fidemque fecisset, sibi viam alteram esse perspectissimam; jam pridem pruriebat Balbino animus. Tandem non temperans sibi, Valeat, inquit, illa curtatio, cujus ego ne nomen quidem unquam audivi, tantum abest ut teneam: dic mihi bona fide, longationem teneas exacte? Phy, inquit ille, ad unguem; sed displicet longitudo. Cum Balbinus rogasset, quantum temporis requireretur: Nimum, inquit; totus pene annus; sed interim tutissima est. Ne labora, inquit Balbinus, etiamsi toto biennio sit opus, modo fidas arti tuæ. Ut rem in pauca conferam, convenit inter eos, ut negotium aggrederentur clam in ædibus Balbini: hac lege, ut ille suppeditaret operam, Balbinus sumtum; lucrum ex æquo ac bono divideretur: quanquam impostor modestus

destus ultro totum lucrum, quod provenisset, Balbino deferrebat. Utrique juratum est de silentio, quod faciunt qui mysteriis initiantur. Jam illico numeratur pecunia, unde artifex mercaretur ollas, vitra, carbonēs, reliquaque quæ ad instruendam officinam pertinent. Ibi noster alcumista suaviter in scorta, aleam et computationes decoquit eam pecuniam. *Ph.* Hoc nimirum est vertere rerum species. *La.* Urgente Balbino, ut rem aggrediretur: An non tenes, inquit, illud, Dimidium facti, qui bene cœpit, habet? Magnum est bene præparare materiam. Tandem cœpit adornari fornax. Heic rursus erat opus novo auro, velut illecebra venturi auri. Siquidem ut piscis non capitur absque esca, ita aurum alcumistis non provenit, nisi pars auri admisceatur. Interea Balbinus totus erat in supputationibus: subducebat enim, si uncia pareret quindecim, quantum esset lucri rediturum ex unciis bis mille: tantum enim decreverat infumere. Cum hanc quoque pecuniam decoxisset alcumista, jamque mensem unum atque alterum multum operæ simulasset circa folles et carbones, roganti Balbino, ecquid procederet negotium; primum obmutuit: urgenti tandem respondit, Sicut solent res præclaræ, quæ semper difficiles habent aditus. Causabatur erratum in emendis carbonibus: quernos enim emerat, cum abiegnis esset opus, aut columnis. Ibi perierant aurei centum, nec eo segnius reditum est ad aleam. Data nova pecunia, mutati carbones. Jamque majore studio res cœpta est, quam antea; quemadmodum in bello milites, si quid fecus accidit, quam velent, virtute farciunt. Cum menses jam aliquot ferbuisset officina, et expectaretur foetus aureus, ac ne mica quidem auri esset in vasis, (jam enim et illud omne decoxerat alcumista) inventa est alia causatio, nimirum vitrea, quibus usus fuerat, non

fuisse temperata sicut oportuit. Etenim ut non ex quovis ligno Mercurius fingitur, ita non quibus libet vitreis conficitur aurum. Quo plus erat impensum, hoc minus libebat desistere. *Ph.* Sic solent aleatores; quasi non multo satius sit hoc perdere, quam totum. *La* Sic est. Dejerabat alcumista, nunquam sibi sic impositum fuisse: nunc errore deprehensa cætera fore tutissima, et hoc dispendii magno cum foenore farturum sese. Mutatis vitreis tertia instaurata est officina. Admonebat alcumista, rem felicius successuram, si virgini matri, quæ, ut scis, Paralisi colitur, mitteret aliquot aureos dono: artem enim esse sacram, nec absque favore numinum rem prospere geri. Id consilium vehementer placuit Balbino homini pio, ut qui nullum prætermitteret diem, quin perageret rem divinam. Suscepit religiosam professionem alcumista, nimirum in proximum oppidulum, atque illic votivam pecuniam decoxit in ganeis. Reversus domum, nunciat sibi summam esse spem, negotium ex animi sententia successurum, adeo divam Virginem votis suis visam annuere. Ubi multo jam tempore sudatum esset, ac ne mica quidem anri nasceretur usquam, expostulanti Balbino respondit, sibi nihil unquam tale accidisse in vita, toties artem experto; nec satis posse conjectare quid esset in causa. Quum diu divinatum esset, tandem illud venit in mentem Balbino, num quo die prætermisisset audire sacrum, aut dicere preces horarias, quas vocant: nam nihil succedere his omisissis. Ibi impostor, rem, inquit, acu tetigisti. Me miserum, semel atque iterum id admissum est per oblivionem, et nuper à prolixo convivio surgens, oblitus sum dicere salutationem Virginis. Tum Balbinus, Non mirum, inquit, si res tanta non succedit. Recipit artifex se pro prætermisissis sacris duobus duodecim auditurum, et pro unica salutatione decem repositurum. Cum alcumistam

mistam prodigum subinde defecisset pecunia, nec
 suppeterent petendi causæ, tandem hanc technam
 commentus est: rediit domum admodum exanimatus;
 ac voce lamentabili, Perii, inquit, funditus,
 Balbine, perii; actum est de capite meo. Obstupuit
 Balbinus, et tanti mali causam avebat cognoscere.
 Subodorati sunt, inquit, aulici, quod egimus; nec
 aliud exspecto. quam ut mox deducar in carcerem.
 Ad hanc vocem expalluit etiam serio Balbinus.
 Nam scis, apud nos capitale esse, si quis alcumistam
 exerceat absque principis permisso. Pergit ille:
 Non, inquit, metuo mortem; utinam illa
 contingat! metuo quiddam crudelius. Roganti quid
 hoc esset: Rapiar, inquit, aliquo in turrin: illic per
 omnem vitam cogar his laborare, quibus non libet.
 An ulla mors est, quæ non potior esse debeat, quam
 talis vita? Ibi res ventilata est consultatione. Balbinus,
 quoniam callebat artem Rhetoricam, pulsavit omnes
 status, si qua periculum vitari posset. Non potes, inquit,
 inficiari crimen? Nequaquam, ait ille. Inter regios
 satellites res sparsa est: et habent argumenta, quæ
 dilui non possint. Ne defendi quidem factum poterat
 ob legem manifestam. Cum multis in medium adductis,
 nihil videretur firmi præsidii, tandem alcumista, cui jam
 opus erat præsentem pecuniam: Nos, inquit, Balbine,
 lentis consiliis agimus; atqui res poscit præsens
 remedium. Jam arbitror adfuturos, qui me abripeant
 in malam rem. Denique cum nihil occurreret Balbino,
 tandem alcumista, Nec mihi quidquam occurrit, inquit,
 nec quidquam superesse video, nisi ut fortiter peream:
 nisi forte hoc placet, quod unum superest, utile magis
 quam honestum, nisi quod durum est telum necessitas.
 Scis, inquit, hoc hominum genus avidum esse pecuniæ:
 eoque facilius corrumpi posse, ut fileant. Quamvis
 durum sit illis furciferis dare quod profundant, tamen,
 ut nunc res sunt, nihil video

video melius. Idem visum est Balbino; ac numeravit aureos triginta, quibus redimeret silentium. *Ph.* Miram Balbini liberalitatem mihi prädicas. *La.* Imo in re honesta citius dentem extudisses ab eo, quam nummum. Sic prospectum est alcumistæ, cui nihil erat periculi, nisi quod non haberet quod daret amicæ. *Ph.* Demiror Balbino in tantum nihil esse nasi. *La.* Heic dumtaxat naso caret, in cæteris nasutissimus. Rursum nova pecunia instruitur fornax, sed præmissa ad Virginem matrem precautionucula, ut cœptis faveret. Jam totus exierat annus, dum, illo nunc hoc, nunc illud causante, luditur opera, et perit impensa. Interim exstitit casus quidam ridiculus. *Ph.* Quisnam? *La.* Alcumista furtivam consuetudinem habebat cum uxore cujusdam aulici: maritus concepta suspicione cœpit hominem observare. Tandem cum illi nunciatum esset, sacrificum esse in cubiculo, præter expectationem rediit domum, pulsat ostium. *Ph.* Quid facturus homini? *La.* Quid? nihil suave: aut occisurus erat, aut exsecturus. Ubi maritus instans minitaretur, se vi effracturum ostium, ni aperiret uxor, magnopere trepidatum est? et circumspicitur præsentaneum aliquod consilium. Nec erat aliud, quam quod ipsa dabat res. Abiecit tunicam, ac per fenestram angustam dejecit sese, non absque periculo, nec sine vulnere, ac fugit. Scis tales fabulas illico spargi. Itaque permanavit et ad Balbinum. Neque id fore non divinarat artifex. *Ph.* Heic itaque medius tenetur. *La.* Imo felicius elapsus est hinc, quam è cubiculo. Audi technam hominis. Nihil expositulabât Balbinus, sed nubilò vultu satis indicabat se non ignorare, quod vulgo ferebatur. Noverat ille Balbinum esse virum pium, in nonnullis pene dixerim superstitiosum. Et qui tales sunt, in quamvis magno peccato facile condonant supplici. Itaque data opera injicit mentionem

nem de successu negotii, queritans non perinde succedere, ut solet, aut vellet: addebat se vehementer mirari, quid esset in causa. Ibi per occasionem commotus Balbinus, qui alioqui videbatur destinasse silentium, et erat qui facile commoveretur. Non est, inquit, obscurum quid obstat; peccata obstant, quo minus succedat quod à puris pure tractari convenit. Ad hanc vocem artifex procubuit in genua, subinde tundens pectus, et vultu voceque lacrymabili: Verissimum, inquit, dixisti, Balbine: Peccata, inquam, obstant: sed mea peccata, non tua: non enim pudebit me turpitudinem meam apud te, velut apud sacerdotem sanctissimum, confiteri. Vicerat me carnis infirmitas, pertraxerat me Satanas in laqueos suos. Et ô me miserum! è sacrificio factus sum adulter. Non tamen omnino periit hoc munus, quod nilimus Virgini matri. Perieram certo exitio, ni illa succurrisset. Jam maritus effringebat fores, fenestra erat arctior quam ut possem elabi: in tam presentaneo periculo venit in mentem sanctissimæ Virginis; procidi in genua, obtestatus sum, si gratum fuisset munus, ut opitularetur. Nec mora, repeto fenestram, (sic enim urgebat necessitas) et satis amplam reperi ad effugium. *Ph.* Credidit ista Balbinus? *La.* Credidit. Imo etiam ignovit, et admonuit religiose, ne se præberet ingratum beatissimæ Virgini. Numerata est rursus pecunia danti fidem, se posthac rem sacram pure tractaturum. *Ph.* Quis tandem finis? *La.* Perlonga est fabula: sed ego paucis absolvam. Cum ejusmodi commentis diu lusisset hominem, neque mediocre pecuniarum vim ab eo extorsisset, tandem venit ille qui nebulonem à puero noverat. Is facile divinans illum idem agere apud Balbinum, quod nusquam non egerat, clam aggredditur illum: exponit qualem artificem domi suæ foveret; monet ut quamprimum ableget homi-

nem, ni mallet ipsum aliquando compilatis scrinijs fugere. *Ph.* Quid hæc Balbinus? videlicet curavit hominem conjiciendum in carcerem? *La.* In carcerem? Imo numeravit viaticum, obtestans per omnia sacra, ne, quod accidisset, effutiret. Et sapuit, mea quidem sententia, qui hoc maluerit, quam esse fabula conviviorum, et fori; deinde venire in periculum confiscationis. Nam impostori nihil erit periculi: artis tantum tenebat, quantum asinus quivis; et in hoc genere favorabilis est impostura. Quod si furti crimen intentasset, à suspendio tutum reddebat unctio; neque quisquam lubens gratis alat talem in carcere. *Ph.* Misereceret me Balbini, nisi ipse gauderet deludi. *La.* Nunc mihi prope-
randum est in aulam: alias referam his etiam multo stultiora. *Ph.* Cum vacabit, et audiam lubens, et fabulam fabula pensabo.

HIPPOPLANUS.

AULUS, PHÆDRUS.

Au. **D**Eum immortalem, quam severum vultum præ se fert noster Phædrus, et subinde in coelum suspicit! Adoriar. Quid accidit novæ rei, Phædre? *Ph.* Quam ob rem istud interrogas, Aule? *Au.* Quoniam è Phædro mihi videris factus Cato; tanta est in vultu severitas. *Ph.* Non mirum, amice: modo confessus sum peccata mea. *Au.* Phy, jam desino mirari. Sed dic age, bona fide confessus es omnia? *Ph.* Omnia quæ quidem in mentem veniebant, unico dumtaxat excepto. *Au.* Cur unum hoc reticuiisti? *Ph.* Quia nondum potuit mihi displicere. *Au.* Oportet esse peccatum suave. *Ph.* An peccatum sit, nescio: sed tamen, si vacat, audies. *Au.* Audiam equidem lubens. *Ph.* Scis quanta sit
impostura.

impostura apud nostros in his qui vendunt, aut locant equos? *Au.* Plus scio quam vellem, non semel ab illis delusus. *Ph.* Nuper incidit mihi iter, cum satis prolixum, tum etiam accelerandum. Adeo quendam ex illis, quem dixisses ejus generis minime malum; et intercedebat mihi cum homine non nihil etiam amicitiae. Narro mihi rem esse seriam; opus esse praestrenuo equo: si unquam praebuisset se mihi bonum virum, nunc praestaret. Ille pollicetur sese sic mecum acturum, ut ageret cum fratre suo carissimo. *Au.* Fortassis et fratri imposturus. *Ph.* Inducit in stabulum, jubet ut eligam ex omnibus equis quemcunque vellem. Tandem unus plus ceteris arridebat. Ille probat judicium meum, dejerans, eum equum frequenter à multis expetitur esse; se eum maluisse servare amico singulari, quam ignotis addicere. Conventum est de pretio: numeratur pecunia praesens: conscendo. Mira alacritate gestiebat equus in egressu; dixisses feroculum esse: nam erat obesus et pulchellus. Ubi jam equitassem sesquihoram, sensi plane lassum, nec calcaribus quidem impelli posse. Audieram tales ab illis ad imposturam ali, quos è specie judicares insignes, ceterum laboris impatientissimos. Ego continuo mecum, Captus sum. Age, par pari referam, ubi rediero domum. *Au.* Quid heic consilii capiebas, eques absque equo? *Ph.* Id quod res dabat. Deflexi in proximum vicum; illic clam apud quendam mihi notum deposui equum, et conduxì alterum: profectus sum quo destinaram; reversus sum, reddo conductitium equum, reperio meum sophistam, ut erat, obesum et pulcre requietum: eo vestus redeo ad impostorem; rogo ut in stabulo suo alat dies aliquot, donec repetiero. Percunctatur quam commode me gesserit: Ego vero dejero per omnia sacra, me nunquam in vita conscendisse tergum equi felicioris; volasse potius quam ambulasse, nec tam

tam longo itinere unquam sensisse lassitudinem, nec pilo factum ob laborem macriorem. Hæc cum illi persuasissem esse vera, tacitus secum cogitabat, equum illum alium esse, quam hætenus suspicatus esset. Itaque priusquam abirem, rogabat num mihi venalis esset equus: primo negabam; quod si incideret iter denuo, non facile fore nancisci similem: attamen nihil esse mihi tam carum, quod non esset venale pretio largo, etiamsi quis me ipsum, inquam, cuperet emtum. *Au.* Næ tu pulcre Cretensem agēbas cum Cretensi. *Ph.* Quid multis? Non dimittit me, nisi pronunciata equi indicatura. Indicavi non paullo pluris quam emeram. Digressus ab homine, mox suborno, qui mihi partem agat hujus fabulæ, pulcre instructum atque edoctum: is ingressus domum inclamat locatorem: ait, sibi opus esse insigni equo, et laboris egregie patienti. Alter ostendit multos, et pessimum quemque maxime prædicat; solum illum quem mihi vendiderat, quoniam existimabat vere talem qualem prædicaveram, non laudat. At alter illico rogat, num et ille venalis esset: nam descripseram illi formam equi, et locum indicaram. Locator primum obticescere, atque alios ambitiose prædicare. Cum iste cæteris utcunque probatis semper ageret de uno illo, tandem locator apud se, Plane fefellit me iudicium de illo equo: siquidem hic peregrinus statim agnovit hunc inter omnes. Cum instaret ille, tandem hic, Venalis est, inquit: sed pretio fortasse deterreberis. Non est, inquit ille, magnum pretium, si rei dignitas respondeat: indica. Indicavit aliquanto pluris, quam indicaram ipsi, captans et hoc lucri. Tandem convenit de pretio, datur arrha satis magna, nempe regalis aureus, ne qua suspicio incideret simulata emtionis. Emtor jubet equo dari pabulum; se mox ait rediturum, et abducturum: dat etiam stabulario drachmam. Ego, simul atque cognovi

cognovi pactionem esse firmam, sic ut rescindi non posset, rursus ocreis et calcaribus armatus redeo ad locatorem, anhelus clamo: Adest ille, rogat quid velim. Illico, inquam, adornetur equus meus: Nam è vestigio proficiscendum est ob rem maxime feriam. Atqui modo, inquit, mandabas ut aliquot dies alerem equum tuum. Verum, inquam; sed præter expectationem objectum est negotium, idque regium, quod nullam patitur dilationem. Heic ille: Eliges ex omnibus quem voles; tuum habere non potes. Rogo quam ob rem? Quoniam venditus est, inquit. Ibi ego simulata magna perturbatione: Prohibeant, inquam, superi quod dicis. Hoc objecto itinere non venderem meum equum, etiam si quis numeret quadruplum. Incipio rixam, clamo me perditum. Tandem incaleuit et ille; Quid opus, inquit, his jurgiis? indicasti equum, ego vendidi: si numero pretium, nihil habes quod mecum agas; sunt in hac urbe leges: ad exhibendum equum me non potes compellere. Cum diu clamaassem, aut equum exhiberet, aut emtorem, tandem iratus numerat pretium. Emeram quindecim aureis, æstimaram viginti sex. Ille æstimarat triginta duobus. Cogitabat apud se, præstat hoc lucri facere, quam equum reddere. Abeo dolenti similis, ac vix placatus etiam data pecunia. Ille rogat ut boni consulam; se aliis in rebus pensaturum hoc incommodi. Sic impositum est impostori. Habet equum nullius pretii. Expectat ut, qui arrham dedit, veniat numeratum pecuniam. At nemo venit, nec unquam venturus est. *Au.* Interim nunquam tecum exposulavit? *Ph.* Qua fronte, aut quo jure id faceret? Convenit quidem semel atque iterum, conquestus est de fide emtoris. Verum ego ultro exposulavi cum homine, dicens, illum eo malo dignum, qui præpropere venditione tali equo me spoliavit. Hoc est crimen tam bene collocatum,

tum, mea sententia, ut non possim inducere animum confiteri. *Au.* Ego mihi statuat poscerem, si quid tale designassem; tantum abest, ut confessurus sim. *Ph.* An ex animo loquaris, nescio; mihi tamen addis animum, quo magis lubeat talibus facere fucum.

CONVIVIUM FABULOSUM.

~~POLYMYTHUS, CELASINUS, EUTRAPELUS,~~
~~ASTEUS, PHILYTHLUS, PHILOGELOS,~~
~~EUGLOTTUS, LEROCHARES, ADOLES-~~
~~CHES.~~

Po. **U**T non decet civitatem bene institutam esse sine legibus ac principe, ita nec convivium oportet. *Ge.* Istuc vero perplacet, ut unus totius populi nomine respondeam. *Po.* Heus, puer, adfer huc talos; horum suffragiis decernetur regnum, cuicumque faverit Jupiter. Euge, Eutrapelo favit Jupiter. Non fuere sortes cæcæ; non poterat magis idoneus eligi, etiamsi per singulas tribus virisim collecta fuissent puncta. Vulgo jactatur proverbium non tam vanum, quam parum Latinum, Novus rex, novus lex. *Eut.* Quod felix faustumque sit huic convivio: Primum edico, ne quis heic proferto præter ridiculas fabulas. Cui deerit fabula, drachma multator; ea pecunia in vinum infumitor. Atque in legitimis fabulis etiam ex tempore conficta habentur, modo probabile et decorum servetur. Si nulli defuerit fabula, duo, quorum alter lepidissimam, alter frigidissimam fabulam dixerit, vini pretium pendunto. Convivator a vini sumptu immunis esto; ciborum sumptum unus suppeditato: hujus rei si quid inciderit controver-

fiat, Gelasinus arbiter ac iudex esto. Hæc si vos sciveritis, rata sunt. Qui legi parere noluerit, abito: sic tamen ut postridie ad computationem redire jus fasque sit. *Ge.* Legem à rege latam nostris suffragiis ratam esse volumus. Sed unde proficiscetur fabularum circulus? *Eut.* Unde, nisi à convivatore? *As.* Licetne, rex, dicere tria verba? *Eut.* An tu credis nefastum esse convivium? *As.* Jureconsulti negant legem esse, quæ non sit æqua. *Eut.* Assentior. *As.* At tua lex æquat optimam fabulam pessimam. *Eut.* Ubi voluptas quæritur, ibi non minus laudis promeretur qui pessime dixit, quam qui optime, eo quod non minus delectet. Velut inter cantores nemo voluptati est, nisi qui aut insigniter bene cecinerit, aut egregie male. Nonne plures rident audito coccyce, quam audita lusciniæ? Heic mediocritas laudem non habet. *As.* At, cur plectuntur qui laudem auferunt? *Eut.* Ne nimia felicitas provocet illis Nemesin aliquam, si simul et laudem auferrent et immunitatem. *As.* Per Bromium, Minos ipse nunquam tulit legem æquiores. *Phily.* Nullam feres legem de modo bibendi? *Eut.* Dispecta re, sequar exemplum Agesilai Lacedæmoniorum regis. *Phily.* Quid is fecit? *Eut.* Is cum tempore quodam sympotiarchus talorum arbitrio delectus esset, rogante architriclino, quantum cuique vini juberet apponi: Si largior, inquit, vini copia parata est, dato cuique quantum poposcerit: si malignior, omnibus ex æquo distribuito. *Phily.* Quid sibi voluit Lacon ille cum hæc diceret? *Eut.* Hoc agebat, ut neque temulentum, neque rursus querulum esset convivium. *Phily.* Qui sic? - *Eut.* Quia sunt qui gaudent largius bibere, sunt qui gaudent parcius: reperiuntur et abstemii, qualis dicitur fuisse Romulus. Itaque si nulli datur vinum nisi poscenti, primum nemo compellitur ad bibendum; et tamen nihil desiderant, quibus gra-

ta est largior potatio. Ita fit ut nemo tristis sit in convivio. Rursus, si parcius copia vini distribuitur æquis portionibus in singulos, satis habent qui bibunt moderatius: neque quisquam in æqualitate potest obmurmurare, quando qui largius erat hauriturus, æquo animo componit sese ad temperantiam. Hoc exemplum, si placet, utar. Volumus enim hoc convivium fabulosum esse, non vinosum. *Phily.* Quid igitur bibebat Romulus? *Eut.* Idem quod bibunt canes. *Phily.* An non istud indignum rege? *Eut.* Nihil magis quam quod reges spirant aëre cum canibus communi: nisi quod illud interest; Rex non bibit eandem aquam, quam biberet canis; sed aërem quem efflavit rex, haurit canis; et vicissim quem efflavit canis, haurit rex. Plus gloriæ tulisset Alexander ille magnus, si cum canibus bibisset. Nihil enim pejus regi, qui tot hominum millibus vigilat, quam vinolentia. Cæterum Romulum abstemium fuisse, declarat apophthegma non infestiviter ab illo dictum. Etenim cum quidam videns illum abstinere à vino, dixisset, Vinum vile futurum, si omnes biberent quemadmodum ille; Imo, inquit, tum arbitror fore carissimum, si biberent omnes vinum quemadmodum ego. Bibo enim quantum libet. *Ge.* Utinam heic adesset noster Joannes Bötzelus canonicus Constantiensis, qui nobis Romulum quendam referret! nam et is abstemius non minus est, quam dicitur, aliqui comis ac festivus conviva. *Po.* Age, si si-
mul potestis, non dicam sorbere et flare, quod Plantus ait esse difficile; sed edere et audire, quod est perfacile, bonis avibus auspicabor fabulandi munus. Si parum erit lepida fabula, scitote Batavam esse. Opinor aliquot vestrum auditum Macci nomen. *Ge.* Nec ita diu est quod perit. *Po.* I cum venisset in civitatem quæ dicitur Leydis, ac vellet novus hospes innotescere joco quopiam, (in ver-

2. Cuchold

erat homini mos;) ingressus est officinam calcearii: salutat. Ille cupiens extindere merces suas, rogat nunquid vellet. Macco conjiciente oculos in ocreas ibi pensiles, rogat futor num vellet ocreas. Annuente Macco, quærit aptas tibiis illius, inventas alacriter protulit, et, ut solent, inducit illi. Ubi jam Maccus esset eleganter ocreatus; Quam belle, inquit, congrueret his ocreis par calceorum duplicatis soleis. Rogatus an et calceos vellet, annuit. Reperti sunt, et additi pedibus. Maccus laudabat ocreas, laudabat calceos. Calcearius tacite gaudens, succinebat illi laudanti, sperans pretium equius, posteaquam emtori tantopere placeret merx. Et jam erat nonnulla contracta familiaritas. Heic Maccus: Dic mihi, inquit, bona fide, nunquamne usu venit tibi, ut, quem sic ocreis et calceis ad cursum armasses, quemadmodum nunc armasti me, abierit non numerato pretio? Nunquam, ait ille. Atqui si forte, inquit, veniat usu, quid tu tum faceres? Consequerer, inquit calcearius, fugientem. Tum Maccus, Serione ista dicis, an joco? Plane serio, inquit alter, loquor; et serio facerem. Experiar, ait Maccus. En pro calceis præcurro, tu cursu sequere. Simulque cum dicto conjecit se in pedes. Calcearius è vestigio consecutus est, quantum poterat, clamitans, Tenete furem, tenete furem. Ad hanc vocem cum cives undique profilissent ex adibus, hoc commento cohibuit illos Maccus, ne quis manum injiceret; ridens ac vultu placido, Ne quis, inquit, remoretur cursum nostrum: certamen est de cupa cervisiæ. Itaque jam omnes præbere se certaminis spectatores: Suspiciabantur autem, calcearium dolo clamorem eum fingere, ut hac occasione anteverteret. Tandem calcearius cursu victus, sudans et anhelus domum rediit. Maccus tulit bra-
Ge. Maccus iste effugit quidem calcearium,
 et non effugit furem. *Po.* Quam ob rem? *Ge.*

Quia furem ferebat secum. *Po.* Forte tum non erat ad manum pecunia, quam postea resolvit. *Ge.* Verum erat actio furti. *Po.* Ea quidem post intentata est, sed jam magistratibus aliquot innotuerat Maccus. *Ge.* Quid attulit Maccus? *Po.* Quid attulit? rogas? in causa tam vincibili? Magis periclitatus est actor quam reus. *Ge.* Qui sic? *Po.* Quia gravabat illum actione calumniæ, et intendebat legem Rhemiam, quæ dicitur, ut qui crimen intenderit, quod probare non possit, poenam ferat quam laturus erat reus, si convictus fuisset. Negabat se contrectasse rem alienam invito domino, sed ultro deferente, nec ullam pretii mentionem intercessisse. Se provocasse calcearium ad certamen cursus; illum accepisse conditionem; nec habere quod queratur, cum esset cursu superatus. *Ge.* Hæc actio non multum abest ab umbra asini. Quid tandem? *Po.* Ubi satis risum est, quidam è iudicibus vocavit Maccum ad coenam, et numeravit calceario pretium. Simile quiddam accidit Daventriæ me puero. Erat tempus illud, quo regnant piscatores, frigent lanii. Quidam adstabat ad fenestram fructuariæ, sive Græce mavultis, oporapolidis, foeminae vehementer obesa, oculis intentis in ea quæ proposita venum erant. illa ex more invitavit, si quid vellet: et cum videret hominem intentum fisci: Vis, ait, ficos? sunt perquam elegantes. Cum ille annuisset, rogat quot libras vellet. Vis, inquit, quinque libras? Annuente, tantum ficorum effudit in gremium. Dum illa reponit lances, ille se subducit, non cursu, sed placide. Ubi prodisset acceptura pecuniam, vidit emtorem abire, insequitur majore voce, quam cursu. Ille dissimulans pergit quo coepit ire: tandem multis ad foeminae vocem concurrentibus, restitit. Ibi in populi corona agitur causa: risus oboritur: emtor negabat se emisisse, sed quod ultro delatum fuisset accepisse.

a doll

si vellet experiri apud iudices, se compariturum. *Ge.* Age, narrabo fabulam tuæ non admodum dissimilem, nec fortasse inferiorem, nisi quod hæc non habet auctorem perinde celebrem, atque est *Mac-eus*. Pythagoras totum mercatum dividebat in tria hominum genera: quorum alii prodissent ut venderent, alii ut emerent: hoc utrumque genus aiebat sollicitum esse, proinde nec felix: alios non ob aliud venire in forum, quam ut spectent, quid illic proferatur, aut quid agatur: hos solos esse felices, quod vacui curis, gratuita voluptate fruarentur. Atque ad hunc modum dicebat philosophum versari in hoc mundo, quemadmodum illi versarentur in mercatu. Verum in nostris emporiis quartum hominum genus obambulare solet, qui nec emunt, nec vendunt, nec otiosi contemplantur, sed observant solcite si quid possint involare. Atque in hoc genere reperiuntur quidam mire dextri; dicas esse Mercurio favente natos. Convivator dedit fabulam cum coronide; ego dabo cum præmio. Nunc accipite quod nuper accidit *Antverpiæ*. Sacrificus quidam receperat illic mediocrem summam pecuniæ, sed argenteæ. Id impostor quidam animadverterat. Adiit sacrificum, qui gestabat in zona crumenam nummis turgidam: salutatur civiliter; narrat sibi datum negotium à suis, ut vici sui parocho mercaretur novum pallium sacrum, quæ summa vestis est sacerdoti rem divinam peragenti. Rogat, hac in re commodaret sibi tantillum operæ, ut secum iret ad eos, qui vendunt huiusmodi pallia, quo videlicet ex modo corporis ipsius sumeret majus aut minus; nam sibi videri staturam ipsius cum parochi magnitudine vehementer congruere. Hoc officium, cum leve videretur, facile pollicitus est sacrificus. Adeunt ædes cujusdam. Prolatum est pallium, sacrificus induit, venditor affirmat mire congruere. Impostor cum nunc à fronte, nunc à

tergo

tergo contemplatus esset sacrificum, satis probavit pallium; sed caussatus est, à fronte brevius quam par esset. Ibi venditor, ne non procederet contractus, negat id esse pallii vitium, sed crumenam turgidam efficere, ut ea parte offenderet brevitatis. Quid multa? Sacrificus deponit crumenam; denuo contemplantur. Ibi impostor averso sacrificio crumenam arripit, ac semet in pedes conjicit. Sacerdos cursu insequitur ut erat palliatus, et sacrificum venditor. Sacrificus clamat, Tenete furem: venditor clamat, Tenete sacrificum: impostor clamat, Cohibete sacrificum furem; et creditum est, cum viderent illum sic ornatum in publico currere. Itaque dum alter alteri in mora est, impostor effugit. *Eut.* Dignus qui non simplici suspendio pereat, tantus artifex. *Ge.* Nisi jam pendet. *Eut.* Utinam non solus, sed una cum illo qui talibus portentis favent in perniciem Reipublicæ. *Ge.* Non favent gratis. Catena est, quæ demissa in terras pertingit ad Jovem. *Eut.* Ad fabulas redeundum. *As.* Ad te redit ordo, si fas est regem in ordinem cogere. *Eut.* Non cogar; imo volens veniam in ordinem; alioqui tyrannus essem, non rex, si leges quas aliis præscribo, recussem. *As.* Veruntamen aiunt, principem esse supra leges. *Eut.* Istuc non omnino falso dictum est, si principem accipias summum illum principem, quem tum vocabant Cæsarem. Deinde si sic accipias superiorem legibus, quod alii coacti utcumque servant, illum suapte sponte multo cumulatius præstare. Quod enim animus est corpori, hoc est bonus princeps Reipublicæ. Quid opus erat addere, bonus, quando malus princeps non est princeps: quemadmodum spiritus impurus, qui invasit corpus hominis, non est animus. Sed ad fabulam; et arbitror convenire, ut rex regiam fabulam adferam. Ludovicus Galliarum rex, ejus nominis undecimus, cum rebus domi turbatis peregrinaretur apud Burgundiones, occasione venationis

nis nactus est familiaritatem cum Conone quodam homine rustico, sed animi simplicis ac sinceri. Nam hoc genus hominibus delectantur monarchæ. Ad hujus ædes frequenter diverterat rex ex venatu; et, ut plebeiis rebus nonnunquam delectantur magni principes, apud eum magna cum voluptate vescabatur rapis. Mox ubi Ludovicus restitutus, jam rerum potiretur apud Gallos, submonuit Cononem uxorem, ut regem veteris hospitii commonefaceret; adiret illum, et rapas aliquot insignes illi dono adferret. Tergiversatus est Conon, se lusurum operam: principes enim non meminisse talium officiorum. Sed vicit uxor. Deligit Conon rapas aliquot insignes; accingitur itineri. Verum ipse per viam captus illecebra cibi, paullatim devoravit omnes, una duntaxat excepta insigniter magna. Ubi Conon prorepisset in aulam, qua rex erat iturus, statim agnitus est à rege, et accersitus. Ille magna cum alacritate detulit munus; rex majorem cum alacritate accepit; mandans cuidam è proximis, ut diligenter reponeretur inter ea, quæ haberet carissima. Cononem jubet secum prandere: à prandio egit Cononi gratias; et cupienti repetere rus suum, jussit pro rapa numerari mille coronatos aureos. Hujus rei fama cum, ut fit, per omne regis famulitium esset pervagata, quidam ex aulicis dono dedit regi equum non inelegantem. Rex intelligens illum, provocatum benignitate, quam præstiterat Cononi, captare prædam; vultu majorem in modum alacri accepit munus; et convocatis primoribus consultare coepit, quo munere pensaret equum tam bellum, tamque pretiosum. Interim, qui donarat equum, spes opimas animo concipiebat, sic cogitans: Si sic pensavit rapam donatam à rustico; quanto munificentius pensaturus est equum talem oblatum ab aulico? Cum regi veluti de re magna consultanti alius aliud responderet; diuque
vana

vana spe lactatus esset captator; tandem rex: Venit, inquit, in mentem, quod illi donem: et accersito ex proceribus quopiam, dixit in aurem, ut adferat id quod reperiret in cubiculo (simulque locum designat) serico diligenter obvolutum. Adfertur rapa: eam, ut erat obvoluta, rex sua manu donat aulico; addens, sibi videri bene pensatum equum cimelio, quod sibi constitisset mille coronatis. Digressus aulicus dum tollit linteum, pro thesauro reperit, non carbones, quod aiunt, sed rapam jam subaridam. Ita captator ille captus, risui fuit omnibus. *As.* Jam si permittis, rex, ut plebeius loquar regalia, referam quod ex tua fabula venit in mentem de eodem Ludovico. Nam ut anfa ansam, ita fabula trahit fabulam. Quidam famulus, cum vidisset pediculum repentem in veste regia, flexis genibus, ac sublata manu, significat, se nescio quid officii prestare velle. Ludovico prabente se, sustulit pediculum, et clam abjecit. Rogante rege quid esset, puduit fateri. Cum instaret rex; falsus est fuisse pediculum. Lætum, inquit, omen est; declarat enim me esse hominem; quod hoc genus vermiculorum peculiariter infestet hominem, praesertim in adolescentia. Jussitque pro officio numerari coronatos quâdraginta. Post dies aliquammultos alter quidam, qui viderat illi feliciter cessisse tam humile officium; nec animadvertens, plurimum interesse, ex animo facias quid, an arte; simili gestu aggressus est regem, ac rursus illo se prabente, simulabat, se tollere quiddam è veste regia, quod mox abjiceret. Cum urgeret rex tergiversantem, ut diceret quid esset, mire simulato pudore, tandem respondit esse pulicem. Rex intellecto fucio, Quid, inquit, an tu me facies canem? Jussit tolli hominem, ac pro captatis quadraginta coronatis infligi quadraginta plagas. *Phily.* Non tutum est, ut audio, cum regibus facetiis ludere. Quem-

a nina melle

Quemadmodum enim leones se nonnunquam placide præbent fricanti, iidem, ubi lubitum est, leones sunt, et jacet collusor; itidem favent principes. Sed adferam tuæ fabulæ fabulam non dissimilem, ne recedamus interim à Ludovico, cui pro delectamento erat, corvos hiantes fallere. Dono acceperat alicunde decem millia coronatorum. (Quoties autem principibus obtigit nova pecunia, venantur omnes officarii, et captant aliquam prædæ partem. Id non fugiebat Ludovicum.) Cum igitur ea pecunia exprompta esset in mensa, quo magis irritaret spem omnium, sic loquutus est circumstantibus: Quid? an non videor vobis rex opulentus? Ubi collocabimus tantam pecuniæ vim? Donati-tia est, donari vicissim convenit. Ubi nunc sunt amici, quibus pro suis in me officiis debeo? Ad-sint nunc, priusquam effluat hic thesaurus. Ad hanc vocem accurrere permulti: nemo non sibi sperabat aliquid. Rex cum vidisset aliquem maxime inhiantem, et jam oculis devorantem pecuniam; ad eum conversus, Amice, inquit, quid tu narras? ille commemorabat se diu aluisse falcones regios, summa fide, nec sine gravibus impendiis: alius aliud adferebat; suum quisque officium verbis quantum poterat exaggerabat, idque non sine mendaciis. Rex omnes benigne audiebat: et singulorum orationem comprobabat. Hæc consultatio dilata est in longum tempus, quo diutius spe metuque torqueret omnes. Adstabat inter hos primus Cancellarius; nam et hunc jusserat acciri. Is cæteris prudentior, non prædicabat officia sua, sed agebat spectatorem fabulæ. Ad hunc tandem conversus rex: Quid, inquit, narrat meus Cancellarius? Solus ille nihil petit; nec prædicat officia sua. Ego, inquit Cancellarius, plus accepi à benignitate regia, quam promeruerim: nec ulla de re magis sollicitus sum, quam ut regiæ in me munificentiae respon-

spondeam; tantum abest, ut velim flagitare plura. Tum rex: Unus igitur, inquit, omnium non eges pecunia? Ne egerem, inquit alter, jam tua præstitit benignitas. Ibi rex versus ad alios: Næ ego sum, inquit, regum omnium magnificentissimus, qui tam opulentum habeam Cancellarium. Heic magis accensa spes est omnibus, futurum ut pecunia cæteris distribueretur, quandoquidem ille nihil ambiebat. Ad hunc modum ubi satis diu lusisset rex, coëgit Cancellarium, ut totam eam summam domum auferret. Moxque versus ad cæteros jam mœstos, Vobis, inquit, erit alia exspectanda occasio. *Philo.* Fortasse frigidius videbitur quod narraturus sum; proinde deprecor doli mali suspicionem, furtive; ne videar de industria ambiisse immunitatem. Adiit eundem Ludovicum quidam, petens ut munus, quod forte vacabat in eo pago, in quo habitabat, juberet in ipsum transferri. Rex audita petitione, expedite respondit, Nihil efficies: videlicet amputans omnem spem impetrandi quod petebatur. Petitor item, mox actis regi gratiis, discessit. Rex in ipsa fronte colligens hominem esse non omnino sinistri ingenii, suspicansque illum non intellexisse quod respondisset, jubet eum revocari. Redit. Tum rex: Intellexeras, inquit, quid tibi responderim? Intellexi. Quid igitur dixi? Me nihil effecturum. Cur igitur agebas gratias? Quoniam, inquit, est domi quod agam: proinde magno meo incommodo persequuturus eram heic spem ancipitem: nunc beneficium interpretor, cito negasse beneficium; meque lucratum, quidquid eram perditurus, si vana spe lætatus fuisssem. Ex eo responso rex conjectans hominem minime segnem, ubi pauca percunctatus esset, Habebis, inquit, quod petis, quo mihi bis gratias agas; simulque versus ad officarios, Expediantur, inquit, huic sine mora diplomata, ne heic diu suo damno hæreat. *Eug.*

Non

Non deest quod referam de Ludovico; sed malo de nostro Maximiliano. Qui ut nequaquam solitus est defodere pecuniam; ita clementissimus erat in eos, qui decoxerant, modo nobilitatis titulo commendarentur. Ex hoc hominum genere cum cuidam juveni vellet opitulari, mandavit illi legationem, ut à civitate quadam, titulo nescio quo, peteret centum millia florenorum. Talis autem erat titulus, ut si quid impetratum esset dexteritate legati, pro lucro duci posset. Legatus extorsit millia quinquaginta; Cæsari reddidit triginta. Cæsar lætus insperata prada, dimisit hominem, præterea nihil inquirens. Interea quæstores et rationales olfecerant, plus acceptum fuisse quam exhibitum. Interpellant Cæsarem, ut accerferet hominem. Accitus est: venit illico. Tum Maximilianus: Audio, inquit, te accepisse millia quinquaginta. Fassus est. Non exhibuisti nisi triginta millia. Fassus est et hoc. Reddenda est, inquit, ratio. Promisit se facturum; ac discessit. Rursum cum nihil esset actum, interpellantibus officariis revocatus est. Tum Cæsar, Nuper, inquit, jussus es reddere rationem. Memini, inquit ille; et in hoc sum. Cæsar suspicans, illi rationem nondum satis esse subductam, passus est illum sic abire. Cum sic eluderet, officarii vehementer instabant: clamitantes, non esse ferendum, ut ille tam palam illuderet Cæsari. Persuaserunt, ut accersitus juberetur inibi præsentibus ipsis exhibere rationem. Annuit Cæsar. Accitus venit illico, nihil tergiversatus. Tum Cæsar, Nonne, inquit, pollicitus es rationem? Pollicitus, respondit ille. Jam, inquit, opus est: en adsum qui excipient; nec est diutius tergiversandi locus. Assidebant officarii, paratis ad id codicillis. Ibi juvenis sat dextre, Non detrecto, inquit, rationem, invicissime Cæsar, verum hujusmodi rationum non sum admodum peritus,

ut qui nunquam reddiderim: isti qui assident, talium rationum sunt peritissimi; si vel semel videro quemadmodum illi tractent hujusmodi rationes, ego facile imitabor. Rogo jubeas illos vel exemplum edere; videbunt me docilem. Caesar sensit dictum hominis, quod non intelligebant hi, in quos dicebatur; ac subridens, Verum, inquit, narras; et æquum postulas. Ita juvenem dimisit. Subindicabat enim, sic illos Casari solere reddere rationem, quemadmodum ipse reddiderat; nimirum, ut bona pecuniæ portio penes ipsos remaneret. *Le.* Nunc tempus est, ut ab equis, quod aiunt, ad asinos descendat fabula; à regibus ad Antonium sacrificum Lovaniensem; qui Philippo cognomento Bono fuit in deliciis. Hujus viri feruntur multa vel jucunde dicta, vel jocose facta, sed pleraque sordidiora. Nam plerosque lusus suos condire solitus est unguento quodam, quod non admodum eleganter sonat, sed pejus olet. Deligam unum ex mundioribus. Invitarat unum atque alterum bellum homunculum forte obvios in via. Cum redisset domum, reperit culinam frigidam, nec erat nummus in loculis; quod illi nequaquam erat insolens. Heic opus erat celeri consilio. Subdixit se tacitus: et ingressus culinam foeneratoris, quicum illi erat familiaritas, quod frequenter ageret cum illo; digressa famula, subdixit unam ex ollis æneis unam cum carnibus jam coctis, ac veste tectam deferbat domum: dat coquæ: jubet protinus effundi carnes et jus in aliam ollam fictilem, simulque foeneratoris ollam defricari donec niteret. Eo facto mittit puerum ad foeneratorem, qui deposito pignore drachmas duas à foenatore sumat mutuo, sed accipiat chirographum, quod testaretur talem ollam missam ad ipsum. Foenerator non agnoscens ollam, utpote defricatam ac nitentem, recipit pignus, dat chirographum, et numerat pecuniam;

a tree

cuniam; ea pecunia puer emit vinum. Ita prospectum est convivio. Tandem cum appararetur prandium fœneratori, desiderata est olla. Heic jurgium adversus coquam. Ea cum gravaretur, constanter affirmavit, neminem eo die fuisse in culina præter Antonium. Improbum videbatur hoc suspicari de sacrificio. Tandem itum est ad illum: exploratum an apud illum esset olla; ne musca quidem olla reperta. Quid multis? Serio flagitata est ab illo olla, quod solus ingressus esset culinam, quo tempore desiderata est. Ille fassus est sumfisse commodato ollam quandam, sed quam remisisset illi, unde sumferat. Id cum illi pernegarent, et incaluisse contentio, Antonius adhibitis aliquot testibus, Videte, inquit, quam periculosum est cum horum temporum hominibus agere sine chirographo: intenderetur mihi propemodum actio furti, ni manum haberem fœneratoris. Et protulit syngrapham. Intellectus est dolus: fabula magno cum risu per totam regionem dissipata est, ollam oppignoratam ipsi, cujus erat. Hujusmodi dolis libentius favent homines, si commissi sunt in personas odiosas, præsertim eos qui solent aliis imponere.

Ad. Næ tu nobis mare fabularum aperuisti, nominato Antonio: sed unam duntaxat, eamque brevem referam, quam audiavi nuperrime. Agitabant simul convivium aliquot belli, ut dicunt, homunculi, quibus nihil prius in vita, quam ridere. Inter hos erat Antonius, atque alter item, et ipse celebris hoc genere laudis, ac velut æmulus Antonii. Porro quemadmodum inter philosophos, si quando conveniunt, proponi solent quæstiunculæ de rebus naturæ; ita heic statim nata est quæstio, quænam esset hominis pars honestissima. Alius divinabat oculos, alius cor, alius cerebrum, alius item aliud: et suæ quisque divinationis rationem adferebat. Antonius jussus dicere sententiam, dixit, os sibi

videri partem omnium honestissimam; et addidit causam nescio quam. Tum alter ille, ne quid ipsi conveniret cum Antonio, respondit, eam partem qua sedemus, sibi videri honestissimam. Cum id videretur omnibus absurdum, attulit hanc causam, quod is diceretur vulgo honoratissimus, qui primus consideret: hoc honoris competere parti quam dixisset. Applausum est huic sententiæ, et risum est affatim. Placuit homo sibi de hoc dicto; visusque est in eo certamine victus Antonius. Dissimulavit Antonius, qui non ob aliud detulerat ori primam honestatis laudem, nisi quod sciret, illum velut æmulum suæ gloriæ diversam partem nominaturum. Post dies aliquot, cum rursus uterque vocatus esset ad idem convivium, ingressus Antonius offendit æmulum cum aliis aliquot confabulantem, dum adornatur cœna: et aversus emisit clarum ventris crepitum ante faciem alterius. Ille indignatus, Abi, inquit, scurra, ubinam didicisti mores istos? Tum Antonius, Etiam indignaris? inquit, Si te salutarem ore, resalutasses: nunc te saluto parte corporis, vel te iudice, omnium honestissima, et scurra vocor. Sic recuperavit prius amissam gloriam Antonius. Diximus omnes, nunc superest ut pronunciet iudex. *Ge.* Id faciam, sed non prius, quam suum quisque cyathum ebiberit. En auspicor: sed lupo in fabula. *Po.* Haud lævum omen adfert Levinus Panagathus. *Lev.* Quid actum est inter tam lepidos congerrones? *Po.* Quid aliud? Certum est fabulis, donec lupo intervenires. *Lev.* Huc igitur adsum, ut perficiam fabulam: volo vos omnes cras apud me prandere prandium Theologicum. *Ge.* Scythicum promittis convivium. *Lev.* Nisi fatebimini hoc fuisse vobis fabuloso convivio jucundius, non recuso dare poenas. Nihil jucundius, quam cum serio tractantur nugæ.

C H A R O N.

C H A R O N.

CHARON, GENIUS, ALASTOR.

Ch. Quid ita properas gestiens, Alastor? *Al.*
Opportune tu quidem, ô Charon. Ad te
properabam. *Ch.* Quid novæ rei? *Al.* Nuncium
fero, tibi Proserpinæque latissimum futurum. *Ch.*
Effer igitur quod fers, teque exonera. *Al.* Furiae
non minus guaviter quam feliciter gesserunt suum
negotium; nullam orbis partem non infecerunt ma-
lis tartareis, dissidiis, bellis, latrocinis, pestilentis,
adeo ut plane jam calvæ emissis colubris sint, et
exhaustæ venenis obambulent, quærentes quidquid
usquam est viperarum et aspidum, quando tam
glabræ sunt quam ovum, et pilum non habent in
capite, neque quidquam in pectore succi efficacis.
Proinde tu fac, cymbam ac remos appares. Mox
enim ventura est tanta umbrarum multitudo, ut
verear ne non sufficias omnibus transnittendis.
Ch. Ista nos non fugerant. *Al.* Unde rescieras?
Ch. Ossa pertulerat ante biduum. *Al.* Ut illa Dea
nihil est velocius! Sed quid tu igitur heic cessas
relicta cymba? *Ch.* Ita nimirum res ferebat. Huc
profectus sum, ut mihi compararem validam ali-
quam triremem. Nam mea cymba jam vetustate
putris ac inutilis non suffecerit huic operi, si vera
sunt quæ narravit Ossa. Quanquam quid opus e-
rat Ossa? Res ipsa compellit. Nam naufragium
feci. *Al.* Nimirum totus distillas; suspicabar te
redire è balneo. *Ch.* Imo enatavi è Stygia palude.
Al. Umbras ubi reliquisti? *Ch.* Natant cum ranis.
Al. Sed quid narravit Ossa? *Ch.* Tres orbis mo-
narchas capitalibus odiis in mutuuum exitium ruere,
nec ullam orbis Christiani partem immunem esse à

Alastor

belli furii. Nam tres illi reliquos omnes pertrahunt in belli consortium. Omnes esse talibus animis, ut nemo velit alteri cedere: nec Danum, nec Polonum, nec Scotum, nec vero Turcam interim esse in otio; moliri dira: pestilentiam ubique sævire, apud Hispanos, apud Britannos, apud Italos, apud Gallos. Ad hæc novam esse luem ex opinionum varietate natam, quæ sic vitiavit omnium animos, ut nulla usquam sit sincera amicitia, sed frater fratri diffidat, nec uxori cum marito conveniat. Spes est, hinc quoque nascituram olim magnificam hominum perniciem, si res à linguis et calamis ad manus pervenerit. *Al.* Hæc omnia verissime narravit Ossa. Nam ipse plura vidi his oculis, assiduus comes et adjutor furiarum, quæ nullo tempore magis declararunt se suo dignas nomine. *Ch.* Atqui periculum est, ne quis dæmon exoriat, qui subito adhortetur ad pacem; et sunt mortalium animi mutabiles. Nam audio, apud superos esse Polygraphum quendam, qui calamo suo non desinit insectari bellum, et ad pacem cohortari. *Al.* Ille jam pridem surdis canit. Olim scripsit pacis profligatæ querimoniam; nunc eidem extinctæ scripsit epitaphium. Sunt alii contra, qui non minus juvent rem nostram, quam ipsæ furia. *Ch.* Quinam isti? *Al.* Sunt animalia quædam pullis et candidis palliis, cinericiis tunicis, variis ornata plumis; hæc nunquam recedunt ab aulis principum: instillant in aurem amorem belli, hortantur eodem proceres ac plebem: in Evangelicis illi concionibus clamitant, bellum esse justum, sanctum, ac pium. Quoque magis mireris hominum fortem animum, clamitant idem apud utramque partem. Apud Gallos concionantur, Deum stare pro Gallis, nec vinci posse qui Deum habeat protectorem. Apud Anglos et Hispanos, hoc bellum non à Cæsare geri, sed à Deo; tantum præbeant se viros; victoriam esse

a bishop

esse certam. Quod si quis interciderit, eum non perire, sed recta subvolare in cœlum, sicut erat, armatum. *Ch.* Et habetur istis tanta fides? *Al.* Quid non potest simulata religio? Accedit huc juvenus, rerum imperitia, gloriæ sitis, ira, animus ad id, quo vocatur, natura propensus. His facile imponitur, nec difficile perpellitur plaustrum suapte sponte propendens ad ruinam. *Ch.* Ego istis animalibus lubens aliquid boni fecero. *Al.* Appara lautum convivium. Nihil potes gratius. *Ch.* Ex malvis, lupinis, et porris. Nam apud nos non alia est, ut scis, annona. *Al.* Imo ex perdicibus, capis, et phasianis, si vis esse gratus convivor. *Ch.* Sed quæ res istos movet, ut tantopere promoveant bellum? aut quid hinc metunt commodi? *Al.* Quia plus emolumenti capiunt è morientibus, quam ex vivis. Sunt testamenta, parentalia, bullæ, multaque alia non aspernanda lucra. Denique malunt in castris versari, quam in suis alvearibus. Bellum multos gignit episcopos, qui in pace ne teruncii quidem fiebant. *Ch.* Sapiunt. *Al.* Sed quid opus est tiremi? *Ch.* Nihil, si velim in media palude rursus naufragium facere. *Al.* Ob multitudinem? *Ch.* Scilicet. *Al.* Atqui umbras vehis, non corpora. Quantulum autem ponderis habent umbræ? *Ch.* Sint tipulæ, tamen tipularum tanta vis esse potest, ut onerent cymbam. Tum scis, et cymbam umbratilem esse. *Al.* At ego memini, videre me, cum esset ingens turba, nec cymba caperet omnes, a clavo tuo tria millia umbrarum pendere nonnunquam, nec tu pondus ullum sentiebas. *Ch.* Fateor tales esse animas, quæ paullatim demigrarunt è corpore phthisi aut hectica tenuato. Cæterum quæ subito revelluntur è crasso corpore, multum corporeæ molis secum ferunt. Tales autem mittit apoplexia, synanche, pestilentia, sed præcipue bellum. *Al.* Non opinor Gallos aut Hispanos adferre multum ponderis. *Ch.*

Multo

Multo minus quam cateri; quanquam et horum animæ non omnino veniunt plumæ. Caterum è Britannis, è Germanis belle passis, veniunt aliquoties tales, ut nuper periclitatus sim decem duntaxat vehens, et nisi jacturam fecissem, perieram una cum cymba, vectoribus et naulo. *Al.* Ingens discrimen.

Ch. Quid interea censes fieri, cum accedunt crassi fatrapæ, thrasones et polymachæroplacidæ? *Al.*

Ex his qui pereunt in iusto bello, nullos arbitror ad te venire. Nam aiunt eos recta subvolare in cœlum. *Ch.* Quo subvolent nescio: unum illud scio, quoties bellum est, tot ad me veniunt faucii

lacerique, ut demirer, ullum superesse apud superos. Nec solum veniunt onustæ crapula et abdomine, verum etiam bullis, et sacerdotiis, aliisque rebus plurimis. *Al.* At ista non deferunt secum, sed nudæ

veniunt ad te. *Ch.* Verum; sed quæ recentes veniunt, somnia talium rerum secum adferunt. *Al.*

Itane gravant somnia? *Ch.* Gravant cymbam meam, quid dixi, gravant? jam demerferunt. Postremo

tot obolos putas nihil habere farinæ? *Al.* Equidem arbitror, si ferant æcos. *Ch.* Proinde certum est mihi, prospicere de navi quæ sufficiat oneri.

Al. O te felicem! *Ch.* Quid ita? *Al.* Quia prope diem ditesces. *Ch.* Ob multitudinem umbrarum? *Al.* Næ. *Ch.* Siquidem suas opes secum adferant.

Nunc qui in cymba deplorant, se apud superos reliquisse regna, præfulatus, abbatias, auri talenta innumera, ad me nihil adferunt præter obolum. Itaque

quod jam annis ter mille mihi corrasum est, id totum est effundendum in unam triremem. *Al.* Sumtum faciat oportet, qui quærit lucrum. *Ch.* Atqui

mortales, ut audio, felicius negotiantur, qui favente Mercurio ditescunt intra triennium. *Al.* Sed

iidem decoquunt nonnunquam. Tuum lucrum minus, sed certius. *Ch.* Nescio quam certum: si quis

Deus nunc exoriatur, qui res principum componat,

accuscom

nat, fors hæc tota mihi perierit. *Al.* Ista quidem de re jubeo, ut me sponfore in utramque aurem dormias. Intra decennium totum nihil est quod pacem metuas. Unus Romanus pontifex sedulo quidem hortatur ad concordiam; sed laterem lavat. Murrant et civitates tædio malorum: conferunt suffurros populi nescio qui, dictitantes, iniquum, ut ob privatas iras aut ambitionem duorum triumve res humanæ sursum deorsum misceantur: sed vincent, mihi crede, quamlibet recta consilia, Furia. Cæterum quid opus erat, hac gratia petere superos? An apud nos non sunt fabri? Certe Vulcanum habemus. *Ch.* Pulcre, si quæram navim æream. *Al.* Minimo accersetur aliquis. *Ch.* Ita est, sed deficit nos materia. *Al.* Quid audio? nihil illic silvarum? *Ch.* Etenim nemora, quæ fuerant in campis Elysiis, absumta sunt. *Al.* In quem tandem usum? *Ch.* Exurendis hæreticorum umbris; adeo ut nuper coacti simus è terræ visceribus carbones effodere. *Al.* Quid? an istæ umbræ non possunt minore sumtu puniri? *Ch.* Sic visum est Rhadamantho. *Al.* Ubi triremem mercatus eris, unde remiges parabuntur? *Ch.* Meæ partes sunt tenere clavum; remigent umbræ, si velint trajicere. *Al.* At sunt quæ non dedicerunt remum agere. *Ch.* Apud me nullus est eximius, remigant et Monarchæ, remigant et Cardinales suam quisque vicem, non minus quam plebei tenues, si dedicerint, si non didicerint. *Al.* Tu fac dextro Mercurio feliciter mercere triremem, ego non te remorabor amplius. Orco lætum adferam nuncium. Sed heus heus, Charon. *Ch.* Quid est? *Al.* Fac matures reditum, ne te mox obruat turba. *Ch.* Imo jam plusquam ducenta millia offendes in ripa, præter illas quæ natant in palude. Properabo tamen quantum licebit. Dic illis, me mox adfuturum.

D I L U.

D I L U C U L U M.

NEPHALIUS, PHILYPNUS.

Ne. **H**odie te conventum volebam, Philypne, sed negabaris esse domi. *Ph.* Non omnino mentiti sunt: tibi quidem non eram, sed mihi tum eram maxime. *Ne.* Quid istuc ænigmatis est? *Ph.* Nosti illud vetus proverbium, Non omnibus dormio. Nec te fugit jocus ille Nasicæ, cui cum, Ennium familiarem invisere volenti, ancilla jussu heri negasset esse domi; sensit Nasica, et discessit. Caterum ubi vicissim Ennius Nasicæ domum ingressus rogaret puerum num esset intus, Nasica de conclavi clamavit, Non, inquit, sum domi. Quumque Ennius agnita voce dixisset, Impudens, non te loquentem agnosco? Imo tu, inquit Nasica, impudentior, qui mihi ipsi fidem non habeas, cum ego crediderim ancillæ tuæ. *Ne.* Eras fortassis occupator. *Ph.* Imo suaviter otiosus. *Ne.* Rursum ænigmate torques. *Ph.* Dicam igitur explanate, nec aliud dicam ficum quam ficum. *Ne.* Dic. *Ph.* Altum dormiebam. *Ne.* Quid ais? Atqui jam præterierat octava, cum sol hoc mense surgat ante quartam. *Ph.* Per me quidem soli liberum est vel media nocte surgere, modo mihi liceat ad fatiætatem usque dormire. *Ne.* Verum istuc utrum casu accidit, an consuetudo est? *Ph.* Consuetudo prorsus. *Ne.* Atqui rei non bonæ consuetudo pessima est. *Ph.* Imo nullus est somnus suavior, quam post exortum solem. *Ne.* Qua tandem hora soles lectum relinquere? *Ph.* Inter quartam et nonam. *Ne.* Satis amplum spatium: vix tot horis communetur reginæ. Sed unde venisti in istam consuetudinem? *Ph.* Quia solēmus convivia, lusus et jo-

cos

a h. xodum xud lrean

cos in nultam proferre noctem; id dispendiū matutino somno pensamas. *Ne.* Vix unquam vidi hominem te perditius prodigum. *Ph.* Mihi parsimonia videtur magis, quam profusio. Interim nec candelas absumo, nec vestes detero. *Ne.* Præpostera sane parsimonia, servare vitrum, ut perdas gemmas. Aliter sapuit ille philosophus, qui rogatus quid esset pretiosissimum, respondit, tempus. Porro cum constet diluculum esse totius diei partem optimam, tu quod in re pretiosissima pretiosissimum est, gaudes perdere. *Ph.* An hoc perit, quod datur corpusculo? *Ne.* Imo detrahitur corpusculo, quod tum suavissime afficitur, maximeque vegetatur, cum tempestivo moderatoque somno reficitur, et matutina vigilia corroboratur. *Ph.* Sed dulce est dormire. *Ne.* Quid esse potest dulce nihil sentienti? *Ph.* Hoc ipsum dulce est, nihil sentire molestiæ. *Ne.* Atque isto nomine feliciores sunt qui dormiunt in sepulcris. Nam dormienti nonnunquam infomnia molesta sunt. *Ph.* Aiunt, eo somno maxime faginari corpus. *Ne.* Ista glirium fagina est, non hominum. Recte faginantur animalia quæ parantur epulis: homini quorsum attinet accersere obesitatem, nisi ut graviore sarcina onustus incedat? Dic mihi, si famulum haberes, utrum obesum malles, an vegetum, et ad omnia munia habilem? *Ph.* Atqui non sum famulus. *Ne.* Mihi sat est, quod ministrum officii aptum malles, quam bene faginatum. *Ph.* Plane mallem. *Ne.* At Plato dixit animum hominis hominem esse, corpus nihil aliud esse quam domicilium aut instrumentum. Tu certe fateberis, opinor, animum esse principalem hominis portionem, corpus animi ministrum. *Ph.* Esto, si vis. *Ne.* Cum tibi nolles ministrum abdomine tardum, sed agilem malles et alacrem, cur animo paras ministrum ignavum et obesum? *Ph.* Vincor veris. *Ne.* Jam aliud dispendium accipe: ut animus longe

longe præstat corpori, ita fateris, opes animi longe præcellere bona corporis. *Ph.* Probabile dicis. *Ne.* Sed inter animi bona, primas tenet sapientia. *Ph.* Fateor. *Ne.* Ad hanc parandam nulla diei pars utilior, quam diluculum, cum sol novus exorians vigorem et alacritatem adfert rebus omnibus, discutitque nebulas è ventriculo exhalari consuetas, quæ mentis domicilium solent obnubilare. *Ph.* Non repugnò. *Ne.* Nunc mihi supputa quantum eruditionis tibi parare possis quatuor illis horis, quas somno intempestivo perdis. *Ph.* Profecto multum. *Ne.* Expertus sum in studiis plus effici una hora matutina, quam tribus pomeridianis; idque nullo corporis detrimento. *Ph.* Audivi. *Ne.* Deinde illud reputa, si singulorum dierum jacturam in summam conferas, quantus sit futurus cumulus. *Ph.* Ingens profecto. *Ne.* Qui gemmas et aurum temere profundit, prodigus habetur, et tutorem accipit: hæc bona tanto pretiosiora qui perdit, nonne multo turpius prodigus est? *Ph.* Sic apparet, si rem recta ratione perpendamus. *Ne.* Jam illud expende quod scripsit Plato, nihil esse pulcrius, nihil amabilius sapientia; quæ si corporeis oculis cerni posset, incredibiles sui amores excitaret. *Ph.* Atqui illa cerni non potest. *Ne.* Fateor, corporeis oculis. Verum cernitur oculis animi, quæ pars est hominis potior. Et ubi amor est incredibilis, ibi summa voluptas adsit oportet, quoties animus cum tali amica concreditur. *Ph.* Verisimile narras. *Ne.* I nunc, et somnum, mortis imaginem, cum hac voluptate commuta, si videtur. *Ph.* Verum interim pereunt nocturni lusus. *Ne.* Bene pereunt quæ pejora melioribus, inhonesta præclaris, vilissima pretiosissimis permutantur. Bene perdit plumbum, qui illud vertit in aurum. Noctem natura somno tribuit: sol exorians cum omne animantium genus, tum præcipue hominem ad vitæ munia re-

vocat,

a parrot

vocat. Qui dormiunt, inquit Paulus, nocte dormiunt: et qui ebrii sunt, nocte ebrii sunt. Proinde quid turpius est, quam cum omnia animantia cum sole expergiscantur, quædam etiam illam nondum apparentem, sed adventantem, cantu saluent; cum elephante solem orientem adoret; hominem diu post solis exortum stertere? Quoties aureus ille splendor illustrat cubiculum tuum, nonne videtur exprobrare dormienti, Stulte, quid optimam vitæ tuæ partem gaudes perdere? Non in hoc luceo, ut abditi dormiatis, sed ut rebus honestissimis invigiletis. Nemo lucernam accendit ut dormiat, sed ut aliquid operis agat; et ad hanc lucernam omnium pulcherrimam nihil aliud quam steritis? *Ph.* Belle declamas. *Ne.* Non belle, sed vere. Age, non dubito quin frequenter audiveris illud Hesiodæum, Sera in fundo parsimonia. *Ph.* Frequentissime. Nam in dolii medio vinum est optimum. *Ne.* Atqui in vita prima pars, nimirum adolescentia, est optima. *Ph.* Profecto sic est. *Ne.* At diluculum hoc est diei, quod adolescentia vitæ. An non igitur stulte faciunt, qui adolescentiam nugis, matutinas horas somno perdunt? *Ph.* Sic apparet. *Ne.* An est ulla possessio, quæ cum hominis vita sit conferenda? *Ph.* Ne universa quidem Persarum gaza. *Ne.* An non vehementer odisses hominem, qui tibi vitam posset ac vellet malis artibus ad annos aliquot decurtare? *Ph.* Illi mallem ipse vitam eripere. *Ne.* Verum peiores ac nocentiores arbitror, qui sibi volentes reddunt vitam breviorē. *Ph.* Fateor, si qui tales reperiantur. *Ne.* Reperiantur? Imo id faciunt omnes tui similes. *Ph.* Bona verba. *Ne.* Optima. Sic tuo cum animo reputa: nonne videtur rectissime dixisse Plinius, Vitam esse vigiliam, et hoc pluribus horis hominem vivere, quo maiorem temporis partem impenderit studiis? Somnus enim mors

quædam est. Unde et ab inferis venire fingitur, et ab Homero mortis germanus dictus est. Itaque quos somnus occupat, nec inter vivos, nec inter mortuos censentur, sed tamen potius inter mortuos. *Ph.* Ita videtur omnino. *Ne.* Nunc mihi rationem subducito, quantam vitæ portionem sibi refecant, qui singulis diebus tres aut quatuor horas perdunt somno. *Ph.* Video summam immensam. *Ne.* Nonne pro Deo haberes Alcumistam, qui posset decem annos vitæ summæ adjicere, et provectiorem ætatem ad adolescentiæ vigorem revocare? *Ph.* Quid ni habeam? *Ne.* Sed hoc tam divinum beneficium ipse tibi præstare potes. *Ph.* Qui sic? *Ne.* Quia mane diei est adolescentia: usque ad meridiem fervet juvenus; mox virilis ætas; cui succedit pro senectâ vespera; vesperam excipit occasus, velut diei mors. Magnum autem vespigal parsimonia est, sed nusquam majus quam heic. An non igitur ingens lucrum sibi adjunxit, qui magnam vitæ partem, eamque optimam perdere desiit? *Ph.* Vera prædicas. *Ne.* Proinde videtur admodum impudens eorum querimonia, qui naturam accusant, quod hominis vitam tam angustis spatiis finierit, cum ipsi ex eo, quod datum est sibi, sponte tantum amputent. Satis longa est cuique vita, si parce dispensetur. Nec mediocris profectus est, si quis suo quæque tempore gerat. A prandio vix semihomines sumus, cum corpus cibis onustum aggravat mentem, nec tutum est, spiritus ab officina stomachi, concoctionis officium peragentes, ad superiora evocare: à coena multo minus. At matutinis horis homo totus est homo, dum habile est ad omne ministerium corpus, dum alacer viget animus, dum omnia mentis organa tranquilla sunt ac serena, dum auræ divinæ, ut ait ille, particula spirat, ac sapit originem suam, et rapitur ad honesta. *Ph.* Eleganter tu quidem concionaris. *Ne.* Faber ærarius ob vile lucellum surgit ante lucem:

a beam

et nos amor sapientiæ non potest expergefacerere, ut saltem solem ad lucrum inæstimabile evocantem audiamus? Medici non fere dant pharmacum nisi diluculo; illi norunt horas aureas, ut subveniant corpori: nos eas non novimus, ut locupletemus ac sanemus animum? Quod si hæc leve pondus habent apud te, audi quid apud Solomonem loquatur illa cœlestis sapientia: Qui mane, inquit, vigilaverint ad me, invenient me. Jam in mysticis Psalmis, quanta matutini temporis commendatio? Mane Propheta extollit Domini misericordiam, mane exauditur vox ejus, mane illius deprecatio prævenit Dominum. Et apud Lucam Evangelistam, populus sanitatem ac doctrinam expetens à Domino, mane ad illum confluit. Quid suspiras, Philypne? *Ph.* Vix lacrymas teneo, cum subit quantam vitæ jacturam fecerim. *Ne.* Supervacaneum est ob ea discredari, quæ non revocari, sed tamen posterioribus curis sarciri possunt. Huc igitur incumbere potius, quam ut præteritorum inani deploratione futuri quoque temporis jacturam facias. *Ph.* Bene mones; sed me jam sui juris fecit diutina consuetudo. *Ne.* Phy! Clavus clavo pellitur, consuetudo consuetudine vincitur. *Ph.* At durum est ea relinquere, quibus diu affueveris. *Ne.* Initio quidem; sed eam molestiam diversa consuetudo primum lenit, mox vertit in summam voluptatem, ut te brevis molestiæ non oporteat poenitere. *Ph.* Vereor, ut succedat. *Ne.* Si septuagenarius esses, non retraherem te à solitis; nunc vix decimum septimum, opinor, annum egressus es. Quid autem est, quod ista ætas non possit vincere, si modo adsit promptus animus? *Ph.* Equidem aggrediar, conaborque ut ex Philypno fiam Philologus. *Ne.* Id si feceris, mi Philypne, sat scio, post paucos dies et tibi serio gratulaberis, et mihi gratias ages, qui monuerim.

O P U L E N T I A S O R D I D A .

JACOBUS, GILBERTUS.

Ja. U Nde nobis tam exsuccus, quasi cum cicadis interea rore sis pastus? mihi nihil aliud quam syphar hominis esse videris. *Gi.* Apud inferos umbræ malva et porro saturantur: at ego decem vixi menses, ubi ne id quidem contigit. *Ja.* Ubiam? te quæso; num abreptus in navem galeatam? *Gi.* Nequaquam, sed Synodii. *Ja.* In urbe tam opulenta, bulimia periclitatus es? *Gi.* Maxime. *Ja.* Quid in causa? An deerat pecunia? *Gi.* Nec pecunia, nec amici. *Ja.* Quid igitur erat mali? *Gi.* Mihi res erat cum hospite Antronio. *Ja.* Cum illo opulento? *Gi.* Sed fordidissimo. *Ja.* Monstri simile narras. *Gi.* Minime; sed sic fiunt divites qui è summa emergunt inopia. *Ja.* Quid ita libuit tot menses apud talem hospitem commorari? *Gi.* Erat quod alligaret: et sic tunc erat animus. *Ja.* Sed dic, obsecro, quo tandem vivit ille apparatus? *Gi.* Dicam, quandoquidem ætorum laborum solet esse jucunda commemoratio. *Ja.* Mihi certe futura est. *Gi.* Illud coelitus accessit incommodi, cum illic agerem; totos tres menses spirabat Boreas, nisi quod illic nescio quo pacto nunquam perseverat ultra diem octavum. *Ja.* Quomodo igitur spirabat totos tres menses? *Gi.* Sub eum diem velut ex constituto mutabat stationem, sed post horas octo migrabat in locum priorem. *Ja.* Ibi tenui corpusculo opus erat foco luculento. *Gi.* Satis erat ignis, si suppetisset lignorum copia. Verum ne quid heic faceret impendii noster Antronius, ex rusculis insularibus evehebatur arborum radices ab aliis neglectas,

id-

a shup

idque fere noctu. Ex his nondum bene siccis struebatur ignis non absque fumo, sed sine flamma: non qui calefaceret; sed qui præstaret, ne vere dici posset ibi nullum esse ignem. Unicus autem ignis durabat totum diem, adeo temperatum erat incendium. *Ja.* Illic hibernare durum erat. *Gi.* Imo multo durius æstivare. *Ja.* Qui sic? *Gi.* Quoniam ea domus tantum habebat pulicum ac cimicum, ut nec interdiu quietum esse, nec noctu somnum capere liceret. *Ja.* Divitias miseras! *Gi.* Præsertim in hoc pecoris genere. *Ja.* Oportet illic ignavas esse foeminas. *Gi.* Latitant, nec inter viros versantur. Ita fit ut illic et foeminæ nihil aliud sint quam foeminæ, et viris desint ea ministeria quæ solent ab eo sexu suppeditari. *Ja.* Sed Antronium interim non pigebat tractationis? *Gi.* Illi in huiusmodi sordibus educato præter lucrum nihil erat dulce. Ubivis potius habitabat quam domi; nulla in re non negotiabatur. Scis autem eam urbem esse præ cæteris Mercurialem. Pictor ille nobilis deplorandum existimavit, si dies abiisset sine linea; Antro-nius longe magis deplorabat, si dies præterisset absque lucro. Quod si quando evenisset, domi quærebat Mercurium. *Ja.* Quid faciebat? *Gi.* Habebat in adibus cisternam ex ejus civitatis more, illic hauriebat aliquot aquæ situlas, et infundebat in vasa vinaria. Heic erat certum lucrum. *Ja.* Fortasse vinum erat æquo vehementius. *Gi.* Imo plus erat quam vappa: nunquam enim emebat vinum nisi corruptum, quo minoris emeret. Ex eo ne quid periret, subinde fæces annorum decem miscebat; volvens ac revolvens omnia, quo mustum videretur: neque enim ille passus fuisset ullam facis micam perire. *Ja.* At si qua fides medicis, tale vinum gignit vesicæ calculos. *Gi.* Non errant medici: nam in ea domo nullus erat annus tam felix, quin unus atque alter calculo periret; nec horrebat

ille funestam domum. *Fa.* Non? *Gi.* Etiam à mortuis colligebat vestigal. Nec aspernabatur quamvis exiguum lucellum. *Fa.* Dicis furtum. *Gi.* Lucrum vocant negotiatores. *Fa.* Quid interea bibebat Antronius? *Gi.* Idem ferme nectar. *Fa.* Non sensit malum? *Gi.* Durus erat, qui vel fœnum esse posset; et talibus, ut dixi, deliciis fuerat à teneris educatus. Hoc lucro nihil existimabat certius. *Fa.* Quid ita? *Gi.* Si supputes uxorem, filios, filiam, generum, operas, et famulas, alebat domi fere corpora triginta tria. Jam quo vinum erat dilutius, hoc et parcius bibebatur, et serius exhaurebatur. Heic mihi subducito, in singulos dies addita aquæ situla quam non poenitendam summam conficiat in annum? *Fa.* O sordes! *Gi.* Atqui non minus compendii redibat ex pane. *Fa.* Quo pacto? *Gi.* Emebat triticum vitiatum, quod alius noluit emere. Heic præsens statim lucrum, quia minoris emebat. Cæterum vitio medicabatur arte. *Fa.* Qua tandem? *Gi.* Est argillæ genus frumento non dissimile, quo videmus et equos delectari, dum et parietes arrodunt, et ex lacunis, ea argilla turbidis bibunt libentius. Ejus terræ tertiam partem admiscebat. *Fa.* Est istuc medicari? *Gi.* Certe tritici vitium minus sentiebatur: an hoc quoque lucrum putas aspernandum? Adde jam aliud stragemata: Domi panem subigebat; nec id crebrius, etiam æstate, quam bis in mense. *Fa.* Istuc est lapides apponere, non panes. *Gi.* Aut si quid lapide durius. Sed huic quoque malo erat paratum remedium. *Fa.* Quodnam? *Gi.* Fragmenta panis immerfa cyathis vino macerabant. *Fa.* Similes habebant labra lactucas. Sed ferebant talem tractationem operæ? *Gi.* Primum narrabo primatum ejus familiæ apparatus; quo facilius divines quomodo tractentur operæ. *Fa.* Audire cupio. *Gi.* De jentando nulla erat illic mentio, prandium fere differebatur

mercy and ven

rebatur in horam à meridie primam. *Ja.* Quam ob rem? *Gi.* Exspectabatur Antronius paterfamilias. Cœnabatur interdum ad horam decimam. *Ja.* At tu solebas esse inediæ impatientior. *Gi.* Eoque subinde clamabam ad Antronii generum Orthrogonum, (agebamus enim in eodem conclavi:) Heus Orthrogone, non cœnatur hodie apud Synodios? Commode respondit, brevi adfuturum Antronium. Cum nihil viderem apparari, et latraret stomachus, Heus, inquam, Orthrogone, erit hodie pereundum fame? Excusabat horam, aut aliud simile. Cum non ferrem stomachi latratum, rursus interpellabam occupatum. Quid futurum est? inquam: eritne moriendum fame? Ubi jam Orthrogonus consumsisset omnem tergiversationem, abiit ad famulos, iussitque adornari mensam. Tandem cum nec rediret Antronius, nec quidquam appararetur, Orthrogone victus conviciis meis descendebat ad uxorem, et focrum, ac liberos, clamitans ut apparent cœnam. *Ja.* Nunc saltem exspecto cœnam. *Gi.* Ne propera. Prodiat tandem famulus claudus, ei præfectus negotio, non admodum dissimilis Vulcano; insternit mensam linteo. Ea prima cœnæ spes. Tandem post longam vociferationem afferuntur phialæ vitreæ, cum aqua sane limpida. *Ja.* Altera cœnæ spes. *Gi.* Ne propera, inquam. Rursum post atroces clamores adfertur phiala illius nectaris fæculenti plena. *Ja.* O factum bene! *Gi.* Sed sine pane. Nihil adhuc periculi; nemo famelicus bibit lubens tale vinum. Clamatum est iterum usque ad ravim. Tum demum apponitur panis ille, quem vix ursus dentibus frangeret. *Ja.* Certe jam vitæ consultum est. *Gi.* Sub multam noctem tandem venit Antronius; hoc fere proœmio inauspicatissimo, ut diceret, sibi dolere stomachum. *Ja.* Quid heic mali auspicii? *Gi.* Quia tunc nihil erat quod ederetur. Quid enim exspectes, hospite male affecto?

Ja.

Ja. Dolebat re vera? *Gi.* Adeo, ut solus devoraturus fuerit tres capos, si quis dedisset gratis. *Ja.* Exspecto convivium. *Gi.* Primum ipsi apponebatur patina cum farina fabacea; quod opsonii genus illic vulgo venditur tenuibus. Aiebat se hoc uti remedio adversus omne morbi genus. *Ja.* Quot eratis convivæ? *Gi.* Interdum octo aut novem; inter quos erat Verpius ille doctus, quem arbitror tibi non ignotum, et filiusfamilias natu major. *Ja.* Quid illis apponebatur? *Gi.* An non satis est frugi hominibus quod Melchisedech obtulit Abrahamæ quinque regum victori? *Ja.* Nihil igitur opsonii? *Gi.* Erat nonnihil. *Ja.* Quodnam? *Gi.* Memini nos fuisse in mensa convivas numero novem; cum in patina non numerarem nisi septem foliola lactucae aceto innatantia, sed absque oleo. *Ja.* Solus igitur ille devorabat suas fabas? *Gi.* Vix semiobolo emerat: nec tamen vetabat, si quis proxime assidens vellet gustare; sed incivile videbatur, languido suum eripere cibum. *Ja.* Secabantur folia, quemadmodum de cumino meminit proverbium? *Gi.* Non; sed lactucis à primoribus absumentis, reliqui panem immergebant aceto. *Ja.* Quid autem post septem folia? *Gi.* Quid, nisi caseus conviviorum clausula? *Ja.* Hiccinne erat apparatus perpetuus? *Gi.* Propemodum; nisi quod interdum, si eo die Mercurium fuisset expertus propitium, erat paulo profusior. *Ja.* Quid tum? *Gi.* Jubebat emi tres uvas recentes uno æreo nummulo. Ea res exhilarabat totam familiam. *Ja.* Quid ni? *Gi.* Id eo duntaxat tempore, quo summa est uvarum ibi vilitas. *Ja.* Proin extra autumnum nihil profundeabat? *Gi.* Profundeabat. Sunt illic naviculatores, qui concharum minutum genus hauriunt, potissimum è latrinis: hi clamore certo significant quid habeant venale: ab his interdum jubebat emi dimidio nummuli, quem illi bagathinum appellant. Tum vero dixisses, in

et meli

ea familia esse nuptias, nam igni erat opus, licet celerissime percoquantur. Atque hæc quidem post caseum, loco bellariorum. *Ja.* Bella mehercule bellaria! Sed nihil unquam apponebatur carniū aut piscium? *Gi.* Tandem victus meis clamoribus, cœpit esse splendidior. Quoties autem videri volebat Lucullus, hi ferme erant missus. *Ja.* Isthuc vero lubens audiero. *Gi.* Primo loco dabatur juscūlum, quod illi, nescio quam ob causam, appellant ministram. *Ja.* Lautum, opinor. *Gi.* His conditum aromatibus: Admōvetur igni cacabus aqua plenus; in eam conjiciuntur aliquot fragmenta casei bubalini, qui jam olim in saxum induruit, nam ad defringendum aliquid bona securi opus est. Cum ea fragmenta tepore aquæ solvi cœperint, inficiunt eam ne possit mera dici aqua, hoc juscūlo præparant stomachum. *Ja.* Suibus dignum. *Gi.* Dein apponitur paululum carniū de ventre veteris vaccæ, sed elixum ante dies quindecim. *Ja.* Fœtet igitur. *Gi.* Maxime; sed adhibetur remedium. *Ja.* Quodnam? *Gi.* Dicam, sed vereor ne imitatus. *Ja.* Scilicet. *Gi.* Miscent ovum aquæ calefactæ; eo jure perfundunt carnem; ita magis falluntur oculi quam nares, nam fœtor erumpit per omnia. Si dies requirit esum piscium, interdum apponuntur auratæ tres, nec hæ magnæ, cum conviæ sint septem aut octo. *Ja.* Præterea nihil? *Gi.* Nihil nisi caseus ille faxeus. *Ja.* Novum mihi narras Lucullum. Sed qui potuit tam exilis apparatus tot sufficere convivis, præsertim nullo refectis jentaculo? *Gi.* Imo ne sis insciens, ex ejus convivii reliquiis alebantur focrus, nurus, filius natus minor, famula, et aliquot parvuli. *Ja.* Tu quidem admirationem meam auxisti, non ademisti. *Gi.* Isthuc tibi vix possum describere, nisi prius ordinem convivii depinxero. *Ja.* Pingere igitur. *Gi.* Antronius obtinebat primum locum, nisi quod ego illi sedebam dexter, velut

velut extraordinarius: è regione Antronii Orthrogonus; Orthrogono affidebat Verpius. Verpio Strategus natione Græcus: Antronio sinister affidebat filius natu major. Si quis accessisset conviva, ei locus dabatur pro dignitate. Primum de jure minimum erat vel periculi vel discriminis, nisi quod in procerum discis natabant fragmenta bubalini casei. Cæterum ex phialis vini aquæque ferme quatuor vallum quoddam fiebat, ut nemo posset attingere quod erat appositum, præter tres, ante quos stabat patina, nisi quis sustinuisset esse impudentissimus, et transilire septa. Nec tamen ea patina diu manebat, sed mox tollebatur, ut aliquid superesset familiæ. *Ja.* Quid igitur edebant reliqui? *Gi.* Suo more deliciabantur. *Ja.* Qui? *Gi.* Panem illum argillaceum macerabant vino facis vetustissimæ. *Ja.* Tale convivium oportuit esse perbreve. *Gi.* Frequenter hora proluxius. *Ja.* Qui potuit? *Gi.* Sublatis, ut dixi, mox, quæ non carebant periculo, ponebatur caseus, unde nullum erat periculum ne quisquam ullo cultello escario quidquam abraderet. Manebat illa præclara fæx, et suus cuiusque panis. Atque inter hæc bellaria tuto miscabantur fabulæ. interim prandebat scæminarum senatus. *Ja.* Quid interim operæ? *Gi.* Nihil habebant nobiscum commune, suis horis sibi prandebant ac coenabant. Sed hi cibo capiendi vix semihoram impedebant toto die. *Ja.* Verum apparatus cujusmodi? *Gi.* Istuc tuum est divinare. *Ja.* At Germanis vix sufficit hora in jentaculum, tantundem in merendam, sesquihora in prandium, duæ horæ in coenam: ac nisi affatim expleantur eleganti vino, bonis carnibus ac piscibus, deferunt patronum, et fugiunt in bellum. *Gi.* Suus cuique genti mos est. Itali minimum impendunt gulæ; pecuniam malunt quam voluptatem; et sobrii sunt natura quoque, non solum instituto, *Ja.* Nunc profecto

Orthrogonus

profecto non miror te nobis redisse tam exilem ; sed omnino vivum redisse demiror, præsertim cum antea capis, perdicibus, turturibus et phasianis assuevisses. *Gi.* Plane perieram, nisi repertum fuisset remedium. *Ja.* Male res agitur, ubi tot remediis est opus. *Gi.* Effeceram ut mihi jam languescenti in singula convivia daretur quarta pars pulli elixi. *Ja.* Nunc incipies vivere. *Gi.* Non admodum. Emebatur pullus exiguus, ne multum impenderetur ; cujusmodi sex non sufficerent uni boni stomachi Polono in jentaculum. Nec emto dabant cibum, ne quid esset impendii : itaque macie enecti ac semivivi coquebatur ala aut poples ; jecur dabatur Othrogoni filio infanti. Jus autem semel atque iterum ebibebant mulieres, subinde nova infusa aqua. Itaque poples ad me veniebat pumice siccior, et quovis putri ligno insipidior. Jus nihil erat nisi mera aqua. *Ja.* Et tamen audio illic avium genus et copiosissimum esse, et elegans, et vile. *Gi.* Est prorsus ; sed illis carior est pecunia. *Ja.* Satis dedisti poenarum, etiamsi Romanum pontificem occidisses, aut si minxisses ad sepulchrum divi Petri. *Gi.* Sed audi reliquum fabulæ. Scis esse in quaque hebdomada quinque dies, quibus vescimur carnibus. *Ja.* Nimirum. *Gi.* Duos itaque pullos duntaxat emebant. Die Jovis se fingeant oblitæ emere, ne vel totum pullum eo die apponerent, vel aliquid superesset. *Ja.* Næ iste Antrænius superat etiam Euclionem Plautinum. Sed piscariis diebus quo remedio consulebas vitæ ? *Gi.* Amico cuidam dederam negotium, ut mihi meo ære in singulos dies emeret ova tria, duo in prandium, unum in coenam. Sed heic quoque foeminæ pro recentibus care emtis supponebant semiputria ; ut mecum præclare crederem actum, si ex tribus unum esset quod edi posset. Tandem et utrem vini purioris mea pecunia emeram ; cæterum mulieres effracta
sera

sera intra paucos dies exorbuerunt, non admodum irato Antronio. *Ja.* Itane nullus erat illic, quem tui miseresceret? *Gi.* Miseresceret? imo videbar illis gluto quispiam, et helluo, qui tantum ciborum unus devorarem. Itaque subinde me admonerat Orthrogonus, haberem ejus regionis rationem, meæque consulerem incolumitati: et aliquot nostrates commemorabat, quibus illic edacitas conciliaffet aut mortem, aut morbum gravissimum. Cum is me videret deliciis quibusdam, quas illic ex nucleis pineis, aut peponum, melonumque venditant pharmacopolæ, fulcire corpusculum, et affiduis laboribus, et inedia, et jam etiam morbo fractum, subornat medicum mihi amicum et familiarem, ut persuadeat victus moderationem. Egit hoc mecum diligenter. Moxque sensi subornatum: nec respondi tamen. Cum idem accuratius mecum ageret, nec admonendi faceret finem; Dic, inquam, mihi, vir egregie, serio isthæc loqueris, an joco? Serio, inquit. Quid igitur suades ut faciam? A coenis in totum abstinere; et vino adde, ut minimum aquæ dimidium. Risi præclarum consilium. Si me cupis extinctum, huic corpusculo et raro et exili, et spiritibus subtilissimis, vel semel à coena abstinere mors esset: id toties ipsa re compertum habeo, ut non libeat iterum experiri. Quid autem futurum censes, si sic præsensus à coena temperem? Et tali vino jubes addi aquam? quasi non præstaret puram aquam bibere, quam sæculentam. Nec dubito, quin hæc te loqui jusserit Orthrogonus. Subrisit medicus, ac mitigavit consilium. Non hæc loquor, inquit, Gilberte doctissime, quod in totum arceam te à coenis; licebit gustare ovum, et semel bibere: sic enim ipse vivo. In cœnam coquitur ovum: inde capio vitelli dimidium, reliquum do filio; mox hausto semicyatho vini, studeo in multam noctem. *Ja.* Num isthæc vera prædicabat medicus?

dicus? *Gi.* Verissima. Nam ipse forte per viam ambulans, redibam à sacro, et comes admonuerat, illic habitare medicum; libuit videre regnum illius. Erat autem dies dominicus. Pulsavi fores: apertæ sunt; ascendi; offendo medicum cum filio, et eodem famulo prandentem. Apparatus erat duo ova, præterea nihil: *Ja.* Oportuit esse exsangues homines. *Gi.* Imo ambo erant pulchre habito corpore, colore vivido ac rubido, oculis latis. *Ja.* Vix credibile est. *Gi.* At ego compertissima narro. Nec ille solus ad istum vivit modum, sed complures alii, et imaginibus clari et re lauta. Polyphagia, et polyposia, crede mihi, consuetudinis res est, non naturæ. Si quis paulatim assuescat, tandem eo proficiet, ut idem faciat quod Milo, qui bovem eodem die totum absumpsit. *Ja.* Deum immortalem! si tam parvo victu licet tueri valetudinem, quantum impendiorum perit Germanis, Anglis, Danis, et Polonis? *Gi.* Plurimum haud dubie, et quidem non sine gravi tum valetudinis tum ingenii detrimento. *Ja.* Sed quid obstabat, quo minus tibi sufficeret ille victus? *Gi.* Quia diversis assueveram; et serum jam erat mutare consuetudinem: quanquam me non tam offendebat ciborum exiguitas, quam corruptio. Duo ova poterant sufficere, si fuissent recens nata: vini cyathus erat satis, nisi pro vino daretur fæx vapida: dimidium panis aluisset, nisi pro pane daretur argilla. *Ja.* Adeone sordidum esse Antronium in tantis opibus? *Gi.* Arbitror censum illius non fuisse infra octoginta ducatorum millia. Nec ullus erat annus quo non accederet lucrum mille ducatorum, ut dicam parcissime. *Ja.* Sed juvenes illi quibus hæc parabantur, num eadem utebantur parsimonia? *Gi.* Utebantur, sed domi duntaxat; foris liguriebant, scortabantur, ludebant aleam: cumque pater in gratiam honestissimorum convivarum gravaretur teruncium impendere, juvenes

interdum una nocte sexaginta ducatos perdebant alea.
Ja. Sic perire solent quæ sordibus corraduntur. Verum è tantis periculis incolumis, quo nunc te confers? *Gi.* Ad vetustissimum Gallorum contubernium, farturus quod illic dispendii factum est.

PROCI ET PUELLÆ.

PAMPHILUS, MARIA.

Pa. **S**alve crudelis, salve ferrea, salve adamantina. *Ma.* Salve tandem et tu Pamphile, quoties et quantum voles, et quocunque libet nomine. Sed interim mihi videris oblitus nominis mei; Maria vocor. *Pa.* At Martiam dici oportuit. *Ma.* Quid ita, quæso? Quid mihi cum Marte? *Pa.* Quia quemadmodum illi deo pro ludo est, homines interficere, ita et tibi: nisi quod tu Marte crudelior occidis etiam amantem. *Ma.* Bona verba. Ubinam strages ista mortalium, quos ego occidi? Ubi sanguis interfectorum? *Pa.* Unum cadaver vides exanime, si modo me vides. *Ma.* Quid ego audio? Mortuus loqueris, et obambulas? utinam mihi nunquam occurrant umbræ formidabiliores! *Pa.* Ludis tu quidem; tamen interim miserum exanimas, et crudelius occidis, quam si confoderes telo. Nunc longo cruciatu excarnificor miser. *Ma.* Eho, dic, quot gravidæ ad tuum occursum abortierunt? *Pa.* Atqui pallor arguit exsanguinem magis, quam ulla sit umbra. *Ma.* Atqui iste pallor tinctus est viola. Sic palles ut cerasum maturescens, aut uva purpurascens. *Pa.* Satis procaciter rides miserum. *Ma.* Atqui si mihi non credis, admove speculum. *Pa.* Non optarim aliud speculum; nec arbitror esse clarius ullum, quam in quo me nunc contemplor. *Ma.* Quod speculum mihi narras? *Pa.* Oculos tu-

os. *Ma.* Argutator, ut semper tui similis es! Sed unde doces esse exanimem te? An cibum capiunt umbræ? *Pa.* Capiunt, sed insipidum, qualem ego. *Ma.* Quibus igitur vescuntur? *Pa.* Malvis, porris, et lupinis. *Ma.* Atqui tu non abstinēs à capis et perdicibus. *Pa.* Verum: sed interim nihilo plus sapiunt palato meo, quam si malvis vescerer, aut betis absque pipere, vino et aceto. *Ma.* O te miserum! et tamen interim obefulus es. An et loquuntur exanimēs? *Pa.* Sic ut ego, voce perquam exili. *Ma.* Atqui nuper cum audirem te conviciantem rivali tuo, vox non erat admodum exilis. Sed obsecro te, num etiam ambulant umbræ? num vestiuntur? num dormiunt? *Pa.* Etiam coeunt, sed suo more. *Ma.* Næ tu suavis nugator es. *Pa.* Sed quid dices, si argumentis Achilleis evincam, et me esse mortuum, et te esse homicidam? *Ma.* Absit omen, Pamphile: sed aggredere sophilisma. *Pa.* Primum illud mihi donabis, opinor, mortem nihil aliud esse, quam abductionem animæ à corpore. *Ma.* Largior. *Pa.* Sed ita, ut ne reposcas, quod dederis. *Ma.* Non fiet. *Pa.* Tum haud inficiaberis, eum qui alteri adimit animam, homicidam esse. *Ma.* Accedo. *Pa.* Concedes et illud, quod à gravissimis auctoribus dictum, tot seculorum suffragiis comprobatum est, animam hominis non illic esse ubi animat, sed ubi amat. *Ma.* Istuc explana crassius; non enim satis assequor quid velis. *Pa.* Et hoc sum infelicior, quod istuc non æque sentis atque ego. *Ma.* Fac ut sentiam. *Pa.* Eadem opera fac ut sentiat adamas. *Ma.* Equidem puella sum, non lapis. *Pa.* Verum; sed adamante durior. *Ma.* Sed perge colligere. *Pa.* Qui corripiuntur afflatu divino, nec audiunt, nec vident, nec olfaciunt, nec sentiunt, etiamsi occidas. *Ma.* Audi vi sane. *Pa.* Quid conjectas esse in causâ? *Ma.* Dic tu, philosophe. *Pa.* Nimirum quoniam animus est in coelis, ubi ha-

bet quod vehementer amat, et abest à corpore. *Ma.* Quid tum postea? *Pa.* Quid tum, dura? Illud consequitur, et me esse mortuum, et te esse hominidam. *Ma.* Ubi est igitur anima tua? *Pa.* Illuc ubi amat. *Ma.* Quis autem ademit tibi animam? Quid suspiras? Dic libere, dices impune. *Pa.* Crudelissima quædam puella, quam ego tamen ne mortuus quidem odissè possum. *Ma.* Humanum ingenium. Sed cur illi vicissim non adimis suam animam, par pari, quod aiunt, referens? *Pa.* Nihil me felicius, siquidem liceat facere permutationem, sic ut illius animus vicissim demigret in pectus meum, quemadmodum meus animus totus demigravit in corpus illius. *Ma.* At licetne mihi tecum vicissim sophistam agere? *Pa.* Sophistriam. *Ma.* Num fieri potest, ut idem corpus sit animatum, et exanime? *Pa.* Non eodem quidem tempore. *Ma.* Cum abest anima, tum mortuum est corpus? *Pa.* Est. *Ma.* Nec animat, nisi cum adest? *Pa.* Esto sane. *Ma.* Qui fit igitur, ut cum ibi sit, ubi amat, animat tamen corpus unde demigravit? Quod si animat, etiam cum amat alibi, quomodo vocatur exanime corpus, quod animatum est? *Pa.* Argutare tu quidem satis sophistice; sed me talibus pedicis non capies. Anima quæ moderatur utcumque corpus animantis, improprie dicitur anima, cum revera sint tenues quædam animæ reliquæ; non aliter quam odor rosarum manet in manu, etiam rosa submota. *Ma.* Difficile est, ut video, vulpem capere laqueo. Sed illud responde; Nonne agit, qui occidit? *Pa.* Maxime. *Ma.* Et patitur qui occiditur? *Pa.* Scilicet. *Ma.* Qui fit igitur, ut cum qui amat, agat, quæ amatur, patiatur; occidere dicatur, quæ amatur, cum amans potius occidat se ipsum? *Pa.* Imo contra; qui amat, patitur; quæ amatur, agit. *Ma.* Istuc nunquam evinces apud Areopagitas Grammaticos. *Pa.* At evincam apud Amphistynes Dialecticos. *Ma.* Verum

rum

on apple nys

rum ne graveris et illud respondere. Volens amas, an nolens? *Pa.* Volens. *Ma.* Cum igitur liberum sit non amare, videtur homicida quisquis amat; praterque jus accusat puellam. *Pa.* Atqui puella non ideo occidit, quod amatur, sed quod non amat mutuum. Occidit autem quisquis servare potest, nec servat. *Ma.* Quid si juvenis amet inconcessa, hoc est, uxorem alienam, aut virginem Vestalem? num illa amabit mutuum, ut servet amantem? *Pa.* Sed hic juvenis amat, quod amare fas piumque est, atque etiam æquum et bonum, et tamen occiditur. Quod si leve est homicidii crimen, et veneficii ream peragam. *Ma.* Istuc prohibeant superi. An Circeñam quampiam ex me facies? *Pa.* Aliquid et ista crudelius. Nam porcus aut ursus esse malim, quam id quod nunc sum, exanimis. *Ma.* Quo tandem veneficii genere perdo homines? *Pa.* Fascinatio. *Ma.* An igitur vis, ut posthac abs te deflectam noxios oculos? *Pa.* Bona verba. Imo magis afflece. *Ma.* Si mihi sunt oculi fascinatores, qui fit, ut non contabescant et cæteri, quos obtueor? Itaque suspicor, fascinum istud esse in tuis oculis, non in meis. *Pa.* Non sat tibi erat jugulare Pamphilum, ni insultes insuper? *Ma.* O lepidum mortuum! Sed quando parabuntur exsequiæ? *Pa.* Opinione tua celerius, ni tu succurras. *Ma.* Ergo rem tantam possum? *Pa.* Potes vel mortuum ad vitam revocare, idque minimo negotio. *Ma.* Si quis mihi porrigat panacem. *Pa.* Nihil opus herbis; tantum redama. Quid autem facilius? imo quid æquius? Non aliter absolveris ab homicidii crimine. *Ma.* Apud quod tribunal peragar rea? Areopagitarum? *Pa.* Non; sed apud tribunal Veneris. *Ma.* Aiunt Deam esse placabilem. *Pa.* Imò nullius ira perinde formidabilis. *Ma.* Habet fulmen? *Pa.* Non. *Ma.* Habet tridentem? *Pa.* Nequaquam. *Ma.* Habet hastam? *Pa.* Minime; sed est

Dea maris. *Ma.* Non navigo. *Pa.* Sed habet puerum. *Ma.* Non est formidabilis ætas. *Pa.* Vindicem ac pervicacem. *Ma.* Quid is mihi faciet? *Pa.* Quid faciet? Prohibeant omnes superi. Nolo enim illi malum ominari, cui bene volo. *Ma.* Tamen effare; nulla mihi superstitio est. *Pa.* Dicam ergo. Si hunc spreveris amantem, non omnino mutuo indignum amore, nisi fallor, ille fortasse iussu matris immittet tibi pessimo veneno tinctum jaculum, ut in fordidum aliquem depereas, qui te tamen non redamet. *Ma.* Supplicium nar- ras abominandum. Ego sane vel mori præoptarim, quam perditæ amare deformem, nec amore mutuo respondentem. *Pa.* Atqui nuper hujus mali fuit exemplum insigniter editum in puellam quandam. *Ma.* Ubi locorum? *Pa.* Aureliæ. *Ma.* Quot anni sunt? *Pa.* Quot anni? Vix sunt menses decem. *Ma.* Puellæ quod erat nomen? Quid hæres? *Pa.* Nihil; novi tanquam te. *Ma.* Quin igitur edis nomen? *Pa.* Quia non placet omen. Utinam alio quovis nomine dicta fuisset! Idem habebat nomen, quod tu. *Ma.* Pater quis erat? *Pa.* Vivit adhuc inter jureconsultos præcipui nominis, re splendida. *Ma.* Adde nomen. *Pa.* Mauritius. *Ma.* Cogno- men. *Pa.* Aglaius. *Ma.* Vivitne mater? *Pa.* Nu- per reliquit superos. *Ma.* Quo morbo periit? *Pa.* Quo morbo rogas? mœrore. Et pater, tametsi vir cum primis fortis, periclitabatur. *Ma.* Licetne scire matris quoque nomen? *Pa.* Maxime. Sophronam nemo non novit. Sed quid sibi vult ista percuncta- tio? An me putas apologum comminisci? *Ma.* E- gone de te suspicarer hoc? Hæc suspicio pronior est in sexum nostrum. Sed narra, quid acciderit puellæ. *Pa.* Puella erat honesto loco nata, ut dixi, re lauta, forma perquam eleganti: quid mul- tis? digna principe marito. Hujus nuptias am- biebat procus quidam illi non dissimilis. *Ma.* Quo

death

Quo nomine? *Pa.* Hei mihi, offendor omine; Pamphilus et ille dictus est. Illa nihil non tentantem pertinacissime sprexit. Juvenis dolore contabuit. Nec ita multo post, illa deperire coepit in quendam, finium verius quam hominem. *Ma.* Quid aias? *Pa.* Adeo perditæ, ut satis dici non queat. *Ma.* Tam elegans puella tam deformem? *Pa.* Vertice accuminato, raro capillitio, eoque lacero et impexo, furfure ac lendibus oppleto: pleramque cranii cutem nudaverat alopecia; oculis refugis, naribus simis ac fursum hiantibus, ore sparso, dentibus putridis, balbutiente lingua, mento scabioso; scapulas deformabat gibbus; venter prominulus, crura vara. *Ma.* Therpsiten quempiam mihi depingis. *Pa.* Imo aiunt illi non fuisse nisi unam auriculam. *Ma.* Altera perierat illi fortasse in bello. *Pa.* Imo in pace. *Ma.* Quis hoc ausus est? *Pa.* Dionysius carnifex. *Ma.* Fortasse formæ infelicitatem pensabat res ampla domi? *Pa.* Imo decoxerat, ac plus quam animam debebat. Cum hoc marito tam indignis puella nunc degit ætatem, ac subinde vapulat. *Ma.* Rem miseram narras. *Pa.* Sed veram. Sic visum est Nemese juvenis sprete contumeliam ulcisci. *Ma.* Ego citius optarem extingui fulmine, quam talem ferre maritum. *Pa.* Ergo ne provoca Nemese, et amantem redama. *Ma.* Siquidem istuc satis est, redamo. *Pa.* Sed optarim istum amorem esse perpetuum ac proprium: conjugem ambio, non amicam. *Ma.* Neque me id fugit; sed diu deliberandum est in eo, quod semel coeptum rescindi non potest. *Pa.* Apud me quidem nimum diu deliberatum est. *Ma.* Vide autem, ne tibi imponat amor, non optimus consultor. Nam cæcum esse ferunt. *Pa.* Sed oculatus est, qui ex judicio nascitur. Non ideo mihi talis videris, quod amem te; sed ideo te amo, quod talem te conspexerim. *Ma.* At vide ne non satis me perspe-

ctam

etiam habeas. Si calceum induiffes, tum demum sentires, qua parte te urgeret. *Pa.* Jacienda est alea; quanquam ego multis auguriis colligo rem melius cessuram. *Ma.* Etiam augur es? *Pa.* Sum. *Ma.* Quibus igitur auguriis colligis? An volavit noctua? *Pa.* Illa volat stultis. *Ma.* An à dextris advolavit jugum columbarum? *Pa.* Nihil istiusmodi. Sed mihi jam annis aliquot perspecta est probitas tuorum parentum: ea primum avis est non pessima, è bonis prognatam esse. Neque me clam est, quam salubribus monitis, quam sanctis exemplis apud hos sis instituta. Et plus est, bene institui, quam bene nasci. Habes alterum augurium. Ad hæc, meis majoribus non omnino malis, ni fallor, jam olim cum tuis amicitia non vulgaris intercedit: quin et nos inter nos à teneris, quod aiunt, unguiculis noti sumus: nec male convenit genis nostris. Jam ætas inter nos, res, dignitas, nobilitas, inter utriusque parentes pene paria sunt. Demum, quod est in amicitia præcipuum, tui mores mihi videntur non pessime quadrare ad meum ingenium. Potest enim per se præclarum esse, quod tamen non sit aptum. Quam mei vicissim tuo congruant, nescio. Hæ videlicet aves, mea lux, mihi promittunt fore inter nos felix, perpetuum, ac lætum jucundumque connubium, modo ne tuus animus mali ominis cantionem nobis occinat. *Ma.* Quam cantilenam optas? *Pa.* Ego præcinam; Sum tuus: tu succine; Sum tua. *Ma.* Brevis quidem cantiuncula; sed longum habet epiphonema. *Pa.* Quid refert, quam longum, modo lætum? *Ma.* Adeo mihi es invisus, ut nolim te committere, cujus in posterum pœniteat. *Pa.* Define male ominari. *Ma.* Fortassis alia tibi videbor, ubi morbus aut ætas hanc formam immutavit. *Pa.* Nec hoc corpus, ô bona, semper erit æque succulentum. Sed ego non contemplor tantum istud undique florens et elegans domicilium, hospitium

Coh. volun

hospitem magis adamo. *Ma.* Quem hospitem?

Pa. Animum istum tuum, cujus decor semper cum ætate crescet. *Ma.* Næ tu plus quam lynceus es,

si istud perspicis per tot tectoria. *Pa.* Animum animo perspicio. Ad hæc, in communibus liberis subinde repubescemus. *Ma.* Sed interim perit virginitas.

Pa. Verum. Sed eho, dic mihi, si tibi esset elegans pomarium, optares illic nihil unquam gigni præter flores: an malles, delapsis floribus, videre arbores maturis pomis gravidas? *Ma.* Ut argutatur!

Pa. Saltem illud responde, utrum est elegantius spectaculum; vitis humi jacens, et computrescens; an amplexa palum aut tiliunum, eamque purpureis uvis degravans? *Ma.* Responde tu mihi

vicissim, utrum spectaculum amoenius; rosa nitens et lactea in suo frutice; an decerpta digitis, ac paullatim marcescens? *Pa.* Ego rosam existimo

feliciorem, quæ marcescit in hominis manu, delectans interim et oculos et nares, quam quæ senescit in frutice: nam et illic futurum erat, ut marcesceret:

quemadmodum felicius est vinum, quod bibitur antequam ace scat. Quanquam non statim marcescit flos puellæ, si nupserit: imo video multas, quæ ante nuptias pallebant, languebant, ac velut extabescabant, ex congressu viri sic enituisse, ut tum de-

num florere cœperint. *Ma.* Attamen favorabilis ac plausibilis apud omneis est virginitas. *Pa.* Elegans quidem res puella virgo; sed quid juxta naturam prodigiosius anu virgine? Nisi matri tuæ defluxisset flos ille, nos istum flosculum non habere-

mus. Quod si, ut spero, non sterile fuerit nostrum conjugium, pro una virgine multas dabimus. *Ma.* Attamen aiunt, rem Deo gratissimam esse castitatem.

Pa. Et ideo castam puellam mihi cupio habere, ut cum illa caste vivam. Magis erit animorum quam corporum conjugium. Gignemus Reipublicæ, gignemus Christo. Quantulum aberit hoc

ma-

matrimonium à virginitate? Et fortasse olim sic convivemus, quemadmodum vixit cum Maria Joseph. Sed interim discemus virginitatem. Non enim statim pervenitur ad summum. *Ma.* Quid ego audio? Violanda virginitas, ut discatur? *Pa.* Quid ni? Quemadmodum paulatim bibendo vinum parcius, discimus esse abstemii. Uter tibi videtur temperantior, qui in mediis deliciis accumbens abstinet, an qui semotus ab his, quæ provocant intemperantiam? *Ma.* Arbitror eum fortius temperantem, quem parata copia non potest corrumpere. *Pa.* Utri verius debetur laus castitatis? eine qui semet exsecat, an qui membris integris, tamen abstinet à Venere? *Ma.* Equidem posteriori, meo calculo, tribuerim laudem castitatis, priori dementiam. *Pa.* An qui voto adstricti abjurant matrimonium, nonne quodam modo exsecant sese? *Ma.* Videtur. *Pa.* Jam non est virtus non coire. *Ma.* An non est? *Pa.* Sic accipe. Si per se virtus esset non coire, vitium esset coire. Nunc incidit, ut vitium sit non coire, coire virtus. *Ma.* Quando hoc incidit? *Pa.* Quoties ab uxore jus suum petit maritus, præsertim si prolis amore quærit complexum. *Ma.* Quid si lasciviat? non est fas negare? *Pa.* Fas est mœnere, vel rogare potius blandius, ut temperet: pernegare instanti, fas non est. Quanquam hæc quidem in parte rarâ audio querelas maritorum de suis uxoribus. *Ma.* At dulcis est libertas. *Pa.* Imo gravis est sarcina virginitas. Ego tibi rex ero, tu mihi regina: imperabimus familiæ nostro arbitrato: an tibi videtur ista esse servitus? *Ma.* Vulgus conjugium capistrum vocat. *Pa.* Sed ipso vero capistro digni sint, qui sic vocant. Dic mihi, quæso, an non animus tuus est alligatus corpori? *Ma.* Videtur. *Pa.* Non aliter quam avicula cavæ. Et tamen consule illum, an cupiat esse liber. Negabit, opinor.

a. bull

pinor. Quam ob rem? Quia libenter est alligatus.

Ma. Res est utrinque modica. *Pa.* Tanto tutior.

Eam tu domi augebis parsimonia, quæ non sine causa dicta est magnum vestigal; ego foris industria. *Ma.* Innumeras curas secum adferunt liberi.

Pa. Sed iidem innumeras voluptates, ac sapenumero multo cum scenore reponunt parentibus officium. *Ma.* Misera quædam res est orbitas. *Pa.*

An nunc orba non es? Quid autem opus in re dubia male ominari? Dic mihi, utrum malles nunquam nasci, an nasci moritura? *Ma.* Equidem

malim nasci moritura. *Pa.* Sic miserior est orbitas, quæ prolem nec habuit, nec habitura est: quemadmodum feliciores sunt, qui vixerunt, quam qui nec nati sunt, nec nascentur unquam. *Ma.* Qui

sunt isti, qui non sunt, nec erunt? *Pa.* Quanquam qui recusat ferre casus humanos, quibus omnes ex æquo sumus obnoxii, sive plebeii sumus, sive reges,

is è vita migret oportet; et tamen quidquid acciderit, tu non feres nisi dimidium, ego maiorem portionem in me transferam. Ita si quid acciderit

lati, gemina fiet voluptas: si quid mali, societas adimet dimidium ægritudinis. Mihi vero, si fata vocent, dulce fuerit vel immori tuis complexibus.

Ma. Facilius ferunt homines, quod juxta communes naturæ leges accidit: sed video, quanto plus molestiarum adferunt nonnullis parentibus liberorum mores, quam mortes. *Pa.* Istius rei ne quid

accidat, maxima ex parte in nobis situm est. *Ma.* Qui sic? *Pa.* Quoniam fere boni nascuntur ex bonis, quod ad indolem attinet. Neque enim è columbis nascuntur milvii. Dabimus igitur ope-

ram, ut ipsi boni simus. Deinde curabimus liberos nostros ab ipso statim lacte sanctis præceptis et opinionibus imbuendos. Plurimum refert, quid

infundas rudi testulæ. Ad hæc curabimus, ut domi habeant exemplum vitæ quod imitentur. *Ma.*

Difficile

o n n e n

Difficile est quod narras. *Pa.* Nec mirum; quia pulchrum est: atque ob hoc ipsum tu quoque difficilis es. At tanto studiis acrioribus huc enitemur. *Ma.* Habebis sequacem materiam, tu vide, ut me formes, fingasque. *Pa.* Sed interim pronuncia tria verba. *Ma.* Nihil facilius; sed verba simul atque semel evolarint, non revolant. Dabo consilium utrique commodius. Ages cum tuis ac meis parentibus, ut utrorumque voluntate res transigatur. *Pa.* Ambire me jubes; tu potes tribus verbis rem certam reddere. *Ma.* An possim, nescio: mei juris non sum. Nec sine majorum auctoritate olim coibant conjugia. Verum, utcunque est, arbitror auspiciatius fore nostrum conjugium, si parentum auctoritate coëat. Et vestrum est ambire, nobis decorum non est. Gaudet enim rapi virginitas, etiamsi nonnunquam vehementius amemus. *Pa.* Non pigebit ambire, modo ne me frustretur tuum unius suffragium. *Ma.* Non frustrabitur; bono animo esto, mi Pamphile. *Pa.* Tu mihi heic religiosior es, quam vellem. *Ma.* Imo tu tuum apsius suffragium apud te prius expende. Nec affectum istum tuum adhibe in consilium, sed rationem. Quod affectus decernit, temporarium est: quod autem dicat ratio, perpetuo solet placere. *Pa.* Næ tu pulchre philosopharis; itaque parere certum est tuis consiliis. *Ma.* Non poenituerit obsequii. Sed heus tu, incidit interim scrupulus, qui meum animum male habet. *Pa.* Valeant scrupuli. *Ma.* Vin' me nubere mortuo? *Pa.* Nequaquam: sed revixero. *Ma.* Amovisti scrupulum. Bene vale, mi Pamphile. *Pa.* Istuc tu cura. *Ma.* Precor tibi latam noctem. Quid suspiras? *Pa.* Latam noctem ais? Utinam largiari quod precaris. *Ma.* Ne quid præpropere; adhuc tua messis in herba est. *Pa.* Nihilne tui mecum auferam? *Ma.* Hunc pastillum, qui tibi cor exhilaret. *Pa.* Adde saltem

tem osculum. *Ma.* Cupio tibi virginitatem integram et illibatam tradere. *Pa.* An osculum aliquid decerpit virginitati? *Ma.* Vis igitur ut aliis quoque largiar oscula? *Pa.* Nequaquam: mihi servari volo mea oscula. *Ma.* Tibi servo. Quanquam est aliud, cur in præsentia nec ausim dare osculum. *Pa.* Quid istuc? *Ma.* Ais tuum animum pene totum demigrasse in corpus meum; in tuo quam minimum superesse: vereor itaque ne in osculo hoc ipsum, quod in te superest, transfiliat in me, tuque jam totus fias exanimis. Accipe igitur dextram, mutui amoris symbolum, ac bene vale. Tu gnaviter rem gere. Ego interim Christum comprecabor, ut, quod agitur, utrique nostrum velit esse felix ac faustum.

MILITIS ET CARTHUSIANI.

Mi. **S**Alve, mi frater. *Ca.* Salve et tu, germane carissime. *Mi.* Vix te agnosco. *Ca.* Adeone confectui intra biennium? *Mi.* Non: sed caput rasum, nova vestis, faciunt, ut mihi videaris aliud quoddam animal. *Ca.* Itane non agnosceres uxorem tuam, si tibi occurreret induta nova veste? *Mi.* Non, si tali. *Ca.* At ego te probe agnosco, cui non solum vestis mutata est, verum etiam facies, totusque corporis habitus. Quot coloribus pictus es? Nulla avis æque variat plumas suas. Tum quam omnia secta, quam nihil juxta naturam, aut morem communem! Adde tonsum verticem, barbam scmirasam, silvam, quæ supra labrum superius est, perplexam, nec aliter hinc et hinc prominentem, quam solent in felibus pili longiores. Nec una cicatrix foedavit vultum; ut Samius quispiam litteratus videri possis, de quo jocus est proverbii. *Mi.* Sic decet redire è bello. Sed dic mihi, erat heic tanta bonorum medicorum inopia? *Ca.* Quam ob
I rem?

rem? *Mi.* Quia nulli commiseris sanandum cerebrum tuum prius, quam in hanc servitutem te precipitem dares. *Ca.* Itane videor insanisse? *Mi.* Maxime. Quid erat necesse heic te sepeliri ante tempus, cum esset unde commode viveres in mundo? *Ca.* At nunc non videor tibi in mundo vivere? *Mi.* Non, per Jovem. *Ca.* Dic quam ob rem? *Mi.* Quia non licet ambulare quo velis. Huic loco velut caveæ includeris: adde rasuram, vestem prodigiosam, solitudinem, piscium perpetuum esum, ut mirer te ipsum non verti in piscem. *Ca.* Si vertentur homines in omnia quibus vescuntur, tu jam pridem porcus esses. Nam suilla soles delectari. *Mi.* Non dubito quin jam dudum poeniteat te instituti: paucos enim comperio, quos non capiat poenitudo. *Ca.* Hoc illis usu venit, qui se in hoc vitæ genus velut in puteum præcipitant: ego descendendi sensim et consulto; prius explorato me ipso, perspectaque tota hujus vitæ ratione, jam annos natus viginti octo, qua ætate sibi quisque notus esse potest. Quod ad locum attinet, tu quoque loco angusto concluderis, si totius mundi consideres amplitudinem. Nec refert quam spatiosus sit locus, modo nihil desit ad vitæ commoditatem. Multi raro, aut nunquam exeunt civitatem, in qua nati sunt: qui si vetarentur exire, magnopere sibi displicerent, et incesset illis mira libido relinquendæ civitatis. Hic affectus vulgaris est, quo ego careo. Imaginor, heic totum esse mundum, et hæc tabula mihi totum terrarum orbem repræsentat, quem ego cogitatione jucundius simul et tutius perambulo, quam is qui navigavit ad novas insulas. *Mi.* Heic tu propemodum dicis verum. *Ca.* Rasuram damnare non potes, qui volens tondearis, utique commoditatis gratia. Mihi rasura, si nihil aliud, certe reddit caput purius, ac fortasse salubrius. Venetiæ quam multi patricii totum etiam caput radunt? Quid autem habet prodigiosum vestis? Nonne tegit corpus? Ad duplicem

duplicem usum adhibetur vestis, ut depellatur injuria cœli, eaque velet quæ pudor jubet tegi. An non hos usus præbet hæc vestis? Sed offendit color. Quis color magis decet omnes Christianos, quam is qui datus est omnibus in baptismo? Dictum est tibi quoque; Accipe vestem candidam. Hæc itaque vestis admonet me, quid promiserim in baptismo; nimirum innocentiae perpetuum studium. Porro solitudinem si vocas turbæ fugam; hoc exemplum est non nostrum, sed veterum prophetarum, atque etiam philosophorum Ethnicorum, et quibuscunque bonæ mentis cura fuit. Immo poëtæ, astrologi, ac similibus artibus dediti, quoties aliquid magni ac supra vulgus hominum moliantur, secessum quærere solent. Cur autem voces hanc solitudinem? Unius amicali confabulatio pellit solitudinis tædium. Heic habeo sodales omnium rerum plus quam sedecim. Adhæc intervifunt amici crebrius quam vellem, aut expedit; et tibi videor in solitudine vivere? *Mi.* At non semper licet cum his confabulari. *Ca.* Nec semper expedit. Atque hoc jucundior est confabulatio, quod voluptatis gratiam augeat interrupta copia. *Mi.* Non pessime conjectas. Nam mihi quoque suaviores sunt carnes, revoluta Pascha post quadragemam. *Ca.* Nec interim tamen, cum maxime videor solus, desunt mihi confabulones, longe festiviores ac suaviores istis vulgaribus congerronibus. *Mi.* Ubi sunt? *Ca.* Vides heic codicein Evangelicum? in hoc mecum fabulatur ille, qui olim additus facundus comes in via duobus discipulis proficiscentibus in Emmauntem, effecit, ut non sentirent itineris laborem, sed sentirent dulcissimum cordis ardorem, inhiantes mellitis illius sermonibus. In hoc mihi loquitur Paulus, in hoc Esaias, caterique prophetæ. Heic mecum confabulatur dulcissimus ille Chrysostomus, heic Basilius, heic Augustinus, heic Hieronymus,

heic Cyprianus, cæterique non minus eruditi quam facundi doctores. An nosti ullos tam amœnos confabulones, quos cum his conferas? An in tali sodalitia, quod mihi nunquam non adest, reputas obrepere posse solitudinis tedium? *Mi.* Mihi hi frustra loquerentur, non intellecturo. *Ca.* Jam quid refert quibus rebus hoc corpusculum alatur? cui minimo fatiscit, si juxta naturam vivamus. Uter nostrum habitior? tu, qui vesceris perdicibus, phasianis, et capis; an ego, qui vivo piscibus? *Mi.* Si tibi esset uxor, ut mihi est, minus haberes succi. *Ca.* Et ideo sufficit quilibet cibus, et quantumvis exiguus. *Mi.* Sed interim agitas vitam Judaicam. *Ca.* Bona verba: Christianam, si non assequimur, certe sequimur. *Mi.* In veste, cibo, preculis, cæterisque cæremoniis ponitis fiduciam, neglecto studio pietatis Evangelicæ. *Ca.* Quid alii faciant, non est meum judicare: ego his rebus nequaquam confido, minimumque tribuo; sed in animi puritate et in Christo colloco fiduciam. *Mi.* Cur igitur observas? *Ca.* Ut mihi pax sit cum fratribus meis; et ne cui quoquo modo sim offêndiculo. Nôlim autem offendere quenquam ob hujusmodi res leviculas, quas nihil est negotii servare. Ut sumus homines quacunque veste tecti, minutissimarum etiam rerum similitudo aut dissimilitudo conciliat aut dirimit concordiam. Rasum caput, aut vestis color, per se quidem non commendat me Deo. Sed quid diceret populus, si comam alerem, aut tuam istam vestem sumerem? Reddidi tibi rationem mei consilii; nunc quæso ut mihi vicissim tui consilii rationem reddas, dicasque, ubi cessarint omnes boni medici, cum relicta domi uxore javencula et liberis, profiscereris in militiam, vili salario conductus ad jugulandos homines, idque tui quoque capitis periculo. Neque enim tibi res erat cum fungis aut papaveribus, sed cum armatis viris. Utrum vero putas infelicius,

a dove

felicius, jugulare Christianum hominem ob mercedulam, à quo nunquam sis laesus; an te ipsum simul, et corpus, et animam, in æternum exitium mittere?

Mi. Fas est occidere hostem. *Ca.* Fortassis est, si impetat patriam tuam. Tum pium videri potest, pugnare pro liberis et uxore, pro parentibus et amicis, pro aris et focis, pro tranquillitate publica.

Quid istuc ad tuam militiam mercenariam? Ego, si perissem in hoc bello, non redemissem animam tuam vitiosa nuce.

Mi. Non? *Ca.* Non, ita me Christus bene amet.

Jam utrum existimas durius, obedire bono viro, quem nos Priorem vocamus, qui vocet ad preces, ad sacram lectionem, ad doctrinam salutarem, ad psallendum Deo: an obedire barbaro cuipiam centurioni, qui sæpe magnis ac nocturnis itineribus vocet quo lubet, ac revocet; qui bombardarum ictibus objiciat, qui jubeat te stare loco aut occisurum, aut occidendum?

Mi. Minus narras, quam res habeat, malorum.

Ca. Si quid ego deflexero à disciplina hujus instituti, poena est admonitio, aut aliud leve quiddam: tibi, si quid committas adversus leges imperatorias, aut pendendum est, aut nudo inter intentatas in te lancearum cuspides eundum. Nam plecti capite, beneficium est.

Mi. Non possum refragari veris. *Ca.* Jam cuitus iste satis indicat, te non multum nummorum referre domum.

Mi. Nummorum mihi jam pridem ne pilus quidem fuit, imo multum æris alieni conflavi.

Proinde huc deflexi, ut me instruas viatico.

Ca. Utinam huc deflexisses, cum properares in sceleratam istam militiam! Sed unde tanta nuditas?

Mi. Rogas unde? Quidquid ex salario, quidquid ex prædationibus, sacrilegiis, rapinis, furtis parare licuit, id totum absumebatur in vina, scorta, et aleam.

Ca. O te miserum! et interim uxorcule, cujus gratia Deus jussit relinqui patrem et matrem,

domi moerebat deserta cum parvis liberis. Et interea

terea tibi videbaris vivere in tantis miseriis, in
 tantis sceleribus? *Mi.* Hoc fallebat sensum malo-
 rum, quod innumeros haberem malorum soci-
 os. *Ca.* Quin illud vereor, ne uxor te non a-
 gnoscat. *Mi.* Qui sic? *Ca.* Quia sic cicatrices
 pinxerunt tibi novam faciem. In fronte quam fos-
 sam habes? Videtur tibi exsectum fuisse cornu.
Mi. Imo si rem nosses, gratulareris mihi hanc ci-
 catricem. *Ca.* Quam ob rem? *Mi.* Minimo minus
 aberat, quin perierim. *Ca.* Quid erat mali? *Mi.*
 Cuidam tendenti rupta est balista chalybea: ejus
 fragmentum insiliit in frontem. *Ca.* Et in bucca
 cicatricem habes palmo longiorem. *Mi.* Hoc vul-
 nus accepi in pugna. *Ca.* Bellica? *Mi.* Non: inter
 aleam ortum est dissidium. *Ca.* Jam et in mento
 video nescio quid gemmarum. *Mi.* Nihil est. *Ca.*
 Suspicio tibi contractam scabiem, quam vocant
 Hispanicam. *Mi.* Recte divinas, mi frater. Ter-
 tium ea laboravi usque ad vitæ periculum. *Ca.*
 Unde hoc mali accidit tibi, ut sic incurvus incedas,
 quasi esses nonagenarius, aut quasi messor quispiam,
 aut quasi delumbatus esses fuste? *Mi.* Morbus ita
 contraxit nervos. *Ca.* Næ heic magnificam passus
 es metamorphosin. Antehac eras eques, nunc ex
 centauro factus es animal semireptile. *Mi.* Hæc
 nimirum est alea Martis. *Ca.* Imo hæc est infania
 tuæ mentis. Quas vero manubias uxori tuæ, li-
 berisque tuis referes domum? lepram? Nam ista
 scabies nihil aliud est, quam lepræ species; nisi quod
 ideo non vitatur, quia multorum est communis,
 præcipue nobilium: at ob hoc ipsum magis debebat
 vitari. Nunc istud mahum adfricabis iis, qui tibi
 debuerant esse carissimi: et ipse per omnem vitam
 putre cadaver circumferes. *Mi.* Quaso te, frater,
 ut desinas: satis malorum est, etiamsi non accedat
 objurgationis molestia. *Ca.* Quotam autem malo-
 rum partem commemoravi? Ista corporis duntaxat
 sunt:

a
 l
 i
 m
 e
 t

sunt: Jam animam vero qualem reportas, quanta scabie putrem, quot vulneribus fauciam? *Mi.* Tam puram refero, quam est cloaca Parisiis, in via quæ dicitur vulgo Maberti, aut latrina publica. *Ca.* Vereor ne multo pejus oleat apud Deum et angelos ejus. *Mi.* Sed jam rixæ satis est; dic aliquid de farciendo viatico. *Ca.* Mihi nihil est quod dem; experiar quid velit Prior. *Mi.* Atqui si quid daretur, essent tibi paratæ manus: nunc multæ obstant difficultates, quando numerandum est aliquid. *Ca.* Quid alii faciant, ipsi viderint: mihi nec ad accipiendum, nec ad dandum sunt manus. Verum de his à prandio; nunc tempus monet, ut accumbamus.

CONVIVIUM RELIGIOSUM.

EUSEBIUS, TIMOTHEUS, THEOPHILUS,
CHRYSOGLOTTUS, URANIUS.

Eu. CUM omnia nunc vernalia et rideant in agris, demiror esse, qui fumosis urbibus delectentur. *Ti.* Non omnes capiuntur aspectu florum, aut pratorum vernantium, aut fontium amniumve: aut, si capiuntur, est aliud quod magis juvet. Ita voluptas voluptate, veluti clavus clavo, pellitur. *Eu.* Tu mihi fortasse fœneratores narras, aut his simillimos negotiatores avaros. *Ti.* Istos quidem, sed non solos, ô bone, imo cum his innumeros alios, usque ad ipsos sacerdotes ac monachos, qui fere quæstus gratia malunt in urbibus, iisque frequentissimis, versari, dogma secuti non Pythagoricum aut Platonium, sed cæci cujusdam mendici, cui dulce erat premi turbis hominum, quod diceret, illic esse quæstum, ubi esset populus. *Eu.* Valeant cæci cum suo quæstu: nos philosophi sumus.

sumus. *Ti.* Et Socrates philosophus urbes præferebat agris, quod esset discendi cupidus, et urbes haberent unde disceret. In agris esse quidem arbores et hortos, fontes et amnes, qui pascerent oculos, cæterum nihil loquerentur, ac proinde nihil docerent. *Eu.* Est nonnihil quod dixit Socrates, si solus obambules in agris. Quanquam, mea sententia, non est muta rerum natura, sed undique loquax est, multaque docet contemplantem, si nacta fuerit hominem attentum ac docilem. Quid aliud clamat illa tam amœna naturæ vernantis facies, quam opificis Dei sapientiam bonitati parem? Sed Socrates in eo secessu, quam multa docet Phædrum suum, ac vicissim ab eo discit? *Ti.* Si tales adessent aliquot, nihil esse possit amœnius rusticatione. *Eu.* Libet igitur hujus rei periculum facere? Est mihi prædiolum suburbanum, non amplum, sed nitide cultum: eo vos in crastinum diem ad prandium voco. *Ti.* Plures sumus; exedemus totum prædium tuum. *Eu.* Imo totum convivium apponetur herbaceum, ex dapibus, ut inquit Flaccus, inemptis apparatus. Vinum ipse locus suppeditat; pepones, melones, ficos, pira, mala, nuces, ipsæ pene arbores porrigunt, quemadmodum fit in insulis Fortunatis, si Luciano credimus. Accedet fortassis è corte gallina. *Ti.* Age, non recusamus. *Eu.* At suam quisque umbram secum adducat, quam volet. Ita cum sitis quatuor, æquabimus numerum Musarum. *Ti.* Fiet. *Eu.* Unum illud vos præmonitos volo, sibi quisque condimentum suum adferet. Ego cibos duntaxat apponam. *Ti.* Quod condimentum narras? piper, an saccharum? *Eu.* Imo aliud vilis, sed suavius. *Ti.* Quodnam? *Eu.* Famem. Fam dabit hodie cœna tenuis; cras acuet stomachum ambulatiuncula. Et hoc quoque commodi rusculo meo debetur. Verum ad quam horam libet prandere?

o hule

dere? *Ti.* Ad decimam, priusquam invalescat æstus solis. *Eu.* Curabitur. *Puer.* Here, adsunt convivæ pro foribus. *Eu.* Bonæ fidei est, quod venistis; sed bis gratum est quod venistis mature una cum umbris vestris longe gratissimis. Sunt enim quidam inciviler civiles, qui convivatorem mora sua torquent. *Ti.* Eo maturius venimus, ut esset otium lustrandi visendique regiam istam tuam, quam audimus undique miris deliciis variam, nusquam non testari domini sui ingenium. *Eu.* Regiam spectabitis tali dignam rege. Mihi certe nidulus est, quavis regia gravior. Et, si regnat, qui libere vivit ex animi sui sententia, hic plane regno. Sed præstat, opinor, interim, dum culinæ præfecta parat holusculum, et adhuc moderatus est solis calor, visere hortos nostros. *Ti.* Est alius præter hunc? Nam hic sane mire cultus blandissimo aspectu statim ingredientiæ salutatur, et comiter excipit. *Eu.* Hinc igitur decerpatur sibi quisque flosculos ac frondes aliquot, ne quid offendant domus pædor. Non idem odor æque gratus omnibus; quare sibi quisque deligat. Ne parcite. Nam quicquid hic nascitur, pene publicum esse patior. Neque enim unquam clauditur ostium hujus vestibuli, nisi noctu. *Ti.* En tibi in ostio Petrus. *Eu.* Hunc ego malo janitorem, quam Mercurios, Centauros, aliaque portenta, quæ quidam pingunt in foribus suis. *Ti.* Isti huc homine Christiano dignius est. *Eu.* Nec mutum habeo janitorem. *Ti.* Quid loquitur? *Eu.* Quin ipse legis? *Ti.* Intervallum aliquanto longius est, quam ut prospectus oculorum assequatur. *Eu.* En tibi perspicillum, quod te vel lynceum reddet. *Ti.* Video. SI VIS AD VITAM INGREDI, SERVA MANDATA, Matthæi cap. 19. RESIPISCITE ET CONVERTITE VOS, Actorum tertio. JUSTUS AUTEM EX SUA FIDE VIVET. *Eu.* An vobis videtur incomis janitor, qui statim monet ut avertamur à vitiis, et convertamur nos

nes ad studium pietatis? Deinde vitam non contingere ex operibus Mosaicis, sed per fidem Evangelicam? Postremo, servandis Evangelicis præceptis iter esse ad immortalem vitam? *Ti.* Et ecce mox ad dextram ingressus ostendit sacellum perquam elegans. In altari Jesus Christus, suspiciens in cœlum ad Patrem et Spiritum Sanctum illinc prospicientes, atque eodem dextram porrigens, lava velut invitât et allectat prætereuntem. *Eu.* Nec is elinguis nos excipit: vides? Ego sum via, veritas, et vita. Ego sum Alpha et Omega. Venite filii, obedite mihi: timorem domini docebo vos. *Ti.* Læto nimirum omine nos salutavit dominus Jesus. *Eu.* Sed ne videamur inciviles, fortassis par est, ut illum resalutemus, precemurque, ut, quando ex nobis ipsi nihil possumus, ille sua inæstimabili bonitate non sinat nos unquam aberrare à via salutis, sed abjectis umbris Judaicis, et hujus mundi præstigiis, per veritatem Evangelicam perducatur nos ad vitam æternam: hoc est, ipse per se trahat nos ad se. *Ti.* Æquissimum est; et ipsa loci species invitât ad precandum. *Eu.* Multos hospites allicit hujus horti amœnitas: sed ita fere apud omnes invaluit consuetudo, ut nemo prætereat Jesum insalutatum. Hunc ego, vice foedissimi Priapi, custodem posui, non solum horti mei, sed omnium quæ possideo, denique corporis pariter atque animi. Adest, ut videtis, fonticulus saluberrimis aquis non inamœne scatens, utcunque repræsentans unicum illum fontem, qui cœlesti latice refocillat omnes laborantes et oneratos, et ad quem anhelat anima delassata malis hujus mundi, non aliter quam juxta Psalmistam, cervus æstuans sili, gustatis serpentium carnibus. Hunc gratis haurire licet, quisquis sitit. Nonnulli et religionis gratia sese aspergunt. Quidam etiam bibunt, non sitis, sed religionis causa. Video vos invitos avelli ab hoc loco. Sed interim
hora

a Lanth

hora monet, ut visamus hunc cultiorem hortum, quem in quadrum cingunt muri regiae meae. Si quid erit visendum intus, à prandio spectabitis, quum solus aestus nos, veluti cochleas, domi cohibebit horis aliquot. *Ti.* Papæ, Epicureos hortos mihi videre videor. *Eu.* Totus hic locus voluptati dicatus est, sed honestæ, pascendis oculis, recreandis naribus, reficiendis animis. Nihil hic nascitur præter odoratas herbas, nec eas quassibet, sed eximias duntaxat. Unumquodque genus suas habet areas. *Ti.* Nec herbæ mutæ sunt apud te, quantum video. *Eu.* Probe dicis: alii domus habent opulentas, ego loquacissimam habeo, ne quando solus videri possim: id magis etiam dices, ubi totam videris. Ut herbæ sunt velut in turmas digestæ, ita singulæ turmæ singula habent vexilla cum inscriptione. Velut amaracus hic, Abstine, inquit, fus; non tibi spiro. Cum enim sit suavissimæ fragrantiae, fues tamen hoc odore vehementer offenduntur. Itidem singula genera habent suos titulos, aliquid indicantes, quod ad peculiarem ejus herbæ vim pertinet. *Ti.* Nihil adhuc vidi hoc fonticulo festivius, qui medius velut aridet herbis omnibus, ac refrigerium illis pollicetur adversus æstum. Sed alveolus hic, qui tanta gratia totam aquam ostendit oculis hominum, hinc atque hinc æquis spatiis hortum dirimens, in quo sese utrinque herbæ velut in speculo contemplari gestiunt, num marmoreus est? *Eu.* Bona verba; unde huc marmor? E contusis cæmentis factitium marmor est: coloris candor additus est incrustamento. *Ti.* Quo tandem sese condit tam amabilis rivus? *Eu.* Vide incivilitatem humanam. Posteaquam hic satis exhilaravit oculos nostros, proluit culinam ejusque sordes secum defert in cloacam. *Ti.* Crudele, ita me Deus bene amet. *Eu.* Crudele, ni et in hunc usum parasset aterni numinis benignitas. Tum crudeles sumus,

sumus, cum fontem divinæ scripturæ, longe hoc
 amœniorem, recreandis simul ac purgandis animis
 nostris datum, conspurcamus vitiis nostris pra-
 visque cupiditatibus, abutentes tam ineffabili dono
 Dei. Nam hac aqua non abutimur, si partimur in
 varios usus, in quos illam dedit is, qui nihil non
 assatim suppeditat usibus humanis. *Ti.* Verissima
 sunt quæ narras : sed cur tibi virent etiam horti se-
 pta manu facta? *Eu.* Ne quid hic non vireat. Qui-
 dam rubra malunt, quod is color additus virenti-
 bus gratiam adjungat. Hic mihi magis arridet,
 ut est sua cuique sententia, etiam in hortis. *Ti.*
 Sed horti per se amœnissimi jucunditatem prope-
 modum obscurant ambulacra tria. *Eu.* In his vel
 studeo, vel obambulo solus, aut cum amiculo con-
 fabulo; vel cibum capio, si videtur. *Ti.* Co-
 lumnæ paribus intervallis sustinentes ædificium in-
 nitens, miraue colorum varietate blandientes, sunt-
 ne marmoreæ? *Eu.* Ex eodem marmore, quo
 factus est hic alveus. *Ti.* Lepida profecto im-
 postura. Vel dejerassem esse marmor. *Eu.* Qua-
 re cave, ne vel credas, vel dejeres quicquam te-
 mere. Non raro fallit species. Quod opibus deest,
 arte sarcimus. *Ti.* Non tibi sat erat hortus tam
 nitidus, tam excultus, nisi pingeres insuper alios
 hortos? *Eu.* Non capiebat omnes herbarum spe-
 cies unus hortus. Præterea bis delectamur, cum
 pictum florem cum vivo decertantem videmus;
 et in altero miramur artificium naturæ, in altero
 pictoris ingenium, in utroque benignitatem Dei,
 qui in usum nostrum largitur hæc omnia, nul-
 la in re non mirabilis pariter et amabilis. Po-
 stremo non semper viret hortus, non semper vi-
 vunt flosculi. Hic hortus etiam media bruma vi-
 ret, et adblanditur. *Ti.* At non spirat. *Eu.* Sed
 rursus non eget cultura. *Ti.* Tantum pascit ocu-
 los. *Eu.* Verum; sed hoc perpetuo facit. *Ti.* Ha-
 bet

a rook

bet suum et pictura senium. *Eu.* Habet; nobis tamen est vivacior, et illi fere gratiam addit atas, quam nobis detrahit. *Ti.* Utinam hic vanus esses. *Eu.* In hoc ambulacro, quod spectat occidentem, sole fruor oriente: in hoc, quod spectat orientem, apricor interdum; in hoc quod spectat austrum, sed patet ad septentrionem, recreor ab actu solis. Obambulabimus, si videtur, quo spectetis propius. En vernat ipsum etiam solum: habent enim et tessellæ colorum gratiam, et flosculis pictis adblandiuntur. Hoc nemus quod videtis hoc toto pariete depictum, exhibet mihi varium spectaculum. Primum quot videtis arbores, tot videtis arborum genera, singulis ad nativam imaginem non pessime expressis. Quot cernitis aves, tot videtis avium species, præcipue si quæ sint rariores, et insigni re quapiam nobiles. Nam anseres, gallinas, et anates quid attinet pingere? Inferne sunt quadrupedum species, aut earum avium quæ vivunt humi, more quadrupedum. *Ti.* Mira varietas, nec quicquam est otiosum. Nihil est quod non aut agat, aut loquatur aliquid. Quid nobis narrat noctua, pene latitans sub frondibus? *Eu.* Jubet nos consulto agere, quod non omnibus feliciter cedat inconsulta temeritas. Hic aquila discerpit leporem frustra obstante scarabæo. Adstat scarabæo trochilus, et ipse capitalis inimicus aquilæ. *Ti.* Hæc hirundo quid gerit ore? *Eu.* Herbam chelidonium. Nam hæc restituit pullis exoculatis visum. Agnoscitis herbæ figuram? *Ti.* Quodnam hoc novum lacertæ genus? *Eu.* Non est lacerta, sed chamæleon? *Ti.* Est hic ille longo nomine celebratus chamæleon? Belluam esse credidi leone majorem, quem vincit etiam vocabulo. *Eu.* Hic ille est semper hians, et semper jejunos chamæleon. Hæc arbor est caprificus, apud quam solam sævit, alias innoxius. Nam venenum habet; ne contemnas hiantem bestiolam. *Ti.* At

non mutat colorem. *Eu.* Verum; quia non mutat locum: ubi mutarit locum, videbis et colorem alium. *Ti.* Quid hic tibi vult tibicen? *Eu.* Nonne vides in proximo camelum saltantem? *Ti.* Video novum spectaculum, camelus cinædus est, et simius choraules. *Eu.* Sed his singulatim ac per otium contemplandis alias dabitur vel totum triduum; nunc satis erit veluti per transfennam vidisse. In hac regione depictum est ad nativam effigiem, quicquid est insignium herbarum: quodque jure miremini, hic venena quantumvis præstantanea, tuto non solum spectantur, verum etiam contrectantur. *Ti.* En scorpius, rarum in hisce regionibus malum, sed frequens Italiæ. Quanquam color mihi parum respondere videtur in pictura. *Eu.* Qui sic? *Ti.* Quia magis nigrent apud Italos, iste pallidior est. *Eu.* An non agnoscis herbam, in cujus folium incidit? *Ti.* Non satis. *Eu.* Nec mirum. Nec enim nascitur in hortis nostratibus. Aconitum est. Ei veneno tanta vis est, ut scorpius ad hujus contactum stupefcat, pallefcatque, seseque vinci patiatur. Sed offensus veneno, à veneno petet remedium. Videtis in propinquo utrumque genus hellebori. Si scorpius sese potuerit explicare à folio aconiti, et album helleborum contingere, recipiet pristinum vigorem, diversi veneni contactu solvente torporem. *Ti.* Actum est igitur de isto scorpio: nam is se nunquam explicabit ab aconiti folio. Etiam loquitur hic scorpius? Quid ait? *Eu.* Reperit Deus nocentem. Hic præter herbas videtis omne serpentium genus. En vobis basiliscus, oculis igneis, ipsis etiam nocentissimis venenis formidabilis. *Ti.* Et is loquitur aliquid. *Eu.* Oderint, inquit, dum metuant. *Ti.* Plane regia vox. *Eu.* Imo nihil minus regium, sed tyrannica vox est. Hic pugnat lacerta cum vipera. Hic dipsas infidatur, tecta putamine ovi struthiocameli. Hic videtis

a onel

detis politiam totam formicarum, ad quarum imitationem nos vocat Hebræus ille sapiens, atque etiam Flaccus noster. Hic videtis formicas Indicas, quæ aurum egerunt, ac servant. *Ti.* Deum immortalem, cui possit obrepere tædium in hoc theatro versanti? *Eu.* Alias, inquam, licebit vel ad satietatem usque spectare. Nunc procul tantum spectate tertium parietem. Is habet lacus, amnes et maria, et in his quicquid est insignium piscium. Hic est Nilus, in quo delphinum illum videtis, hominum amatorem, cum crocodilo depugnantem, quo non alius hostis homini capitalier. In ripis ac littoribus videtis ea quæ sunt amphibia, ut cancri, phocæ, fiber. Hic est polypus captator, captus à concha. *Ti.* Quid loquitur? Captans capior. Mire pictor fecit aquam pellucidam. *Eu.* Aut hoc erat illi faciendum, aut nobis opus erat aliis oculis. In proximo est alter polypus, summa æquoris aqua velificans, Liburnicarum gaudens imagine. Videtis torpedinem prostratam in arena concolori, quam hic tuto vel manu contigeris. Sed alio properandum est. Hæc pascunt oculos, at ventrem non explent: properemus ad reliqua. *Ti.* Etiamne amplius? *Eu.* Mox videbitis quid nobis præbeat posticum. Hic videtis hortum satis spatiosum, in duas divisum partes: in altera est, quicquid est herbarum esculentarum, in qua regnant uxor et famula mea: in altera, quicquid est medicarum, præsertim insignium. Ad lævam est pratum liberum, præter virorem graminum nihil habens: septum est sepe perpetua, è spinis implexis, sed vivis, contexta; illic nonnunquam vel ambulo, vel lusito cum sodalibus. Ad dexteram est pomarium, in quo cum erit otium, videbitis plurimas arbores peregrinas, quas paulatim doceo nostro cœlo assuescere. *Ti.* Papæ, næ tu vincis vel ipsum Alcinoum. *Eu.* Hic aviarium est in confinio adhærens ambulacro superiori, quod vi-

debitis à prandio: videbitis formas varias, variasque linguas audietis. Nec minus varia sunt ingenia. Inter quasdam cognatio est, et mutuus amor, inter nonnullas similitas irreconciliabilis. Sunt autem omnes adeo cicures et mansuetæ, ut si quando cœno illic aperta fenestra, devolent in mensam, cibumque vel è manibus capiant. Si quando ingredior in ponticulo persii, quem videtis, fabulans cum amico, assident, auscultant, insident humeris aut brachiis, adeo dedicerunt timere, quia sentiunt neminem lædere. In extremo pomario apum regnum est. Nec illud sane spectaculum inanimœnum. In præsentia non sinam vos amplius contemplari, quo sit, quod vos posthac revocet tanquam ad novum spectaculum. A prandio cætera vobis ostendam. *Puer.* Uxor et famula clamitant corrumpi prandium. *Eu.* Jubeto illas esse æquanimis: nos jam accurremus. Lavemus, amici, ut puris manibus et animis ad mensam accedamus. Etenim si ethnicis quoque religiosa erat mensa, quanto magis oportet esse sacram Christianis, quibus habet imaginem quandam illius sacrosancti convivii, quod dominus Jesus postremum egit cum suis discipulis. Et ob id receptum est, abluere manus, ut si quid odii, livoris, aut turpitudinis alicui forsitan resideat in animo, id ejiciat ante, quam accedat ad cibum capiendum. Sic enim opinor et corpori salubriores esse cibos, si sumantur animo defæcato. *Ti.* Istud verissimum esse credimus. *Eu.* Quoniam hoc exemplum nobis ab ipso Christo traditum est, ut ab hymno cibum auspicemur, (nam id arbitror, quod frequenter in evangelio legimus, illum benedixisse, aut gratias egisse patri prius, quam cibum frangeret) et rursus hymno finiremus: si videtur, recitabo vobis hymnum, quem divus Chrysostomus miris laudibus prædicat in Homilia quadam, dignatus etiam interpretari. *Ti.* Imo, ut velis, rogamus. *Eu.* Benedictus Deus qui

qui me pascis à juventute mea, qui cibum præbes
 omni carni; reple lætitia et gaudio corda nostra, ut
 affatim quod satis est habentes, abundemus in omne
 opus bonum, in Christo Jesu domino nostro; cum
 quo tibi gloria, honor et imperium, cum sancto
 Spiritu in omne ævum. *Ti.* Amen. *Eu.* Nunc ac-
 cumbite, ac suam quisque umbram sibi adjungat.
 Canicie tuæ debetur primus locus, Timothee. *Ti.*
 Verbo dignitatem universam meam complexus es.
 Hoc solo nomine sum cæteris anteposendus. *Eu.*
 Caterarum dotium aestimator est Deus; nos ea se-
 quimur quæ videmus. Sophroni, adhære corpori
 tuo. Tu Theophile, et Eulali, dextrum mensæ la-
 tus occupate. Chrysoglottus et Theodidactus oc-
 cupabunt lævum. Uranius et Nephalius, quod su-
 pereest. Ego hunc angulum tuebor. *Ti.* Non pa-
 tiemur: hospiti debetur primus locus. *Eu.* Tota
 domus hæc mei est, simulque vestra: quod si mihi
 permittitur jus in regno meo, is locus debetur hospi-
 ti, quemcunque sibi delegerit. Nunc utinam Chri-
 stus ille exhilarator omnium, et sine quo nihil vere
 suave est, dignetur huic nostro interesse convivio,
 suæque præsentia exhilarare animos nostros. *Ti.* Spe-
 ro, dignabitur. Sed ubi sedebit, jam omnibus locis
 occupatis? *Eu.* Utinam ille se misceat omnibus et
 patinis, et poculis, ut nihil illum non sapiat, sed
 potissimum illabatur animis nostris. Id quo magis
 dignetur, et nos tanti hospitis reddamur capaciores,
 si molestum non est, auscultabitis paululum è sacra
 lectione, sed ita, ut interim nihilo secius admovea-
 tis manus ovis et lactucis, si libet. *Ti.* Id faciemus
 libenter, sed auscultabimus libentius. *Eu.* Is mos
 mihi multis nominibus videtur amplectendus, quod
 hac ratione vitentur inanes fabulæ, præbeaturque
 materia confabulationis frugifera. Multum enim
 ab illis dissentio, qui putant non esse latum convi-
 vium, nisi quod scateat ineptis ac lascivis fabulis,

quod perstrepant obsoenae cantuunculis. Vera hilaritas nascitur è pura sinceraque conscientia : atque hi sermones vere lati sunt, quos semper et dixisse juvet, aut audisse, et semper delectet meminisse : non quorum mox pudeat, quique conscientiam poenitudine discrucient. *Ti.* Utinam ista tam perperderemus omnes, quam sunt vera. *Eu.* Hæc præterquam quod certam et insignem habent utilitatem, etiam jucunda fiunt, ubi vel mensem unum assueveris. *Ti.* Nihil igitur consultius, quam optimis assuescere. *Eu.* Recita, puer, distincte et clare. *Puer.* Sicut divisiones aquarum, ita cor Regis in manu Domini; quocunque voluerit, inclinabit illud. Omnis via viri recta sibi videtur; appendit autem corda Dominus. Facere misericordiam et iudicium, magis placet Domino, quam victimæ. *Eu.* Sit hoc fatis. Præstat enim pauca avide discere, quam multa cum tædio devorare. *Ti.* Præstat sane, sed non hic tantum. Plinius scripsit, Officia Ciceronis nunquam de manibus deponenda : et sunt sane digna quæ cum ab omnibus, tum præcipue ab his qui destinati sunt administrandæ Reipublicæ, ad verbum ediscantur, mea quidem sententia : sed hunc Proverbiorum libellum semper dignum arbitratus sum, qui semper nobis circumferatur. *Eu.* Quoniam sciebam prandium fore dilutum et insipidum, idcirco hanc procuravi nobis condituram. *Ti.* Nihil hic est non lautissimum; et tamen si nihil esset præter betas absque pipere, vino et aceto, talis lectio condiret omnia. *Eu.* Mihi tamen plus adderet gratiæ, si, quod audio, penitus intelligam. Atque utinam adesset aliquis vere Theologus, qui ista non intelligeret solum, verum etiam saperet. Nobis idiotis nescio an fas sit hisce de rebus confabulari. *Ti.* Ego vero puto vel nautis esse fas, modo absit definiendi temeritas. Fortasse et Christus, qui pollicitus est sese adfuturum, ubicunque duo conve-

convenirent de ipso tractantes, aspirabit nobis tam multis. *Eu.* Quid si igitur partiamur inter nos novem tres sententias? *Convivæ.* Non displicet, modo à convivatore incipiat ordo. *Eu.* Non detrectarem provinciam; sed vereor ne hic vos pejus accipiam, quam cibus accipio. Age, necubi videar difficilis convivor, omiſſis variis conjecturis, quæ in hunc locum congerunt interpretes, mihi videtur hic eſſe ſenſus moralis: alios mortales poſſe ſecti monitis, increpationibus, legibus ac minis: regis animum, quoniam neminem metuit, ſi repugnes, magis irritari. Et idcirco quoties principes vehementer contendunt aliquid, ſuo animo relinquendos, non quod ſemper velint optima, ſed quod illorum ſtultitia maliciave Deus nonnunquam abutatur ad emendandos eos qui deliquerunt. Quemadmodum vetuit reſiſti Nabuchodonofori, quod illius miniſterio decreviſſet caſtigare populum ſuum. Fortaſſis illud eſt quod ait Job: Qui regnare facit homines hypocritam propter peccata populi. Atque huc fortaſſe pertinet quod ait David, deplorans peccatum ſuum: Tibi ſoli peccavi, et malum coram te feci. Non quod reges non peccent ingenti populi malo, ſed quod non habeant hominem, cujus auctoritate condemnentur, cum Dei iudicium nemo, quamlibet potens, poſſit effugere. *Ti.* Non displicet interpretatio. Sed quid ſibi volunt diſiſiones aquarum? *Eu.* Adhibita eſt ſimilitudo, quæ rem explanet. Violenta res et impotens eſt regis animus concitatus, nec huc aut illuc duci poteſt, ſed impetu ſuo fertur, velut œſtro divino percitus; quemadmodum mare ſeſe ſpargit in terras, ac ſubinde curſum mutat, contemptis agris, ædificiis, et quidquid obſtat, alicubi ſe condit ſub terras: cujus impetum ſi coneris inhibere, aut alio deſſectere, nihil agas. Idem accidit in magnis fluminibus, veluti fabulæ quoque narrant de Acheloo. Minus autem

autem mali capitur, si commode obsecundes, quam si violenter repugnes. *Ti.* Nihil igitur remedii adversus malorum regum impotentiam? *Eu.* Fortasse primum fuerit, leonem in civitatem non recipere: proximum, sic auctoritate senatus, magistratum ac civium, moderari potentiam illius, ut non facile erumpat in tyrannidem. Sed omnium potissimum, dum adhuc puer est, et se principem esse nescit, sanctis præceptis formare pectus illius. Pro sunt et preces, ac monita, sed blanda ac tempestiva. Extrema ancora est, votis fatigare Deum, ut regis animum inclinet ad ea, quæ Christiano rege digna sunt. *Ti.* Quid ais, idiota? Si baccalaureus essem Theologiæ, minime puderet istius interpretationis. *Eu.* An vera sit, nescio; mihi satis est, quod sensus non sit impius, aut hæreticus. Morem gessi voluntati vestræ. Nunc, ut decet in conviviis, vicissim audire cupio. *Ti.* Si quid desertis his quoque canis, mihi videtur hoc dictum et ad abstrusiorē sententiam accommodari posse. *Eu.* Credo; et audire cupio. *Ti.* Rex intelligi potest vir perfectus, qui domitis carnis affectibus, solo divini spiritus impetu ducitur. Porro qui sit huiusmodi, hunc non convenit fortassis humanis legibus in ordinem cogere, sed suo domino, cujus spiritu agitur, relinquendus est, nec judicandus est ex hisce rebus, quibus imbecillitas imperfectorum utcumque provehitur ad veram pietatem: sed si quid secus facit, dicendum est cum Paulo, Dominus assumpsit illum: domino suo stat, aut cadit. Item illud: Spiritualis homo omnia dijudicat, ipse vero à nemine judicatur. Talibus igitur nemo præscribat, sed Dominus, qui præscripsit terminos mari et amnis, habet cor sui regis in manu sua, et quocumque voluerit, inflectit illud. Quid enim opus est præscribere illi, qui suapte sponte præstat meliora, quam exigunt humanæ leges? aut quæ temeritas sit, illum

illum hominem constitutionibus adstringere, quem certis argumentis constat divini spiritus afflatu gubernari? *Eu.* Tu vero, Timothee, non solum canos habes capillos, sed pectus etiam habes eruditionis canitie venerabile. Atque utinam inter Christianos, quos omneis oportebat esse reges hujusmodi, plures reperirentur hoc digni cognomine. Sed jam satis est ovatum, et holeribus prælusum: jubete hæc tolli, et apponi quod superest. *Ti.* Nobis affatim satisfactum est hac ovatione, etiamsi nihil præterea successerit vel supplicationis, vel triumphi. *Eu.* Verum, quoniam, aspirante Christo, sicut opinor, successit res in prima sententia, velim ut umbra tua nobis enarret alteram, quæ mihi videtur aliquanto obscurior. *Sophronius.* Si boni vultis consulere quicquid dixerò, sedulo dicam quod mihi videtur. Alioqui qui fieri potest, ut rebus obscuris lucem adferat umbra? *Eu.* Equidem recipio futurum omnium nomine; et tales umbræ lucem suam habent aptiorem oculis nostris. *Soph.* Idem docere videtur quod Paulus. Diversis vitæ rationibus contenditur ad pietatem. Alii placet sacerdotium, alii cœlibatus, alii conjugium, alii secessus, alii respublica, pro varietate corporum et ingeniorum. Rursus alius vescitur quibuscumque, alius distinguit inter cibum et cibum, alius judicat inter diem et diem, alius judicat omnem diem. In his Paulus vult, unumquemque suo frui affectu citra contumeliam alterius. Nec oportet quenquam ex hujusmodi judicare, sed judicium deferre Deo, qui expendit corda. Fit enim sapenumero, ut vescens gratior sit Deo, quam non vescens, et diem festum violans acceptior sit Deo, quam is qui videtur observare: et matrimonium hujus gratius sit oculis Dei, quam multorum cœlibatus. Dixi umbra. *Eu.* Utinam mihi sæpe contingat cum talibus umbris colloqui. Rem, ni fallor, non acu, quod aiunt,

unt, sed lingua tetigisti. Sed adest qui cælebs vixit, non de numero beatorum, qui se castraverunt propter regnum Dei: sed hic castratus est vi, quo magis placeret ventri, donec et hunc et escas destruxerit Deus. Capus est ex corte nostra. Elixis magis delector. Jus est non inelegans: quod in eo natat, lactucæ sunt selectissimæ. Sumat sibi quisque, quod gratum est animo. Sed ne quid vos fallam, succedit huic assi nonnihil, mox bellaria, deinde fabulæ catastrophæ. *Ti.* Sed interim excludimus uxorem è convivio. *Eu.* Ubi vos venietis coinitati vestris, accumbet et mea. Nunc quid aliud esset, quam muta persona? et illa suavius garrit mulier inter mulieres, et nos liberius philosophamur. Alioqui periculum sit, ne nobis accidat, quod accidit Socrati, cui quum essent convivæ Philosophi, quibus magis placent hujusmodi fabulæ, quam cibus, et in longum proferretur disputatio, Xanthippe commota mensam subvertit. *Ti.* Nihil minus à tua metuendum arbitror. Est enim mulier moribus placidissimis. *Eu.* Mihi certe talis, ut commutare non cupiam, etiamsi liceat: atque hoc nomine mihi vel præcipue videor fortunatus. Nec enim mihi placet eorum sententia, qui fortunatum putant, uxorem habuisse nunquam: magis arridet quod ait sapiens Hebræos, ei bonam sortem obtigisse, cui obtigit uxor bona. *Ti.* Sæpe nostro vitio malæ sunt uxores, vel quia tales deligimus, vel quia tales reddimus, vel quia non, ut oportet, formamus et instituimus. *Eu.* Vera prædicas: sed interim exspecto tertiæ sententiæ enarrationem, et jam mihi dicturire videtur divinitus afflatus Theophilus. *Th.* Imo mihi animus erat in patinis: dicam tamen, quando licet impune. *Eu.* Etiam cum gratia licebit errare, vel sic præbebis occasionem inveniendi. *Th.* Mihi videtur eadem sententia, quam protulit Dominus apud Osee Prophetam, cap. 6. Misericordiam

notum and volun

cordiam volui, et non sacrificium, et scientiam Dei plus quam holocausta. Cujus vivus et efficax interpret est dominus Jesus in Evangelio Matthæi, cap. 9. Quum enim convivium agitare in domo Levi, qui erat publicanus,isque multos sui ordinis, sui que quæstus homines invitasset ad convivium, Pharisei qui tuebant religione Legis, cum ea præcepta negligerent, unde tota Lex pendebat et prophetæ, quo discipulorum animos alienarent à Jesu, rogabant illos, cur dominus admisceret se convivio peccatorum, à quorum consortio abstinebant Judæi, qui volebant haberi sanctiores, et si quando contigisset cum ejusmodi congregari, reversi domum abluebant corpus. Quumque discipuli rudes adhuc non haberent quod responderent, Dominus et pro se et pro discipulis respondit: Non est opus, inquit, medico valentibus, sed male habentibus. Euntes autem discite, quid est: Misericordiam volo, et non sacrificium. Non enim veni vocare justos, sed peccatores. *Eu.* Pulchre tu quidem collatione locorum rem explicas, id quod in divinis literis præcipuum est: sed discere velim, quid appellet sacrificium, quid misericordiam. Nam qui consistit, ut aversetur sacrificia, Deus, quæ sibi tot præceptis jussit exhiberi? *Th.* Quomodo Deus aversetur sacrificia, docet ipse nos apud Esaiam, cap. 1. Sunt enim quædam præscripta Judæis in lege, quæ significant magis sanctimoniam, quam præstant: quod genus sunt, dies festi, sabbatismi, jejunia, sacrificia. Et sunt quæ semper præstanda sint, quæ suapte natura bona sunt, non quia jussa. Judæos autem aversetur Deus, non quod observarent legis ritus, sed quod his stulte tumidi, negligerent ea quæ Deus maxime vult præstari à nobis: ac madentes avaritia, superbia, rapinis, odio, livore, cæterisque vitiis, existimabant, Deum ipsis multum debere, quod diebus festis versarentur in templo,

plo, quod immolarent victimas, quod abstinerent à cibis vetitis, quod illi nonnunquam jejunarent: umbras amplectebantur, rem negligebant. Quod autem ait, Misericordiam volo et non sacrificium: opinor ex idiomate sermonis Hebræi dictum, pro eo quod erat, misericordiam volo potius quam sacrificium, quemadmodum illud interpretatur Solomon, quum ait: Facere misericordiam et iudicium, magis placet Domino quam victimæ. Porro, omne officium, quod impenditur sublevando proximo, scriptura misericordiam vocat et eleemosynam; quæ et ipsa nomen duxit à miserendo. Victimæ appellari puto, quicquid pertinet ad ceremonias corporales, et aliquid habet affine cum Judaismo: quod genus sunt delectus ciborum, vestitus præscriptus, jejunium, sacrificium, preces veluti pensum absolutæ, quies diei festi. Hæc enim ut pro tempore non sunt omnino negligenda, ita Deo fiunt ingrata, si quis observationibus hujusmodi confusus, negligat misericordiam, quoties fratris necessitas exigit officium caritatis. Habet speciem sanctimonix etiam, colloquia vitare malorum. Sed hoc cessare debet, quoties aliud suadet caritas proximi. Obedientia est, quiescere diebus festis, sed impium sit, ob religionem diei sinere fratrem perire. Itaque servare diem dominicum victima est, ut ita loquar: réconciliari fratri, misericordia est. Porro iudicium, quanquam potest ad potentes referri, qui frequenter vi opprimunt imbecilles, tamen mihi videtur non absurdum, si respondeat illi quod est apud Osee: Et scientiam Dei plus quam holocausta. Non servat legem, qui non servat iuxta mentem Dei. Judæi sublevabant asinum in foveam collapsam sabbatis: et Christum calumniabantur, qui servaret totum hominem in sabbato. Hic erat præposterum iudicium, et aberat scientia Dei: nesciebant enim, quod isto propter hominem essent

essent instituta, non homo propter illa. Sed hæc impudenter dicere viderer, nisi vestro jussu dicerem. Malim ex aliis rectiora discere. *Eu.* Ista mihi videntur adeo dicta impudenter, ut existimem dominum Jesum loqui per organum oris tui. Sed interim dum largiter pascimus animos nostros, ne negligantur collegæ. *Th.* Quinam? *Eu.* Corpora nostra, nonne collegæ sunt animorum? Hoc enim malum, quam instrumenta, vel domicilia, vel sepulchra. *Ti.* Hoc nimirum est assatim refici, ubi totus homo reficitur. *Eu.* Video vos segniter attingere: quare, si videtur, jubebo proferri assa, ne pro lauto convivio longum præbeam. Videtis hujus prandioli summam. Armus est ovillus, sed exquisitus, capus, et perdices quatuor. Has solus à mercatu sumpsi, reliqua suppeditat hoc prædiolum. *Ti.* Epicureum prandium video, ne dicam Sybariticum. *Eu.* Imo vix Carmeliticum. Sed quale quale est, boni consuletis. Animus certe purus est; si parum lautum est convivium. *Ti.* Adeo non est muta tua domus, ut non solum parietes, sed et cyathus loquatur aliquid. *Eu.* Quid tibi loquitur? *Ti.* Nemo, nisi à se ipso, læditur. *Eu.* Cyathus patrocinator vino. Nam vulgus febrim, aut capitis gravedinem è potu contractam, imputare solet vino, quum ipsi sibi malum accerierint immodice bibendo. *Soph.* Meus hic loquitur: In vino veritas. *Eu.* Admonet, non esse tutum sacerdotibus aut regum famulis indulgere vino, quod vinum fere transferat in linguam, quicquid latebat in corde. *Soph.* Apud Ægyptios olim nefas erat sacerdotibus bibere vinum, cum nondum illis mortales sua committerent arcana. *Eu.* Nunc licet quidem omnibus bibere vinum, an expediat, nescio. *Eulali,* quid libelli profers è crumena? Perquam elegans videtur; nam foris etiam totus aureus est. *Eulalius.* Sed idem intus plusquam gemmeus est. Sunt epistolæ Paulinæ, quas ut unicas delicias meas

semper mecum circumfero : quas ideo profero, quod ex occasione sermonis tui venit in mentem locus quidam, qui me nuper diu torfit, nec adhuc satis sibi facit animus. Is est in epistolæ prioris ad Corinthios, cap. 6. Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt. Omnia mihi licent, sed ego sub nullius redigar potestatem. Primum, si Stoicis credimus, nihil est utile, quod non idem honestum. Quomodo igitur Paulus distinguit id quod licet, ab eo quod expedit? Certe scortari aut inebriari non licet, quomodo igitur licent omnia? Quod si Paulus de certo genere rerum loquitur, quarum omnium vult esse licentiam, non possum satis ex ipso loci tenore divinare, quodnam sit illud genus. Ex iis quæ mox huic loco subjiciuntur, conjicere licet, eum loqui de ciborum delectu. Quidam enim abstinebant ab idolothytis, quidam à cibis per Mosen interdictis. Et de idolothytis agit, cap. 8. Rursus capite 10. velut explicans hujus loci sententiam, ait : Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt : omnia mihi licent, sed non omnia ædificant. Nemo quod suum est quærat, sed quod alterius. Omne quod in macello venit, manducate. Hoc quod hic subjicit Paulus, congruere videtur cum eo quod supra dixerat : Esca ventri, et venter escis, et hunc et has destruet Deus. Quod autem respexit hic etiam ad Judaicum ciborum delectum, indicat clausula decimi cap. Sine offensione estote Judæis et gentibus et ecclesiæ Dei, sicut et ego per omnia omnibus placeo, non quærens quod mihi utile est, sed quod multis, ut salvi fiant. Nam quod ait, gentibus, pertinere videtur ad idolothytum. Quod ait, Judæis, referre videtur ad delectum ciborum. Quod ait, ecclesiæ Dei, pertinet ad infirmos ex utroque genere collectos. Licebat igitur vesci quibuscumque cibis, et omnia munda mundis. Verum inciderat casus, ut non expediat. Quod omnia licebant, libertatis erat Evangelicæ : sed charitas ubique spectat

a penitentiæ

etat quid conducat ad salutem proximi, eoque
 frequenter abstinet et à lictis, malens obsecundare
 commodo proximi, quam sua uti libertate. Sed hic
 mihi geminus obstrepat scrupulus; primum, quod
 in sermonis contextu nihil præcedat, aut sequatur,
 quod cum hoc sensu cohæreat. Nam objurgarat
 Corinthios, quod essent seditiosi, quod scortatio-
 nibus, adulteriis, atque etiam incestis impuri, quod
 litigarent apud iudices impios. Cum his qui co-
 hæret, omnia mihi licent, sed non omnia expedi-
 unt? Et in his quæ sequuntur, redit ad causam
 impudicitia, quam repetierat et ante, intermisso
 negotio litium. Corpus autem, inquit, non forni-
 cationi, sed Domino, et Dominus corpori. Ve-
 rum hunc quoque scrupulum possum utcumque dis-
 cutere, quod Paulo superius in catalogo vitiorum
 meminisset et idololatriæ: nolite errare, neque for-
 nicarii, neque idolis servientes, neque adulteri.
 Porro esus idolothytorum vergebat ad speciem ido-
 lolatriæ. Et ideo mox subdit, Esca ventri, et
 venter escis: significans pro necessitate corporis,
 pro tempore licere vesci quibuscumque, nisi aliud sua-
 ferit charitas proximi: sed impudicitiam semper et
 ubique detestandam esse. Quod vescimur, necessi-
 tatis est, quæ tolletur in resurrectione mortuorum.
 Quod libidinamur, malitiæ est. Sed alterum scru-
 pulum non queo dissolvere, quomodo ad hæc quæ-
 dret illud: sed ego sub nullius redigar potestatem.
 Ait enim sibi potestatem esse omnium, se tamen in
 nullius potestate fore. Si is dicitur esse in pote-
 estate aliena, qui ne offendant, abstinet, idem capite
 nono de se prædicat: Quum liber essem ab omni-
 bus, omnium me servum feci, ut omnes lucrifacerem.
 Hoc, opinor, offensus scrupulo sanctus Ambrosius, pu-
 tat hunc esse germanum Apostoli sensum, ut viam præ-
 struat illi, quod ait, cap. 9. sibi quoque potestatem
 esse faciendi, quod cæteri faciebant, vel Apostoli, vel

pseudapostoli, sumendi victum ab his, quibus prædicabat Evangelium. Sed ab hoc, tametsi licebat, temperabat, quod sic expediret Corinthiis, quos de tam multis et insignibus vitiis objurgabat. Porro quisquis accipit, sit quodam modo obnoxius ei à quo accipit, et aliquid decedit de vigore auctoritatis. Si quidem qui accipit, minus libere objurgat: et qui dedit, non perinde fert objurgari ab eo, cui benefecit. In hoc igitur Paulus abstinuit ab iis quæ licebant, ut consuleret Apostolicæ libertati, quam in hoc volebat nulli esse obnoxiam, ut liberius ac majore cum auctoritate reprehenderet illorum vitia. Mihi sane non displicet Ambrosiana sententia. At tamen si quis mallet hunc locum ad cibos accommodare, mea sententia, quod ait Paulus, sed ego sub nullius redigar potestatem, sic accipi posset: Tametsi nonnunquam abstineam à cibis immolatis, aut lege Mosaica vetitis, ut consulam saluti proximi ac profectui Evangelico, tamen animus meus liber est, qui scit sibi licere vesci cibis quibuscumque, pro necessitate corpusculi. At pseudapostoli conabantur hoc persuadere, quosdam cibos per se impuros esse, nec abstinendum per occasionem, sed semper ab his temperandum, tanquam natura malis, nec aliter quam abstinemus ab homicidio, et adulterio. Hoc quibus erat persuasum, redacti erant sub alienam potestatem, et exciderant ab Evangelica libertate. Solus, quod quidem meminero, Theophylactus sententiam inducit ab his omnibus diversam. Licet vesci quibuscumque cibis, sed non expedit immodice. Nam ex luxu nascitur impudicitia. Hic sensus quanquam impius non est, tamen mihi non videtur hujus loci germanus esse. Ostendi quæ me torqueant: vestræ charitatis erit, me ex his scrupulis eximere. *Eu.* Næ tu probe tuo respondes nomini. Qui sic novit proponere quæstiones, non opus habet alio qui dissolvat. Sic enim proposuisti dubitationem tuam, ut ego dubitare desisterim.

fierim. Tametsi Paulus in ea epistola, quoniam multa simul decrevit agere, saepe ab uno argumento in aliud devolvitur, et rursum quod intermiserat repetit. *Ch.* Nisi vererer, ne vos mea loquacitate avocem à capiendo cibo, et si crederem, fas esse tam sacris colloquiis admiscere quicquam ex profanis auctoribus, proponerem et ipse quiddam, quod hodie legentem me non torset, sed unice delectavit. *Eu.* Imo profanum dici non debet, quicquid pium est, et ad bonos mores conducens. Sacris quidem literis ubique prima debetur auctoritas, sed tamen ego nunquam offendo quædam vel dicta à veteribus, vel scripta ab ethnicis, etiam poetis, tam caste, tam sancte, tam divinitus, ut mihi non possim persuadere, quin pectus illorum, cum illa scriberent, numen aliquod bonum agitaverit. Et fortasse latius se fundit spiritus Christi, quam nos interpretamur. Et multi sunt in consortio sanctorum, qui non sunt apud nos in catalogo. Fateor affectum meum apud amicos: non possum legere librum Ciceronis de Senectute, de Amicitia, de Officiis, de Tusculanis questionibus, quin aliquoties exosculer codicem, ac venerer sanctum illud pectus, afflatum coelesti numine. Contra, cum hos quosdam recentiores lego de republica, oeconomica, aut ethica præcipientes, Deum immortalem! quam frigent præ illis, imo quam non videntur sentire quod scribunt, ut ego citius patiar perire totum Scotum cum aliquot sui similibus, quam libros unius Ciceronis, aut Plutarchi: non quod illos in totum damnem, sed quod ex his sentiam me reddi meliorem, cum ex illorum lectione surgam, nescio quomodo, frigidius affectus erga veram virtutem, sed irritatior ad contentionem. Quare ne verere, quicquid istuc est, proponere. *Ch.* Cum plerique libri M. Tullii, quos scripsit de Philosophia, divinitatis quiddam spirare videntur, tum ille quem senex scripsit de Senectute, plane mihi videtur Cy-

gnea cantio. Eum hodie relegi, atque hæc verba,
 quoniam præ cæteris arridebant, edidici: Quod si
 quis Deus mihi largiatur, ut ex hac ætate repuera-
 scam, et in cunis vagiam, valde recusem: nec ve-
 ro velim quasi decurso spatio à calce ad carcères
 revocari. Quid enim habet hæc vita commodi,
 quid non potius laboris? Sed non habeat sane:
 Habet certe tamen aut satietatem, aut molestiam.
 Non libet enim mihi deplorare vitam, quod multi,
 et hi docti, sæpe fecerunt. Nec me vixisse poenitet,
 quoniam ita vixi, ut frustra me natum non existi-
 mem. Et ex vita ista discedo, tanquam ex hospi-
 tio, non tanquam è domo. Commorandi enim na-
 tura diversorium nobis, non habitandi dedit. O
 præclarum illum diem, quum ad illud animorum
 concilium coetumque proficiscar, et cum ex hac tur-
 ba et colluvione discedam! Hactenus Cato. Quid
 ab homine Christiano dici potuit sanctius? Utinam
 talia essent colloquia monachorum omnia, vel
 cum sacris virginibus, quale fuit illud ethnici senis
 colloquium cum ethnicis adolescentibus. *Eu.* Jam
 aliquis causabitur, colloquium esse confictum à Ci-
 cerone. *Ch.* Istiuc mea non magni refert, siue hoc
 laudis tribuatur Catoni, qui talia senserit, dixerit-
 que: siue Ciceroni, cujus animus sententias tam
 divinas cogitatione complexus sit, cujus calamus
 res egregias pari facundia depinxerit. Quanquam
 equidem arbitror, et Catonem, etiamsi non dixit ea-
 dem, tamen sanilia dicere solitum in colloquiis. Nec
 enim tam impudens erat M. Tullius, ut alium Ca-
 tonem finxerit, quam fuerit: et in dialogo parum
 meminerit decori, quod in primis spectandum est
 in hoc scripti genere, præsertim quum ejus viri
 memoria recens adhuc hæreret animis ejus ætatis
 hominum. *Th.* Vehementer probabile est quod
 narras: sed dicam quid mihi venerit in mentem,
 te recitante. Sæpenumero mecum admiratus sum,
 quum omnes optent longævitatē, et mortem ex-
 horreant,

horreant, tamen vix quenquam comperiri tam felicem, non dico senem, sed provectioris ætatis hominem, qui rogatus, an, si detur, velit repuerasce-
re, usus per omnia iisdem bonis ac malis, quæ illi jam contigissent in vita, responderit idem quod Cato dicit; præsertim si recolat animo, quicquid annis retroactis seu triste, seu lætum obtigisset. Nam frequenter et suavium rerum recordatio, vel cum pudore, vel cum conscientia molestia conjuncta est, ut animus ab his etiam recolendis non minus abhorreat, quam à tristibus. Id opinor nobis indicarunt sapientissimi poetæ, qui scribunt, tum demum animas capi desiderio corporum reliquorum, posteaquam ex amne Lethæo longa biberint obliviam. *Ur.* Est isthuc profecto dignum admiratione, et mihi quoque compertum in nonnullis. Verum illud quam mihi blandiebatur; nec me vixisse poenitet! At quotusquisque Christianorum sic moderatur vitam suam, ut hujus senis vocem sibi possit usurpare? Vulgus hominum existimat, se non frustra vixisse, si per fas nefasque congestas divitias relinquant morientes. At Cato ideo non putat se frustra natum, quod integrum et sanctum civem præstiterit reipublicæ, quod incorruptum magistratum, quod posteritati quoque virtutis et industriæ suæ monumenta reliquerit. Jam illo quid dici potuit divinius? Discedo tanquam ex hospitio, non tanquam è domo. Hospitio tantisper uti licet, donec hospes jubeat exire. E domo sua nullus facile pellitur. Et tamen hinc quoque sæpenumero propellit vel ruina, vel incendium, vel alius casus quispiam. Ut horum nihil accadat, tamen senio collabens ædificium admonet esse demigrandum. *Nephalius.* Non minus elegans est quod apud Platonem loquitur Socrates, animam humanam in hoc corpore velut in præsidio positam esse, unde fas non sit discedere injussu imperatoris, nec diutius in eo immorari, quam visum sit

fit ei qui collocavit. Illud significantius est in Platone, quod pro domo dixerit praesidium: siquidem in domo tantum commoramur, in praesidio destinati sumus functioni, quam nobis delegavit imperator noster: non abludens à nostris literis, quæ vitam hominis, nunc militiam, nunc certamen esse dicunt. *Ur.* At mihi quidem oratio Catonis pulchrè congruere videtur cum oratione Pauli, qui scribens Corinthiis, coelestem mansionem, quam exspectamus post hanc vitam, vocat domum, sive domicilium. Caterum hoc corpusculum appellat tabernaculum. Nam et qui sumus, inquit, in hoc tabernaculo, ingemiscimus gravati. *Neph.* Nec abludit à sermone Petri: Justum autem, inquit, arbitror, quamdiu sum in hoc tabernaculo, suscitare vos in commotione; certus, quod velox est depositio tabernaculi mei. Quid autem aliud clamat nobis Christus, quam ut sic vivamus ac vigilemus, tanquam illico morituri? sic incumbamus honestis rebus, tanquam semper victuri? Jam illud quum audiemus, O præclarum diem! nonne videmur audire Paulum ipsum loquentem, Cupio dissolvi, et esse cum Christo? *Ch.* Quam felices sunt, qui tali animo mortem exspectant! Sed in oratione Catonis, quanquam præclara est, tamen fiduciam aliquis taxare posset, ut ab arrogantia profectam; quam multum oportet abesse ab homine Christiano. Proinde mihi nihil unquam legisse videor apud Ethnicos, quod aptius quadret in hominem vere Christianum, quam quod Socrates, paulo post bibiturus cicutam, dixit Critoni: An opera, inquit, nostra sit probaturus Deus, nescio: certe sedulo conati sumus, ut illi placere-mus. Est mihi tamen bona spes, quod ille conatus nostros sit boni consulturus. Vir ille sic diffidit factis suis, ut tamen ob animi propensam voluntatem obtemperandi voluntati divinæ, bonam spem conceperit, fore ut Deus pro sua bonitate boni con-sulturus

a. l. u. m. l. e. e.

sulturus esset, quod studuisset bene vivere. *Neph.* Profecto mirandus animus in eo qui Christum ac sacras literas non noverat. Proinde quum hujusmodi quædam lego de talibus viris, vix mihi tempero, quin dicam, Sancte Socrates, ora pro nobis. *Ch.* At ipse mihi sæpenumero non tempero, quin bene ominer sanctæ animæ Maronis et Flacci. *Neph.* At ego quot vidi Christianos, quam frigide morientes! Quidam fidunt in his rebus, quibus non est fidentum: quidam ob conscientiam scelerum et scrupulos, quibus indocti quidam obstrepunt morturo, pene desperantes exhalant animam. *Ch.* Nec mirum, eos sic mori, qui per omnem vitam tantum philosophati sunt in cæremoniis. *Neph.* Quid isthinc verbi est? *Ch.* Dicam, sed illud etiam atque etiam præfatus, me non damnare, imo vehementer probare sacramenta et ritus Ecclesiæ; sed quosdam vel improbos vel superstitiosos, vel, ut mollissime dicam, simplices et indoctos, qui docent populum hisce rebus fidere, prætermisiss his quæ nos vere reddunt Christianos. *Neph.* Nondum satis intelligo quorsum eas. *Ch.* Faxo ut intelligas. Si vulgus Christianorum spectes, nonne prora et puppis vitæ illis in cæremoniis est? in baptismo quanta religione representantur prisca ritus Ecclesiæ? Commemoratur infans extra fores templi, peragitur exorcismus, peragitur catechismus, suscipiuntur vota, abjuratur satanas cum pompis et voluptatibus suis; tandem ungitur, consignatur, salitur, tingitur: datur negotium susceptoribus, ut puerum curent instituendum. Illi dato nummo redimunt libertatem. Et jam puer Christianus dicitur, et est aliquo modo. Mox rursus ungitur, tandem discit confiteri, sumit Eucharistiam, consuecit quiescere diebus festis, audire sacrum, jejunare nonnunquam, abstinere à carnibus. Et hæc si servat, habetur absolute Christianus. Ducit uxorem, accedit aliud
sacra-

sacramentum : initiatur sacris, rursus ungitur, et consecratur, mutatur vestis, dicuntur preces. Atque hæc quidem omnia, quod fiunt, probō : sed quod hæc fiunt magis ex consuetudine, quam ex animo, non probō : quod nihil aliud adhibetur ad Christianismum, vehementer improbo. Siquidem magna pars hominum dum his fidit, nihilo secius interim per fas nefasque congerit opes, servit iræ, servit libidini, servit livori, servit ambitioni : sic tandem venit ad mortem. Hic rursus ceremoniæ paratæ. Adhibetur confessio semel atque iterum, additur unctio, datur Eucharistia, adsunt cerei facri, adest crux, adest aqua sacra, adhibentur indulgentiæ ; expromitur, aut illic etiam emitur morienti diploma Pontificis ; ordinantur parentalia magifice celebranda, fit rursus stipulatio solennis, adest qui clamet ad aurem morientis, imo nonnunquam occidit ante tempus, si contingat, ut sæpe fit, vocalior, aut bene potus. Hæc ut recte adhibentur, præsertim quæ nobis tradidit Ecclesiastica consuetudo, ita sunt alia quædam reconditiora, quæ nobis hoc præstant, ut cum alacritate spiritus, ut cum Christiana fiducia migremus hinc. *Eu.* Pie tu quidem ista vereque concionaris, sed interim nullus admoveat manum tibi. Caveat quisque ne se fallat. Ego prædixi, nihil expectandum præter secundas mensas, easque rusticanas, ne quis sibi promittat Phasides aves, aut attagenas, aut Attica bellaria. Hæc amoveto, puer ; et, quod restat, apponito. Videtis non copiam, sed inopiam nostræ cornu. Hic est proventus hortulorum quos vidistis. Ne parcite, si quid arridet. *Ti.* Tanta varietas est, ut vel ipso recreemur aspectu. *Eu.* Atqui ne plane contemnatis frugalitatem meam, hæc patina exhilarasset Hilarionem monachum Evangelicum, comitatum vel centum monachis illius seculi. Paulo vero, atque Antonio, vel mensuarius comitatus esse potuisset.

Ti.

pro a

Ti. Imo nec Petrus ille princeps Apostolorum fastidisset, opinor, cum apud Simonem coriarium diversaretur. *Eu.* Imo nec Paulus, opinor, cum coactus egestate futuri nocturnis horis exerceret. *Ti.* Debemus benignitati divinæ. Sed ego malim esurire cum Petro ac Paulo, modo quod deesset corporis alimoniam, abundaret in deliciis animi. *Eu.* Imo discamus à Paulo, et abundare, et penuriam pati. Cum deerit, gratias agamus Jesu Christo, qui nobis suppeditet et frugalitatis et patientiæ materiam. Quum supererit, gratias agamus illius munificentiae, qui nos sua liberalitate invitet ac provocet ad amorem sui: ac modice parceque fruantes iis, quæ largiter præbuit divina benignitas, pauperum memores simus, quibus Deus deesse voluit quod nobis superest, ut utrisque per alteros sit occasio virtutis. Siquidem nobis largitur, unde subvenientes egestati fraternæ, misericordiam ipsius promeriamur: et illi nostra liberalitate recreati, gratias agunt Deo pro bona mente nostra, nosque precibus suis illi commendant. Et recte venit in mentem. Heus, puer; dic uxori, ut ex assis, quæ superant, mittat Gudulæ nostræ. Est vicina quædam gravida, tenui fortuna, sed animo beatissima. Maritus nuper decessit, homo profusus et ignavus, qui nihil uxori reliquit præter liberorum gregem. *Ti.* Christus jussit dare omni petenti: id si facerem, intra mensem ipsi mihi mendicandum esset. *Eu.* Opinor, Christum sentire de his qui petant necessaria. Nam qui petunt, imo qui flagitant, vel extorquent potius magnas summas, quibus extruant coenationes Lucullianas: aut, quod pejus est, quibus alant luxum ac libidinem suam, iis negare, quod petunt, eleemosyna est: imo rapina est largiri male usuris, quod debebatur præsentī necessitati proximorum. Unde mihi videntur vix excusari posse à peccato capitali, qui sumptibus inmodicis
aut

aut extruunt, aut ornant monasteria seu templa, quum interim tot viva Christi templa fame periclitentur, nuditate horreant, rerumque necessariorum inopia discrucientur. Quum essem apud Britannos, vidi tumbam divi Thomæ gemmis innumeris summi-que pretii onustam, præter alia miracula divitiarum. Ego malim ista quæ superflua sunt, elargiri in usus pauperum, quam fervare satrapis aliquando semel oninia direpturis; ac tumbam ornare frondibus ac flosculis: id opinor gratius esset illi sanctissimo viro. Cum essem apud Insu- bres, vidi monasterium quoddam ordinis Carthusiani, non ita procul à Papia: in eo templum est, intus ac foris, ab imo usque ad summum, candido marmore constructum, et fere quicquid inest rerum, marmoreum est, velut altaria, columnæ, tumbæ. Quorsum autem attinebat tantum pecuniarum effundere, ut pauci monachi solitarii canerent in templo marmoreo? quibus ipsis templum hoc oneri est, non usui, quod frequenter infestentur ab hospitibus, qui non ob aliud eo se conferunt, nisi ut spectent templum illud marmoreum. Atque illic cognovi, quod stultius est, illis legata in singulos annos tria millia ducatorum in structuram monasterii. Et sunt, qui putent esse nefas, eam pecuniam in pios usus avertere, præter mentem testatoris: maluntque demoliri, quod instaurant, quam non ædificare. Hæc quoniam insignia sunt, visum est commemorare: quanquam sunt passim in templis nostris exempla permulta similia. Hæc mihi videtur ambitio, non eleemosyna. Divites ambiunt sibi monumentum in templis, in quibus olim nec divis locus erat. Curant se sculpendos ac pingendos, additis etiam nominibus, ac beneficii titulo: atque hisce rebus bonam templi partem occupant, olim opinor postulaturi, ut ipsorum cadavera in ipsis reponantur altaribus. Dicit aliquis; An horum munificentiam existimas rejiciendam?

London Lyngo

endam? Nequaquam, si templo Dei dignum sit, quod offerunt. Sed ego, si sacerdos aut episcopus essem, hortarer crassos illos aulicos, aut negotiatores, ut, si vellent sua peccata redimere apud Deum, ista clanculum effunderent in subsidium eorum, qui vere pauperes sunt. Isti putant perire pecuniam, quæ sic frustulatum, et clanculum in præsentem egestatem tenuium sublevandam dissipatur, cujus nullum extet apud posteros monumentum. Ego puto nullam melius collocari ea, quam ipse Christus sibi vult imputari certissimus debitor. *Ti.* An non putas recte collocari, quod datur monasteriis? *Eu.* Et his darem nonnihil, si dives essem, sed darem ad necessitatem, non ad luxum: tum his, inter quos sentirem vigere studium veræ religionis. *Ti.* Multi judicant non admodum belle collocari, quod datur istis mendicis publicis. *Eu.* Et istis nonnihil dandum est aliquando, sed cum delectu. At mihi consultum videatur, si singulæ civitates suos alerent, nec ferrentur erronee huc et illuc circuncursitantes, præsertim validi, quibus opus suppeditandum sentio potius, quam pecuniam. *Ti.* Quibus igitur potissimum dandum censes, quantum, et quatenus? *Eu.* Hoc mihi ad unguem describere difficillimum sit. Primum animum adesse oportet, qui cupiat omnibus subvenire. Deinde pro mea tenuitate, quod possum, impertio, quoties sese offert occasio: præsertim his, quorum et paupertas et integritas mihi nota est: hortor et alios ad beneficentiam, si me defecerint facultates. *Ti.* Sed permittisne nobis hic in tuo regno libere loqui? *Eu.* Imo liberius quam si domi vestræ sitis. *Ti.* Non probas in templis sumptus immodicos; et has ædes multo minoris ædificare poteras. *Eu.* Equidem arbitror, has intra munditiem consistere, aut, si mavis, elegantiam: certe absunt à luxu, ni fallor. Ædificant magnificentius, qui mendicato vivunt. Et tamen hi ipsi

horti mei, quales quales sunt, vestigial pendunt e-
 genis: et quotidie sumptibus aliquid detraho, in
 me meosque frugalior, quo possim esse in pauperes
 munificentior. *Ti.* Si istum animum obtinerent
 omnes, permulti melius haberent, quos nunc ege-
 stas gravat indignos: et ex adverso multi minus
 essent obesi, digni quos egestas doceat sobrietatem
 ac modestiam. *Eu.* Fortasse sic res habet. Sed vul-
 tisne ut hæc insipida bellaria re quapiam suavi con-
 diamus? *Ti.* Plus satis est deliciarum. *Eu.* At ego
 hinc depromam, quod ne saturi quidem fastidiatis.
Ti. Quid est? *Eu.* Codex est Evangeliorum, ut,
 quod lautissimum habeo, vobis depromam in fine
 convivii. Recita, puer, ab eo loco, ubi proxime
 destitisti. *Puer.* Nemo potest duobus dominis ser-
 vire: aut enim unum odio habebit, et alterum di-
 liget: aut unum sustinebit, et alterum contemnet.
 Non potestis Deo servire, et mammonæ. Ideo dico
 vobis, ne solliciti sitis animæ vestræ quid manduce-
 tis, neque corpori quid induamini. Nonne anima
 plus est quam esca, et corpus plus quam vestimen-
 tum? *Eu.* Redde codicem. In hoc loco mihi Jesus
 Christus videtur bis idem dixisse. Etenim pro eo
 quod prius dixit, odio habebit, mox ponit, con-
 temnet: et pro eo quod prius posuerat, diliget,
 mox vertit, sustinebit: commutatis personis existit
 eadem sententia. *Ti.* Non satis assequor quid ve-
 lis. *Eu.* Demonstramus igitur ratione mathema-
 tica, si videtur. In priore parte pro uno pone *A*,
 pro altero *B*: rursus in posteriore pro uno pone *B*,
 pro altero *A*, verso ordine. Aut enim *A* odio ha-
 bebbit, et *B* diliget: aut *B* sustinebit, et *A* con-
 temnet. Nonne hic palam est, *A* bis odio haberi,
 et *B* bis diligere? *Ti.* Perspicuum est. *Eu.* Atqui hæc
 conjunctio, aut, præsertim repetita, habet empha-
 sim sententiæ contrariæ, aut certe diversæ. Alio-
 qui nonne absurde diceretur, Aut Petrus me vincet,
 et

gives

et ego cedam, aut ego cedam, et Petrus me vincet? *Ti.* Lepidum, ita me Deus amet, sophisma. *Eu.* At tum demum mihi videbitur lepidum, si hoc ex vobis didicero. *Th.* Animus somniat ac parturit mihi nescio quid: si jubetis, quicquid est, proferam in medium; vos eritis vel oniropoli, vel obstetrices. *Eu.* Quanquam vulgo mali ominis habetur somniorum meminisse in convivio, et parum sit verecundum coram tot viris foetum eniti, tamen nos istud somnium, siue mavis partum animi tui, libenter excipiemus. *Th.* Mihi videtur in hoc sermone res commutari potius, quam persona. Et hanc vocem, unum et unum, non referri ad *A*, et *B*, sed utraque pars refertur ad utrumlibet, ut utrumcunque delegeris, ei jam apponatur, quod significatur per alterum. Quasi dicas: aut excludes *A*, et admittes *B*, aut *A* admittes, et excludes *B*. Hic videtis manente persona rem esse translatam. Atque hoc ita dictum est de *A*, ut nihil referat, si idem enuncies de *B*. hoc pacto: aut *B* excludes, et admittes *A*; aut admittes *B*, et excludes *A*. *Eu.* Sane argute tu quidem problema nobis explicuisti, neque quisquam mathematicus melius depinxisset in pulvere. *Soph.* Illud me magis movet, quod prohibet esse sollicitos de crastino; quum Paulus ipse laborarit manibus, victus parandi causa, atque idem acriter increpet otiosos, et ex alieno vivere gaudentes, admonens ut laborent, ac manibus operentur quod bonum est, ut sit, unde tribuant aliquid necessitatem patienti. An non pii sanctique labores sunt, quibus maritus tenuis alit uxorem sibi charissimam, dulcesque liberos? *Ti.* Ista quaestio, mea sententia, variis modis dissolvi potest. Primum, ut ad illa tempora potissimum pertineat: Apostolis ob Evangelii praedicationem late vagantibus eximenda erat sollicitudo victus undecunque suppeditandi, quibus non vacabat opera manuarum cibum

quærere, præsertim cum nullam artem scirent, præter piscationem. Nunc alia ratio temporum est, et otium amplectimur omnes, laborem fugimus. Altera dissolvendi ratio est: Christus non interdixit industriam, sed solitudinem. Et solitudinem intelligit juxta vulgarem hominum affectum, qui nulla de re magis anxii sunt, quam de parando victu, ut omnibus rebus omisissis, hoc solum agant, huic uni curæ sint addicti. Id propemodum indicat ipse dominus, cum negat, eundem duobus dominis servire posse. Servit enim qui toto pectore addictus est. Præcipuam igitur curam vult esse Evangelii propagandi, non solam. Ait enim; Primum quærite regnum Dei, et hæc adjicientur vobis. Non dicit solum, quærite, sed, primum quærite. Cæterum in voce Crastini, puto Hyperbolen esse, quum significet, in longinquum; qui mos est avaris hujus mundi, ut posteris etiam anxie parent et quærant.

Eu. Accipimus tuam interpretationem: sed quid sibi vult, quod ait, Ne solliciti sitis animæ vestræ, quid edatis. Corpus veste tegitur, at non edit anima. *Ti.* Animam, ut opinor, hic vitam appellat. Ea periclitatur, si cibum subduxeris: non item, si vestem detraxeris, quæ magis datur pudori, quam necessitati. Et si quem affligit nuditas, non statim occidit; at inedia certissima mors est.

Eu. Non satis video, quo modo cohæreat cum hac sententia, quod adjecit: Nonne anima plus est quam esca? et corpus plus est quam vestimentum? Nam si vita magni pretii est, tanto magis advigilandum ne pereat. *Ti.* Hoc argumentum non adimit nobis solitudinem, sed auget.

Eu. At non hoc sentit Christus, quod interpretaris, sed hoc argumento nobis addit fiduciam de patre. Si pater benignus gratis, et de suo dedit id quod carius est, etiam adjiciet id quod vilius est. Qui dedit animam, non negabit alimoniam: qui dedit corpus, adjiciet alicunde vestem. Illius

igitur

igitur benignitate freti, non est quod discruciemur solitudine curaque rerum infimarum. Quid igitur superest, nisi ut utentes hoc mundo, tanquam non utamur, totam curam ac studium nostrum transferamus in amorem rerum cœlestium, atque rejecta mammona, imo toto Satana cum omnibus suis præstigiis, uni Domino toto et alacri pectore serviamus, qui non destituet filios suos. Sed interrim nullus attingit bellaria. His certe cum gaudio vesci licet, quæ non magna cura nobis domi proveniunt. *Ti.* Abunde satisfactum est corpusculo. *Eu.* Vellem equidem et animo. *Ti.* Atque uberius etiam animo. *Eu.* Hæc igitur tolle, puer; ac labrum aspone. Lavemus, amici; ut si quid forte comminum est in hoc convivio, purgati canamus hymnum Deo. Perficiam, si videtur, quod cœperam ex Chrysostomo. *Ti.* Rogamus. *Eu.* Gloria tibi, domine; gloria tibi, sancte; gloria tibi, rex; quoniam dedisti nobis escas. Imple nos gaudio et latitia in Spiritu sancto, ut inveniamur in conspectu tuo acceptabiles; nec pudefiamus, quando reddes unicuique secundum opera sua. *Puer.* Amen. *Ti.* Profecto pius et elegans est hymnus. *Eu.* Hunc divus Chrysostomus non dedignatur etiam interpretari. *Ti.* Quonam loco? *Eu.* In Matthæum, homilia LVII. *Ti.* Non omitтам quin hodie legam. Sed illud unum interim ex te cupio discere, cur ter optamus Christo gloriam, idque triplici cognomine, domini, sancti, et regis? *Eu.* Quoniam illi debetur omnis gloria. Sed nobis triplici nomine potissimum est glorificandus. Quod suo sacrosancto sanguine redemerit nos à tyrannide diaboli, sibi que asseruerit; unde et dominum illum vocamus. Deinde, quod non contentus gratis condonasse nobis omnia peccata, per spiritum suum contulit nobis et justitiam suam, ut sectemur ea quæ sunt sanctimonia. Atque ob id sanctum eum vocamus, quod sit sanctificator omnium.

omnium. Postremo, quod ab eodem speramus præmium regni cœlestis, ubi ille jam sedet ad dexteram Dei patris; et hinc nobis rex dicitur. Atque hanc totam felicitatem illius erga nos gratuita bonitati debemus, quod pro domino, vel tyranno potius, diabolo, dominum habemus Jesum Christum: pro immunditia et sordibus peccatorum, innocentiam ac sanctimoniam: pro gehenna, gaudia vitæ cœlestis. *Ti.* Pia profecto sententia. *Eu.* Quoniam nunc primum vos hic accepi convivio, non dimittam vos absque xeniis, sed talibus, qualis fuit apparatus. Heus, puer; profer apophoreta nostra. Sive fortiri placet, sive sibi quisque malit deligere, minimum refert; ejusdem fere pretii sunt omnia, hoc est, nullius. Non enim sunt sortes Heliogabali, ut huic obveniant equi centum, illi totidem muscæ. Sunt libelli quatuor, horologia duo, lucernula, et theca cum calamis Memphiticis. Hæc arbitror magis convenire vobis, quam opobalsamum, aut dentifricium, aut speculum, si vos novi satis. *Ti.* Adeo bella sunt omnia, ut nobis difficilis sit electio: ipse magis pro tuo arbitrato distribuito; sic gratus etiam erit quicquid obtigerit. *Eu.* Hic libellus in membranis habet proverbia Solomonis: sapientiam docet, et auro pictus est, quod aurum habeat sapientiæ symbolum. Hoc dabitur cano nostro, ut, juxta doctrinam evangelicam, habenti sapientiam detur sapientia, et exuberet. *Ti.* Certe curabitur, ut minus egeam. *Eu.* Sophronio congruet horologium, huc ex extrema Dalmatia profectum, ut vel sic commendem munusculum meum. Novi enim, quam ille sit parcus temporis, quam nullam omnino portionem rei pretiosissimæ sinat abire sine fructu. *Soph.* Imo pigrum admones diligentia. *Eu.* Hic libellus habet in membranis Evangelium secundum Matthæum; gemma tegi merebatur, nisi nullum esset illi scrinium aut theca cærior,

rior, quam pectus hominis. Illic igitur recondito, Theophile, quo magis hoc sis, quod diceris. *Th.* Efficiam ne prorsus male collocasse videaris tuum munus. *Eu.* Hic sunt epistolæ Pauli, quas tu libenter tecum circumfers, Eulali; qui Paulum semper habere soleas in ore: nec haberes in ore, nisi esset in pectore: posthac commodius erit etiam in manibus oculisque. *Eul.* Isthuc non est dare munus, sed dare consilium. Porro bono consilio nullum est munus pretiosius. *Eu.* Lucernula conveniet Chrysoglotto, anagnostæ insatiabili, et, ut M. Tullius inquit, librorum helluoni maximo. *Ch.* Bis habeo gratiam: primum pro munere non vulgariter eleganti; deinde, quod somniculosum admones vigilantia. *Eu.* Theca calamaria debetur Theodidactō, felicissime multa scribenti, atque hos ego calamos felicissimos esse judico, quibus celebrabitur gloria domini nostri Jesu Christi, tali præsertim artifice. *Theodidact.* Utinam et pectus suppeditare possis, quemadmodum suppeditas instrumenta. *Eu.* Hic codex habet aliquot Plutarchi libellos de moribus, sed selectos, et à quodam Græcæ literaturæ peritissimo non inſcite descriptos; in quibus tantum reperio sanctimoniam, ut mihi prodigio simile videatur, in pectus hominis ethnici tam evangelicas potuisse venire cogitationes. Hic dabitur Uranio juveni, et amatori Græcorum. Supereſt horologium; id cedat nostro Nephelio, parcissimo temporis dispensatori. *Neph.* Habemus gratiam, non solum pro munusculis, verum etiam pro testimoniis. Nam isthuc non tam est distribuere xenia, quam elogia. *Eu.* Imo ego vobis habeo gratiam duplici nomine. Primum, quod nostram exilitatem boni consulitis. Deinde, quod eruditis juxta ac piis sermonibus refecistis animum meum. Ego vos, quomodo acceptos dimittam, nescio; certe vos relinquam melior ac doctior. Scio vobis non esse cordi fistulas, aut moriones,

moriones, ac multo minus aleam. Quare si vide-
 tur, fallemus horulam spectandis reliquis regiae meae
 miraculis. *Ti.* Isthuc eramus abs te flagitaturi.
Eu. Apud bonae fidei promissorem non est opus fla-
 gitatore. Hanc aulam aetivam opinor vos jam satis
 contemplatos. Habet triplicem prospectum, et, quo-
 quo versum deflectas oculos, occurrit viror horto-
 rum gratissimus. Vitreis fenestris volubilibus, si
 videatur, licet excludere coelum, si nebulis aut ven-
 tis sit incommodius: licet et densis valvis, foris
 admotis, ac tenuibus intus, excludere solem, si
 quid offendat aestus. Hic quum prandeo, videor in
 orto prandere, non in domo. Nam et parietes
 virentes suos habent inspersos flosculos. Sunt et
 picturae non invenustae. Hic Christus supremam
 computationem agitat cum electis discipulis. Hic
 natalitia celebrat Herodes funesto convivio. Hic
 Evangelicus ille dives epulatur splendide, mox de-
 scensurus ad inferos. Lazarus repellitur à foribus,
 mox excipiendus sinu Abrahæ. *Ti.* Hoc argumen-
 tum non satis agnoscimus. *Eu.* Cleopatra est cum
 Antonio luxu decertans: jam unionem eibit, al-
 teri manum admovit detractura. Hic pugnant La-
 pithæ. Hic Alexander Magnus hasta transverberat
 Clitum. Hæc exempla nos admonent sobrietatis
 in convivio, et à crapula luxuque deterrent. Nunc
 adeamus bibliothecam, non illam quidem multis
 instructam libris, sed exquisitis. *Ti.* Locus hic
 plane divinitatem quandam præ se fert, adeo ni-
 tent omnia. *Eu.* Hic videtis præcipuam partem
 opum mearum. Nam in mensa nihil vidistis nisi vi-
 treum ac stanneum; nec est in tota domo vas ul-
 lum argenteum, præter unum poculum inauratum,
 quod ob amorem ejus, qui dono dedit, religiose
 servo. Hæc sphaera pensilis totum orbem ponit ob
 oculos. Hic in parietibus singulae regiones fusiore
 spatio depictæ sunt: In reliquis parietibus videtis
 insignium

inſignium auctorum imagines. Nam omnes depingere, fuerat infinitum. Chriſtus primum habet locum, porrecta manu ſedens in monte. Capiti imminet pater, dicens: Ipſum audite. Spiritus ſanctus expanſis alis multa luce complectitur illum. *Ti.* Opus, ita me Deus bene amet, Apelle dignum. *Eu.* Adjunctum eſt bibliothecæ muſeion quoddam anguſtum, ſed elegans, quod ſubmota tabula oſtendit foculum, ſi quid offenderit frigus. In æſtate videtur ſolidus paries. *Ti.* Hic mihi gemmea videntur omnia. Eſt et mira odoris gratia. *Eu.* Hoc mihi præcipue ſtudio eſt, ut niteat domus, et bene oleat. Utraque res minimo conſtat. Habet bibliothecam ſuum ambulacrum penſile, ſpectans in hortum; et huic adhæret facellum. *Ti.* Locus numine dignus. *Eu.* Nunc adeamus illa tria ambulacra, quæ imminent iis quæ vidiftis ad hortum domesticum ſpectantia. In his ſuperioribus utroque proſpectus eſt, ſed per feneftras, quæ poſſunt occludi, præſertim in his parietibus qui non ſpectant hortum interio-rem, quo domus fit tutior. Hic ad lavam, quia plus eſt lucis, et paries raris feneftris interruptus ordine depicta eſt tota vita Jeſu ex narratione quatuor Evangeliftarum, uſque ad miſſum Spiritum ſanctum, et primam prædicationem Apoſtolorum ex Actis. Additæ ſunt et locis notæ, ut agnoſcat ſpectator, juxta quod ſtagnum, aut in quo monte res geſta ſit. Additi ſunt tituli, paucis verbis ſubnotantes totum argumentum: velut illud, quod dicitur à Jeſu, Volo, mundare. Ex adverſo reſpondent figuræ, et vaticinia veteris teſtamenti, præſertim è Prophetis et Pſalmis, qui nihil aliud habent, quam Chriſti vitam, et Apoſtolorum, aliter narratam. Hic nonnunquam obambulo mecum fabulans, et animo contemplans illud ineffabile conſilium Dei, quo per filium ſuum reſtituere voluit genus humanum. Nonnunquam adeſt uxor comes,
aut

aut amicus quispiam, qui rebus piis delectetur. *Ti.* In hac domo cui posset obrepere tedium? *Eu.* Nulli qui didicerit secum vivere. In summa ora picturæ, velut extra ordinem, addita sunt capita Pontificum Romanorum cum suis titulis. Ex adverso capita Cæsarum, ob memoriam historiæ. In utroque cornu prominet pensile cubiculum, ubi liceat interquiescere, et unde spectare licet pomarium, et aviculas nostras. Hic in extremo angulo prati videtis aliud ædificiolum, ubi cœnamus nonnunquam æstivis mensibus, et ubi curatur, si quem forte è familiaribus corripuerit morbus ob contagium formidabilis. *Ti.* Quidam negant hujusmodi morbos esse vitandos. *Eu.* Cur ergo vitant foveam, aut venenum? An hoc minus timent, quia non vident? Nec basilisci venenum videtur, quod afflat oculos. Ubi res poscat, non dubitem pro necessariis venire in vitæ discrimen. Sine causa subire vitæ periculum, temeritas est: alios in vitæ periculum adducere, crudelitas. Sunt et alia quædam non injucunda spectatu: ea mandabo uxori, ut ostendat. Manete hic vel totum triduum, et hanc domum putate esse vestram. Pascite oculos, pascite animos. Nam me negotia quædam aliò vocant. Est equitandum in pagos aliquot vicinos. *Ti.* Ob rem pecuniariam? *Eu.* Ego tales amicos non relinquerem pecuniæ gratia. *Ti.* Fortassis venatio parata est alicubi. *Eu.* Plane venatio est: sed aliud venor quam apros aut cervos. *Ti.* Quid igitur? *Eu.* Dicam. In uno pago decumbit amicus quidam non sine periculo vitæ. Nam corpori metuit medicus, ego magis metuo animæ illius. Siquidem mihi videtur parum recte compositus ad emigrandum, sicut dignum est Christiano: huic adero meis hortatibus, ut sive moriatur, sive revalescat, bono ipsius fiat. In altero dissidium acre natum est inter duos, non malos quidem illos, sed tamen

tamen pervicacis ingenii viros. Quod si exaspere-
tur, vereor ne plures secum trahat in consortium
simultatis. Adnitar totis viribus, ut hos redigam
in gratiam. Nam utrique sum veteri necessitudine
junctus. Hæc sunt quæ venor. Quod si venatio
sucefferit ex animi sententia, simul hic celebrabi-
mus festa pro victoria adepta. *Ti.* Pia venatio.
Precamur, ut tibi pro Delia Christus aspiret. *Eu.*
Hanc prædam ego inalim, quam obvenire mihi hæ-
reditate bis mille ducatos. *Ti.* Mox rediturus?
Eu. Non nisi tentatis omnibus: quare certum tem-
pus non possum præscribere. Vos interim meis pe-
rinde ac vestris fruamini, et valete. *Ti.* Dominus
Jesus te feliciter deducat, ac reducat.

F U N U S.

MARCOLPHUS, PHÆDRUS.

Ma. **U**Nde nobis Phædrus? num ex antro Tro-
phonii? *Ph.* Cur istuc rogas? *Ma.* Quia
præter morem tristis, horridus, squalidus, torvus;
in summa, nihil minus quam quod diceris. *Ph.* Si,
qui diutius versantur in officinis fabrorum ærari-
orum, aliquid nigroris sibi contrahunt; quid mi-
raris, si ego tot dies versatus apud duos ægrotan-
tes, morientes, et sepultos, solito sum mœstior:
præsertim cum uterque mihi fuerit egregie charus?
Ma. Quos mihi narras sepultos? *Ph.* Nosti Geor-
gium Balearicum? *Ma.* Nomine duntaxat, de fa-
cie non novi. *Ph.* Alterum scio tibi prorsus igno-
tum esse. Is erat Cornelius Montius; quicum mihi
plurimis jam annis intercessit arctissima necessitu-
do. *Ma.* Mihi nunquam contigit adesse mori-
enti. *Ph.* Mihi sæpius quam vellem. *Ma.* Sed est-
ne mors res tam horrenda, quam vulgo prædicant?
Ph.

Ph. Iter ad mortem durius, quam ipsa mors. Quod si quis horrorem illum et imaginationem mortis excutiat animo, magnam mali partem sibi detraxerit. Breviter, quicquid est cruciabile, vel in ægrotatione, vel in morte, longe tolerabilius redditur, si quis se totum tradat voluntati divinæ. Nam quod attinet ad sensum mortis, cum jam animus distrahitur à corpore, arbitror aut nullum esse, aut perquam stupidum esse sensum; quod natura, priusquam huc veniatur, consopiat, ac stupefaciat omnes partes sensibiles. *Ma.* Nascimur absque sensu nostri. *Ph.* Sed non absque sensu matris. *Ma.* Cur non itidem emorimur? Cur Deus mortem voluit esse tam cruciabilem? *Ph.* Nativitatem voluit esse gravem ac periculosam matri, quo carius haberet quod peperisset: mortem autem unicuique voluit esse formidabilem, ne passim homines sibi mortem consciscerent. Etenim cum videamus et hodie tam multos sibi manus adferre, quid censes futurum, si mors nihil haberet horribile? Quoties vapulasset servus, aut etiam filius adolescens, quoties uxor indignaretur marito, quoties perisset res, aut aliud accidisset quod ægre esset animo, protinus ad laqueum, ad gladium, ad flumen, ad præcipitium, ad venenum currerent homines. Nunc mortis acerbitas vitam nobis reddit cariorem; præsertim cum medici non queant mederi semel vita defuncto. Quanquam ut non omnibus eadem est nascendi fors, ita non est eadem omnibus mortis ratio: Quosdam cita mors protinus liberat; alii lenta morte contabescunt. Lethargici, quemadmodum et ab aspide percussi, somno consopiti citra sensum sui moriuntur. Illud observavi, nullum esse mortis genus tam acerbum quin perferatur, si quis obfirmato animo decrevit exire. *Ma.* Utrius mors visa est Christianior? *Ph.* Mihi quidem Georgii visa est honorificentior. *Ma.* Etiamne mors habet ambitionem suam?

suam? *Ph.* Ego nunquam vidi duos tam dispari morte morientes. Si vacat audire, depingam excessum utriusque: tuum erit judicare, utra mors sit optabilior homini Christiano. *Ma.* Imo te rogo, ne graveris narrare. Nam ipse nihil audiero cupidius. *Ph.* Ergo de Georgio prius audi. Ubi mors jam certa sui signa dederat, medicorum chorus, qui diu curarant ægrotum, dissimulata vitæ desperatione coeperunt mercedem poscere. *Ma.* Quot erant medici? *Ph.* Aliquando decem, interim duodecim: cum paucissimi, sex. *Ma.* Satis erat ad occidendum vel valentem. *Ph.* Numerata pecunia clam submonuerunt proximos, non procul abesse mortem: curarent ea, quæ pertinerent ad animæ salutem; nam de corporis incolumitate nihil esse spei. Per amicos intimos blande submonitus est et ægrotus, ut corporis curam Deo committeret, ea tantum curaret, quæ pertinerent ad feliciter hinc emigrandum. His auditis, mira torvitate Georgius oculos intendit in medicos, velut indigne ferens, quod ab illis destitueretur. Illi responderunt, se medicos esse, non deos; quod artis erat, præstitisse, cæterum adversus fatalem necessitatem nullam valere medicinam. His actis abeunt in proximum cubiculum. *Ma.* Quid? morantur etiam accepta mercede? *Ph.* Inter illos nihil convenerat de morbi genere: alius aiebat hydropem, alius tympanitem, alius apostema in intestinis, alius aliud atque aliud malum: totoque hoc tempore, quo tractabant ægrotum, acerrime disceptarunt de morbi genere. *Ma.* O felicem interim ægrotum! *Ph.* Eam litem ut tandem finirent, per uxorem postularunt, ut finirent exanimati corporis anatomiam fieri: id esse honorificum, et solere vel honoris gratia fieri in magnatibus: deinde rem eam fore salutis multis, idque ad meritorum ipsius cumulum accessurum: postremo pollicentur suo sumtu se commercaturos

caturos triginta missas, cessuras in commodum mortui. Id ægre quidem, sed tandem blanditiis uxoris ac propinquorum impetratum est. His actis subduxit sese statio medicorum. Negant enim fas esse, ut qui vitæ solent opitulari, mortis sint spectatores, aut exsequiis intersint. Mox accitus est Bernardinus, vir, ut scis, reverendus, Franciscanorum custos, qui confessionem exciperet. Vix peracta est confessio, jam aderat in ædibus turba quatuor ordinum, quos vulgus appellat mendicantium. *Ma.* Tot vultures ad unum cadaver? *Ph.* Deinde vocatus est parochus, qui hominem inungeret, sacrumque symbolum corporis Dominici porrigeret. *Ma.* Religiose. *Ph.* Verum ibi minimum abfuit, quin inter parochum et monachos cruenta pugna fuerit orta. *Ma.* Apud lectum ægroti? *Ph.* Et quidem spectante Christo. *Ma.* Quid excitavit tantos tumultus subito? *Ph.* Parochus ubi cognovit ægrotum fuisse confessum Franciscano, negavit se vel unctionis sacramentum, vel eucharistiam, vel sepulturam impartiturum, nisi suis auribus audisset ægroti confessionem: se parochum esse, sibi pro sua ovicula reddendam in Domino rationem: id non posse, si solus ignoraret arcana conscientiae. *Ma.* Nonne visus est æquum dicere? *Ph.* Non illis quidem. Nam strenue reclamabant omnes, præsertim Bernardinus et Vincentius Dominicanus. *Ma.* Quid adferebant? *Ph.* Magnis conviciis incessebant parochum, subinde vocantes eum asinum, dignumque qui pastorem ageret porcorum. Ego, inquit Vincentius, sum sacrae Theologiæ baccalaureus formatus, mox licentiandus, atque etiam doctoris titulo insigniendus; tu vix legis Evangelium; tantum abest, ut possis excutere secreta conscientiae. Quod si libet esse curiosum, exquire, quid agat uxor et manzares tui domi, aliaque permulta, quæ me pudet referre. *Ma.* Quid ille? mutus ad hæc? *Ph.* Mu-

Mu-

a cal

Mutus? Imo diceres cicadam ala correptam. Ego, inquit, baccalaureos multo te meliores nectam è stipulis fabarum. Auctores et principes ordinum vestrorum, Dominicus et Franciscus, ubi didicerunt philosophiam Aristotelicam, aut argumenta Thomæ, aut speculationes Scoti? aut ubi donati sunt titulo baccalaureorum? Irrepistis in mundum adhuc credulum, sed pauci humiles, quidam etiam docti ac pii: nidulabimini in agris ac vicis, mox in opulentissimas quasque civitates, et in florentissimam civitatis partem demigrastis. Tot sunt agri qui pastorem alere non possunt; ibi locus erat vestræ operæ: nunc nusquam adestis, nisi in ædibus divitum. Jactatis nomen pontificum; at vestra privilegia nihil valent, nisi cum cessat episcopus, pastor, aut hujus vicarius. In meo templo nullus vestrum concionabitur me pastore incolumi. Non sum baccalaureus: Nec sanctus Martinus erat, et tamen agebat episcopum. Si quid mihi deest doctrinæ, à vobis non petam. An creditis etiamnum mundum esse tam stupidum, ut ubicunque viderit vestem Dominici aut Francisci, putet adesse illorum sanctimoniam? num vestra refert, quid agam domi meæ? Quid vos agatis in latebris, quomodo tractetis sacras virgines, etiam populus novit. Jam quam nihilo sint vel feliciores vel puriores divitum domus, quas frequentatis, omnibus et lippis et tonforibus notissimum est. Cætera, Marcolphe, non audeo referre: omnino patres illos reverendos minime reverenter tractavit. Nec erat futurus finis, ni Georgius manu mota signum dedisset, se velle quidpiam dicere. Ægre impetratum est, ut rixa tantisper consilesceret. Tum ægrotus, Sit pax, inquit, inter vos; tibi parocho denuo confitebor. Deinde pro strepitu nolarum, pro cantionibus funeralibus, pro cenotaphio, pro sepultura numerabitur tibi pecunia, priusquam exeas hanc domum;

domum; neque committam ut ulla in parte de me queri possis. *Ma.* Num parochus recusavit tam æquam conditionem? *Ph.* Non; tantum obmurmuravit nonnihil de confessione, quam ægroto remisit. Quid opus est, inquit, iisdem repetendis fatigare tum ægrotum, tum sacerdotem? Si in tempore mihi confessus fuisset, fortassis sanctius condidisset suum testamentum: nunc vos videritis. Hæc æquitas ægroti pessime habebat monachos, indigne ferentes eam prædæ partem decidi parocho. Ego tamen intercessi, fecique ut lis sopiretur. Parochus iunxit ægrotum, dedit corpus Domini, et numerata summa discessit. *Ma.* Secuta est igitur eam tempestatem tranquillitas? *Ph.* Imo tempestatem hanc seior tempestas protinus excepit. *Ma.* Obsecro quid causæ? *Ph.* Audies. Confluxerant in ædes quatuor ordines mendicantium; his adjunxit sese quintus Cruciferorum. Adversus hunc ceu nothum quatuor illi magno tumultu coorti sunt, rogabant ubi vidissent unquam plaustrum quinque rotarum? aut qua fronte vellent esse plures mendicantium ordines, quam sint Evangelistæ? Eadem, inquit, opera adducite huc mendicos omnes è pontibus ac triviis. *Ma.* Quid ad hæc Cruciferi? *Ph.* Vicissim rogabant, quomodo tum incessisset plaustrum Ecclesiæ, cum nullus esset ordo mendicantium; deinde cum unus esset, postea tres? Nam Evangelistarum, inquant, numerus nihilo plus habet affinitatis cum nostris ordinibus, quam cum alea, quæ undique quatuor ostendit angulos. Augustinenses quis allegit in ordinem mendicantium, aut quis Carmelitas? Quando mendicavit Augustinus, aut quando Helias? Nam hos faciunt suorum ordinum auctores. Hæc aliaque multa fortiter quidem illi detonabant; sed soli, quatuor exercituum impressionem non ferentes, cesserunt, dira tantum minitantes. *Ma.* Heic saltem effulsit tranquillitas.

Ph.

a unicorn

Ph. Imo syncretismus ille in quintum ordinem, versus est in pugnam gladiatoriam. Franciscanus ac Dominicanus contendebant, nec Augustinenses, nec Carmelitas esse germane mendicos, sed nothos ac supposititios. Hæc rixa sic incruidit, ut plane vereretur, ne veniretur ad manus. *Ma.* Hæccine ferebat ægrotus?

Ph. Non hæc acta sunt apud lectum: sed in atrio, quod cubiculo adhærebat: voces tamen omnes ad ægrotum permanabant: neque enim missabant, sed plenis tibiis res agebatur: et scis, alioqui in ægrotis aurium sensum esse acutius.

Ma. Quis tandem exitus belli? *Ph.* Ægrotus per uxorem denunciavit ut silerent paulisper, se compositurum hoc dissidium.

Itaque rogavit, ut tum quidem temporis Augustinenses et Carmelitæ discederent; hoc illos nullo suo damno facturos. Nam tantundem, inquit, cibi mittetur eis domum, quantum heic daretur remanentibus. In funere vero iussit omnes ordines adesse, etiam quintum, atque ut æqua pecuniæ portio divideretur singulis; ad commune tamen convivium non adhiberentur, ne quid turbæ posset oriri.

Ma. Virum æconomicum mihi narras, qui vel moriens norit tot rerum undas componere.

Ph. Phy! multis annis gesserat militiæ ducem. Ibi quotidianum est huiusmodi tumultus suboriri inter cohortes.

Ma. Erat igitur re splendida? *Ph.* Admodum. *A. a.* Sed male parta, ut sit, rapinis, sacrilegiis, extorsionibus.

Ph. Ita quidem vulgo faciunt duces; nec ausim dejerare, hunc fuisse ab illorum moribus alienum. Si tamen satis hominem novi, magis auxit rem ingenii dexteritate, quam violentia.

Ma. Qui sic?

Ph. Callebat arithmeticam. *Ma.* Quid tum postea?

Ph. Quid tum? apud principem supputabat militum triginta millia, cum vix essent septem millia. Deinde multis militibus nihil numerabat.

Ma. Næ tu mihi magnificam narras arithmeticam. *Ph.*

Deinde bellum arte ducebat, solitus simul et ab hostium et amicorum vicis et oppidis pecuniam stipulari mensuram: ab hostibus, ne paterentur hostilia: ab amicis, ut illis liceret cum hoste pacisci.

Ma. Agnosco morem vulgatum militum. Sed ab-

solve narrationem. *Ph.* Bernardinus igitur et Vincentius cum aliquot sui ordinis fodalibus remanserunt apud ægrotum; ad reliquos missus est commea-

tus. *Ma.* Satin' inter eos conveniebat, qui remanserunt in præsidio? *Ph.* Non usquequaque.

Grunniebant nescio quid de prerogativis diplomatum: sed ne non perageretur fabula, dissimulatum est. Hic jam proferuntur cautiones testamentariae,

fiuntque stipulationes accitis testibus, de iis, quæ inter ipsos ante transegerant. *Ma.* Istæ audire gestio. *Ph.* Dicam summatim: nam perlonga est fabula.

Supereff uxor annos nata duodequadraginta, mulier sane proba cordataque: filii duo, alter annum natus undevigesimum, alter decimum quintum: filia totidem, sed impubes utraque. Testamento sic cautum erat, ut uxor, quoniam perpelli non poterat ut fieret monacha, sumeret pallium Beghinæ,

id est, medium genus inter monachas et laicas: filius natu major, quoniam nec is induci potuit, ut fieret monachus. *Ma.* Vulpes anus non capitur laqueo. *Ph.* Mox ab exsequiis patris properaret Romanam, ibique ex relaxatione Pontificis factus ante legitimam ætatem sacerdos, totum annum singulis diebus sacrificaret in templo Vaticano pro anima patris; et sacros gradus in Laterano, singulo quoque Veneris die, genibus perreptaret. *Ma.* Suscepit hæc libenter? *Ph.* Ne dicam dolo, ut asini solent farcinas impositas. Filius minor dicaretur S. Francisco, filia major S. Claræ, minor Catharinæ Senensi. Hoc tantum potuit obtineri: nam Georgii mens erat, quo magis sibi Deum haberet obnoxium, quinque superstites partiri in quinque men-

aliam

mendicantium ordines: et acriter quidem adlaboratum est; sed ætas uxoris, filiique majoris, nec minis, nec blanditiis cessit. *Ma.* Exhæredandi genus. *Ph.* Universa hæreditas sic erat divisa, ut detractis de solido impendiis funeralibus, uncia cederet uxori, cujus dimidia victitaret ipsa, dimidium cederet loco, cui se foret addictura; unde si mutato consilio recederet, tota pecunia resideret penes eum gregem. Altera uncia decideretur filio, cui tamen statim numeraretur viaticum, et quod satis esset emendo diplomati, parandoque victui annuo Romæ. Qui si mutata sententia recusaret initiari sacris ordinibus, illius uncia divideretur inter Franciscanos, et Dominicanos. Et id ne fiat, vereor; adeo videbatur adolescens à sacris abhorrere. Dux uncia cederent monasterio, quod exceperet filium natu minorem; binæ item monasteriis, quæ exceperent puellas; sed hac lege, ut si illi detrectarent eam vitam profiteri, omnis tamen pecunia penes illos maneret incolumis. Jam una rursus uncia decideretur Bernardino, tantundem Vincentio: dimidium uncia Carthusianis, pro communione bonorum operum omnium, quæ toto fierent ordine. Uncia et semis quæ superaret, distribueretur occultis pauperibus, quos beneficio dignos judicassent Bernardinus, et Vincentius. *Ma.* Debebas Jureconsultorum more dicere, quos vel quas. *Ph.* His igitur verbis stipulati sunt, recitato testamento: Georgi Balearice, vivus et sanæ mentis approbas hoc testamentum, quod dudum ex animi tui sententia condidisti? Approbo. Et hæc est tua suprema, et immutabilis voluntas? Est. Meque, et hunc Vincentium baccalaureum instituis ultimæ tuæ voluntatis executores? Instituo. Jussus est denuo subscribere. *Ma.* Qui potuit moriens? *Ph.* Bernardinus rexit ægroti manum. *Ma.* Quid scripsit? *Ph.* Sanctum Franciscum, et sanctum Dominicum

minicum iratos habeat, qui tentarit hinc aliquid immutare. *Ma.* At non metuebat actionem testamenti inofficiosi? *Ph.* Ista actio non habet locum in his quæ Deo dicantur; neque quisquam libenter cum Deo litem suscipit. His peractis uxor et liberi datis dextris agroto, jurant se servaturos quod receperant. Post hæc coemptum est agi de pompa funerali, non sine contentione. Tandem hæc vincit sententia, ut ex quinque ordinum singulis adessent novem, in honorem quinque voluminum Moſis, et Angelorum in novem choros digestorum. Suam quisque ordo crucem præferret, canerentque funebres nânias. Ad hæc præter cognatos conducere-
rentur triginta (tot nummis erat venditus Dominus) daduchi pullati; et honoris gratia ploratores duodecim (hic est numerus ordini Apostolico sacer) comitarentur: à feretro sequeretur equus Georgii pullatus, sic ad genua alligata cervice, ut herum humi requirere videretur. Stragula hinc atque hinc ostenderent insignia. Similiter et unaquæque tæda, et pulla vestis haberet insignia. Reponeretur autem corpus quidem ipsum ad dextram altaris summi in tymbo marmoreo, qui promineret a solo pedes quatuor; ipse in summo recumbens, Pario sculptus marmore, totus armatus à vertice usque ad calcaneum: nec deesset galeæ sua crista: crista erat onocrotali collum: nec clypeus laevo brachio, in quo insignia hæc erant, tria capita apri silvestris aurea, in planitie argentea; nec lateri gladius inaurato capulo, nec baltheus inauratus ac gemmeis distinctus bullis, nec pedibus aurea calcaria: erat enim eques auratus: sub pedibus haberet leopardum. Ora sepulcri titulum haberent tali viro dignum. Cor autem separatim recondi volebat in sacello divi Francisci. Intestina mandavit parochio, honorifice sepelienda in sacello quod est Virginii matri sacrum. *Ma.* Funus nimirum

danda

Joebus

rum honorificum, sed nimio constans. Venetia vel cerdoni cuiuspiam plus haberetur honoris minimo impendio. Feretrum elegans dat sodalitas, et unum comitantur aliquando sexcenti monachorum tunicis palliisve vestiti. *Ph.* Vidimus et nos, risimusque istas pauperum ineptas glorias. Incedunt fullo-nes et coriarii superne, inferneque cerdones, in medio monachi; chimæras esse diceres: nec heic alia res erat, si vidisses. Cautum est et illud Georgio, ut Franciscanus, et Dominicanus, inter sese sorte decernerent, utris primus cederet locus in pompa: post hos cæteri quoque sortirentur, ne quid hinc oriretur tumultus. Parochus et hujus clerici locum tenerent infimum, hoc est, primum. Nec enim aliud erant passuri monachi. *Ma.* Non acies tantum, sed et pompas ille callebat ordinare. *Ph.* Cautum est et illud, ut funebre sacrum, quod apud parochum fieret, modulato musicorum concentu perageretur, honoris gratia. Dum hæc aliæque tractantur, inhorruit ægrotus, deditque signa certissima, supremum tempus adesse. Adornatur igitur extremus fabulæ actus. *Ma.* Nondum finis? *Ph.* Recitatur diploma pontificis, in quo promittebatur criminum omnium abolitio, totusque purgatorii metus adimebatur. hæc justificabantur omnia illius bona. *Ma.* Iam pto parta? *Ph.* Certe jure belli ac more militum. Sed forte aderat Philippus Jureconsultus uxoris frater: is in diplomate notavit locum secus positum, quam oportuit, et iniecit suspicionem falsi. *Ma.* Haudquaquam in tempore: dissimulandum erat, etiamsi quid inesset erroris, et nihilo pejus habuisset ægrotus. *Ph.* Assentior. Et ægrotus sic hac re perturbatus est, ut minimum abesset à desperatione. Ibi Vincentius fortem virum præbuit; jussit Georgium quieto esse animo, sibi esse potestatem corrigendi supplendique, si quid in diplomatibus vel erratum esset, vel onissum. Quod si te, inquit, fefel-

fefellerit diploma, ego jam nunc hanc animam pro
 tua suppono anima, ut tua petat cœlos, mea deda-
 tur orco. *Ma.* Accipitne Deus tales animarum per-
 mutationes? Et, si accipit, num satis cautum vide-
 batur Georgio tali pignore? Quid si Vincentii ani-
 ma vel absque permutatione debebatur inferis? *Ph.*
 Quod gestum est, narro. Hoc certe perfecit Vin-
 centius: ægrotus visus est animum recipere. Mox
 recitantur cautiones, quibus Georgio promitteba-
 tur societas omnium operum, quæ fierent per qua-
 tuor ordines, et quintum Carthusiensem. *Ma.* Ego
 metuerem, ne deprimerer ad inferos, si tantum far-
 cinæ bajulandum esset. *Ph.* De bonis operibus lo-
 quor: ea non aliter gravant animam subvolaturam,
 quam plumæ avem. *Ma.* Mala igitur opera sua qui-
 bus legant? *Ph.* Militibus Germaniæ conductitiis.
Ma. Quo jure? *Ph.* Jure Evangelico: Habenti
 dabitur. Simulque recitatus est numerus missarum
 et psalteriorum, quæ defuncti animam essent comi-
 tatura. Erat autem immensus. Post hæc iterata est
 confessio, dataque benedictio. *Ma.* Ita efflavit a-
 nimam? *Ph.* Nondum. Strata est huini storea jun-
 cis contexta, sic ut ab initio convoluta-cervicalis
 speciem ex sese faceret. *Ma.* Quid nunc futurum
 est? *Ph.* Eam consperferunt cinere, sed raro; ibi
 deposuere corpus ægroti. Infrata est tunica Fran-
 ciscana, sed prius consecrata preculis et aqua lustra-
 li. Cuculla supposita est capiti: nam tum indui non
 poterat. Una cum illa suppositum est diploma cum
 cautionibus. *Ma.* Nova mortis species. *Ph.* Atqui
 confirmant, dæmoni nullum esse jus in eos qui sic
 moriuntur. Sic aiunt præter alios mortuum S. Mar-
 tinum et Franciscum. *Ma.* Sed huic morti illorum
 vita responderat. Obsecro quid tum postea? *Ph.*
 Porrecta est ægroto crucis imago et candela cerea.
 Ad crucem porrectam dixit ægrotus; Soleo in bellis
 tutus esse meo clypeo; nunc hunc clypeum oppo-
 nam

a hen

nam hosti meo : et exosculatus admovit humero lævo. Ad ceream vero facram, Olim, inquit, hasta valui in bellis : nunc hanc hastam vibrabo adversus hostem animarum. *Ma.* Satis militariter. *Ph.* Has postremas voces edidit. Nam mox linguam mors occupavit, simulque cœpit animam agere. Bernardinus à dextris immincebat morienti, Vincentius à sinistris, uterque pulcre vocalis. Alter ostendebat imaginem sancti Francisci, alter Dominici. Ceteri sparsi per cubiculum demurmurabant psalmos aliquot voce lugubri. Bernardinus magnis vociferationibus percellerat aurem dextram, Vincentius sinistram. *Ma.* Quid occlamabant? *Ph.* Hujusmodi ferme Bernardinus : Georgi Balearice, si nunc quoque probas ea quæ sunt acta inter nos, flecte caput in dextrum : flexit. Vincentius contra ; Ne quid trepides, Georgi ; habes Franciscum et Dominicum propugnatores. Esto securus. Cogita quantum habeas meritorum, quod diploma ; denique memineris, meam animam pro tua oppignoratam, si quid esset periculi : hæc si sentis et probas, flecte caput in lævum ; flexit. Rursus simili clamore, Si hæc sentis, inquiunt, preme manum meam, tum manum pressit. Ita huc et illuc flectendo capite et premendis manibus transactæ sunt horæ ferme tres. Cum jam inciperet oscitare Georgius, ibi Bernardinus erectus pronunciavit absolutionem : quam perficere non potuit, quin Georgius efflasset animam. Hæc sub noctis medium : mane peracta anatomia. *Ma.* Quid mali repertum est in corpore? *Ph.* Recte mones ; nam exciderat. Fragmentum plumbi inhærebat diaphragmati. *Ma.* Unde id? *Ph.* Uxor narrabat, illum quondam ictum sphaerula bombardica. Hinc conjectabant medici, plumbi liquefacti particulam resedisse in corpore. Mox corpus lacerum utcunque convestitum est amictu Franciscano. A prandio sepultura peracta est, ea pompa

pompa qua decretum erat. *Ma.* Nunquam audiui mortem operosiores, nec funus ambitiosius. *Ve-*
rum istam opinor fabulam nolis evulgari. *Ph.* Quam ob rem? *Ma.* Ne quid irritentur crabrones. *Ph.* Nihil est periculi. Etenim si pia sunt quæ narro, etiam ipsorum interest, hæc scire populum: sin minus, quotquot inter illos boni sunt, mihi gratias agent, qui hæc prodiderim; quo pudore correcti quidam desinant similia facere; deinde simplices caveant, ne in similem pertrahantur errorem. Sunt enim et apud istos cordati vereque pii, qui frequenter apud me questi sunt, paucorum vel superstitione, vel improbitate totum ordinem reddi apud bonos invidiosum. *Ma.* Recte tu quidem, et fortiter. Sed nunc aveo scire, quomodo decesserit Cornelius. *Ph.* Ut vixit nulli molestus, ita mortuus est. Habebat febrem anniversariam, quæ statis temporibus singulis annis recurreret. Ea tum, sive quia gravabat ætas, (nam annum excefferat sexagesimum) sive aliis de causis, solito magis urgebat hominem, et visus est ipse præsentire, diem fatalem imminere. Itaque quatrinduo prius, quam moreretur, erat Dominicus dies; templum adiit, confessus est suo patracho, audivit publicam concionem et sacrum: à sacro, reverenter accepto pignore corporis Domini, domum se recepit. *Ma.* Non usus est medicis? *Ph.* Unicum duntaxat consuluit, sed non minus bonum virum, quam bonum medicum: ei Jacobo Castrutio nomen est. *Ma.* Novi. Nihil illo sincerius. *Ph.* Is respondit, suam quidem operam amico non defuturam, sed sibi videri plus esse præsidii in Deo, quam in medicis. Cornelius hanc vocem non minus alacriter accepit, quam si certissimam vitæ spem ostendisset. Itaque tametsi semper pro suis facultatibus fuisset perbenignus in pauperes, tum quidquid decidi poterat uxoris et liberorum necessitati, impartiebatur in egenos, non istos ambitiose

a coh

bitiose mendicos, et nusquam non obvios, sed in probos, qui pro viribus industria laborandi cum paupertate pugnabant. Rogabam hominem ut decumberet, et sacerdotem ad sese accerferet potius, quam tenue corpusculum defatigaret. Respondit, hoc sibi semper studio fuisse, ut amicos suos sublevaret potius, si posset, quam gravaret officiis; nec se sui dissimilem esse velle in morte. Ne decubuit quidem nisi postremum diem, et noctis partem, qua reliquit terras. Interim ob corpusculi lassitudinem baculo nitebatur, aut sedebat in cathedra: raro componebat se lectulo, sed vestitus et erecto capite. Hoc tempore aut mandabat aliquid de curandis egenis, maxime notis aut vicinis, aut legebat è libris sacris, quæ provocant hominis erga Deum fiduciam, quæque illius in nos charitatem declarant. Si per lassitudinem ipse minus poterat, audiebat amicum prælegentem. Frequenter miro affectu hortabatur familiam ad mutuum amorem et concordiam, atque studium veræ pietatis; sollicitosque de morte ipsius amantissime consolabatur. Identidem admonerat suos, ne quid æris alieni præteriretur indissolutum. *Ma.* Non condiderat testamentum? *Ph.* Jam pridem sanus ac valens id curarat. Negabat enim esse testamenta, quæ fierent ab agentibus animam, sed deliramenta potius. *Ma.* Nihil legarat monasteriis aut egenis? *Ph.* Ne teruncium quidem. Ego, inquit, pro mea portione dispensavi facultatulas meas: nunc ut earum possessionem aliis trado, ita trado et dispensationem. Et confido meos sanctius dispensaturos, quam ipse feci. *Ma.* Non accersebat ad sese pios homines, quemadmodum fecit Georgius? *Ph.* Ne unum quidem: præter familiam et duos intime amicos nullus aderat. *Ma.* Demiror quid senserit. *Ph.* Negabat se morientem pluribus molestum esse velle, quam fuisset nascens. *Ma.* Exspecto finem istius fabulæ. *Ph.* Mox audies.

Venit dies Jovis. Ille stratum non reliquit, sentiens
 extremam corpusculi lassitudinem. Accitus parochus
 impartit extremam unctionem; ac rursus porrexit
 corpus Domini, sed citra confessionem. Negabat
 enim quidquam scrupuli resedisse in animo. Ibi
 parochus agere coepit de sepultura, qua pompa, quo-
 ve loco sepeliri vellet. Sepeli, inquit, me quomo-
 do sepelires infimæ fortis Christianum: nec mea re-
 fert, ubi seponas hoc corpusculum, æque invenien-
 dum in extremo die ubicunque condideris. Pom-
 pam funeris nihil moror. Mox injecta mentio de
 sonitu campanarum, de tricenariis, et anniversariis,
 de diplomate, de communione meritorum emenda.
 Tum ille; Mi pastor, nihilo pejus habebo, etiamsi
 nulla sonet campana. Si me vel uno funebri sacro
 dignaberis, plus satis erit. Aut si quid aliud est,
 quod ob publicam Ecclesiæ consuetudinem citra
 scandalum infirmorum omitti vix potest, id tuo per-
 mitto arbitratui. Nec est animus, cujusquam vel
 preces commercari, vel meritis quenquam suis spo-
 liare. Satis meritorum exuberat Christo: et con-
 fido, totius Ecclesiæ preces ac merita mihi, si modo
 vivum sum membrum, profutura. In duobus di-
 plomatibus mihi tota spes est. Alterum est pecca-
 torum meorum, quod princeps pastorum dominus
 Jesus abolevit, affigens illud cruci; alterum quod
 ipse suo sacrosancto sanguine scripsit et obsignavit,
 quo nos certos reddidit de salute æterna, si totam
 fiduciam nostram in ipsum transferamus. Absit
 enim ut instructus meritis ac diplomatibus provo-
 cem Dominum meum, ut in judicium veniat cum
 servo; certus, quod in conspectu ejus non justifi-
 cabitur omnis vivens. Ego ab illius justitia appel-
 lo ad ejusdem misericordiam, quoniam immensa est
 et ineffabilis. His dictis abiit parochus. Cornelius,
 veluti magna spe salutis concepta, gaudens et ala-
 cer, jubet sibi quædam recitari è sacris volumini-
 bus,

a. plea
 a

bus, quæ confirmant spem resurrectionis et præmia immortalitatis: velut illud ex Esaia de morte Ezechia dilata, una cum cantico: deinde cap. 15. epistolæ Paul. ad Corinth. prioris: de morte Lazari ex Joanne: sed præcipue historiam Christi passi ex Evangeliiis. Quam hic animo devorabat singula, ad quædam suspirans, ad alia compositis inanibus gratias agens, ad quædam hilarescens ac gestiens, ad nonnulla preculas quasdam breves ejaculans! A prandio cum paululum temporis obdormisset, jubet recitari caput ex Evangelio Joannis duodecimum, usquē ad historiæ finem. Heic dixisses hominem plane transfigurari, afflatique novo spiritu. Jam dies vergebat ad vespèram; accersit uxorem ac liberos: ibi erecto quantum licuit corpusculo, sic affatus est suos: Carissima conjux, quos Deus ante conjunxerat, idem nunc separat, sed corporibus duntaxat, idque ad breve tempus: curam, caritatem, pietatem, quam antehac partiri soles in me et dulcissima pignora, totam in istos transfer. Ne putaris, te ullis modis posse magis demereri vel Deum, vel me, quam si istos, quos Deus dedit nobis conjugii fructum, sic educes, foveas et instituas, ut Christo digni habeantur. In hos igitur conduplica pietatem tuam, et meam portionem in te translatam existima. Id si feceris, ut facturam confido, non erit cur videantur orphani. Quod si repetas matrimonium. Ad hanc vocem uxor erupit in fletum, coepitque dejerare, se nunquam de repetendis nuptiis cogitaturam. Heic Cornelius: Soror in Christo mihi carissima, si Dominus Jesus largiri dignabitur tibi propositum istud ac robur spiritus, ne desis dono cœlesti. Erit enim hoc tibi pariter ac liberis commodius. Sin alio vocabit carnis infirmitas, scito, quod mors mea te liberat à jure conjugii, sed non liberat à fide, quam meo tuoque nomine debes curandis communibus liberis. Quod ad ma-

trimonium attinet, utere libertate quam tibi permittit Dominus. Tantum hoc te rogo moneoque, ut virum tibi deligas iis moribus, tuque te illi talem præbeas, ut possit, vel suapte bonitate ductus, vel tua commoditate provocatus, amare privignos. Proinde cave, ne cui voto te obstringas. Serva te liberam Deo et liberis nostris; quos sic institues ad omnem pietatem, ut caveas, ne se cuiquam addicant instituto, donec per ætatem et rerum usum constiterit, ad quod vitæ genus sunt idonei. Deinde versus ad liberos, exhortatus est ad studium pietatis, ad obediendum matri, ad mutuam inter ipsos caritatem et concordiam. His peroratis, dedit osculum uxori; liberis, facto signo crucis, precatus est bonam mentem, et Christi misericordiam. Post hæc intuens omnes qui aderant, Sub crastinam, inquit, auroram Dominus, qui diluculo revixit, pro sua misericordia dignabitur hanc animulam ex hujus corpuseculi sepulcro, eque hujus mortalitatis tenebris evocare in lucem suam cœlestem. Nolo teneram ætatem excubiis inanibus fatigari. Cæteri quoque vicissim dormiant; mihi satis est unum adesse vigilem, qui recitet sacram lectionem. Transacta nocte sub horam quartam, cunctis præsentibus, jussit recitari psalmum totum, quem Dominus orans recitavit in cruce. Eo finito, jussit exhiberi cereum, et crucem. Et cereum accipiens, dixit: Dominus illuminatio mea et salus mea; quem timebo? Crucem exosculatus, dixit: Dominus protector vitæ meæ; à quo trepidabo? Mox manus super pectus in supplicantis gestum composuit, et oculis in cœlum erectis, dixit, Domine Jesu, accipe spiritum meum. Et protinus clausit oculos veluti dormiturus; simulque levi flatu emisit spiritum: dixisses illum obdormisse, non exspirasse. *Ma.* Nunquam audiui mortem minus operosam. *Ph.* Talis fuerat in omni vita. Uterque fuit amicus. Fortasse non æque

a Colbe

æque dijudico, uter decesserit Christianus: tu qui integer es, rectius dispicies. *Ma.* Ita faciam, sed per otium.

VIRGO POENITENS.

EUBULUS, CATHARINA.

Eu. **T**Ales janitrices mihi semper optarim. *Ca.* Et ego semper tales pulsatores. *Eu.* Sed vale, Catharina. *Ca.* Quid ego audio? Valebo prius quam salveam? *Eu.* Non huc veni, ut te viderem lacrymantem. Quid sibi vult quod protinus, me conspecto, lacrymis suffusi sunt oculi? *Ca.* Quo fugis? mane, mane inquam; sumam alium vultum. et ridebimus affatim. *Eu.* Quas aves hic video? *Ca.* Est illius collegii patriarcha. Ne subducito te; jam perpotarunt: accumbe paulisper; illo digresso confabulabimur nostro more. *Eu.* Age obtemperabo tibi, quæ mihi noluit. Nunc soli sumus, narra totam fabulam, malim enim ex te cognoscere. *Ca.* Ex tot amicis, quos putabam sapere plurimum, nunc sentio nullum fuisse, qui mihi prudentius ac senilius consilium dederit, quam tu omnium natu minimus. *Eu.* Dic, quo modo expugnasti parentum affectum? *Ca.* Primum improbis hortatibus monachorum, ac monacharum: deinde etiam meis precibus ac blandimentis labefactatus est matris animus: pater nullo pacto quibat percelli. Tandem omnibus admotis machinis et hic victus et oppressus est potius, quam assensit. Id factum est inter pocula: minitabantur homini malum exitium, si Christo suam sponsam pernegaret. *Eu.* O improbitatem stolidorum! Quid fit deinde? *Ca.* Servor triduo domi clam: interim semper aderant mulieres aliquot ejus collegii, quas illi Conversas vocant, hortatibus suis addentes ani-

mum, ut persisterem in sancto proposito, ac solícite
 caventes, ne qua cognatarum, aut sodalium adiret
 me, quæ mentem videretur mutatura. Interim ad-
 ornabantur vestes, aliaque quæ ad convivium at-
 tinebant. *Eu.* Tibi quid interim erat animi? Num
 vacillabas? *Ca.* Non, sed passa sum quiddam tam
 horrendum, ut malim emori decies, quam iterum
 perpeti. *Eu.* Quaso, quid isthuc erat? *Ca.* Non
 possum effari. *Eu.* Quod mihi dixeris, amico tuo
 dixeris. *Ca.* Promittis silentium? *Eu.* Id præsti-
 turus eram, etiam si nulla fuisses stipulata. Quasi
 vero me nondum noris? *Ca.* Apparuit mihi spe-
 ctrum horribili specie. *Eu.* Is nimirum erat genius
 tuus malus, qui te eo instigabat. *Ca.* Prorsus opi-
 nor fuisse cacodæmonem. *Eu.* Dic mihi, quæ spe-
 cies erat? Estne talis, qualis pingitur, rostro ad-
 unco, longis cornibus, harpyarum unguibus, præ-
 longa cauda? *Ca.* Tu ludis. At ego malim mihi
 terram dehiscere, quam denuo tale videre spectrum.
Eu. Interim aderant illæ mulieres hortatrices? *Ca.*
 Non; nec unquam illis indicavi, tametsi valde scis-
 citantibus quid esset mali, cum me totam exanima-
 tam offenderent. *Eu.* Vis tibi dicam quid fuerit?
Ca. Si quidem potes. *Eu.* Illæ mulieres incantave-
 rant te, vel potius excantaverant tibi cerebrum.
 Sed interim tu persistebas in ea sententia? *Ca.* Ma-
 xime: nam aiebant, id multis accidere, qui se con-
 secrant Christo: verum si primo illo congressu su-
 peretur tentator, post tranquilla fore omnia. *Eu.*
 Qua pompa producta es? *Ca.* Adornant me toto
 mundo meo: demittunt capillos: itaque non aliter
 quam nuptura sponso. *Eu.* Crasso monacho: hēm!
 male sit huic tussi. *Ca.* Ex ædibus paternis clara
 luce deducor ad collegium, multis ad spectaculum
 concurrentibus. *Eu.* O scitos histriones, ut norunt
 agere suas fabulas simplici popello! Quot dies egisti
 in illo sancto virginum collegio? *Ca.* Ferme duo-
 decim.

decim. *Eu.* Sed quæ res verterat animum tuum tam pertinacem? *Ca.* Non dicam quid sit, sed aliquid magni fuit. Post sex ab ingressu dies accerso matrem, obtestans, obsecrans, si me vivam vellet ut me eximeret ab eo collegio. Illa reluctatur animo meo, et hortatur ad constantiam. Post accerso patrem. Ille etiam objurgat, addens, se agre vicisse suos affectus; ut vicissim nunc vincerem animum meum, nec hoc dedecus conciliarem sibi, quod resiliissem ab instituto. Tandem ubi video me nihil proficere, respondeo parentibus, me, si ita jubeant, in gratiam illorum morituram. Nam hoc mihi certum esse, nisi mature eximerer. Hoc audito, reduxerunt domum. *Eu.* Bene habet, quod mature resilieris, prius quam servitutem æternam esses professus. Sed nondum audio, quæ res mutavit animum tuum tam subito. *Ca.* Hoc nemo mortaliū ex me scit hætenus, nec tu scies. *Eu.* Quid si divinem? *Ca.* Nec divinabis, sat scio: et, si divines, non dicam. *Eu.* Tametsi conjecto. Verum interim periit sumtus. *Ca.* Plus quam quadraginta coronati. *Eu.* O commessatores nuptiales! Gaudeo tamen, periisse pecuniam te nobis incolumi: posthac ausculta melioribus consiliis. *Ca.* Ita faciam, et, cum piscatore, ieta sapiam.

CONFESSIO MILITIS.

HANNO, THRASYMACHUS.

Ha. **U**NDE redis nobis Vulcanus, qui Mercurius hinc abieras? *Th.* Quos Vulcanos aut quos Mercurios mihi narras? *Ha.* Quia alatus videbare quum abires, nunc claudicas. *Th.* Sic à bello rediri solet. *Ha.* Quid tibi cum bello, homo quovis dama fugacior? *Th.* Spes prædæ reddiderat

derat fortem. *Ha.* Multum igitur refers manubiarum? *Th.* Imo zonum inanem. *Ha.* Tanto minus gravare sarcina. *Th.* Atqui sceleribus onustus redeo. *Ha.* Gravis profecto sarcina, si verum dicit propheta, qui peccatum appellat plumbum. *Th.* Plus illic scelerum et vidi, et patravi, quam unquam antehac in omni vita. *Ha.* Ecquid igitur arridet vita militaris? *Th.* Nihil neque scelestius, neque calamitosius. *Ha.* Quid igitur in mentem venit istis, qui nummo conducti, nonnulli gratis, currunt ad bellum, non aliter quam ad convivium? *Th.* Ego nihil aliud conjectare possim, quam illos agi malis furiis, seseque totos malo dæmoni, ac miseriæ devovisse, nec aliud quam hic manes suos anticipare. *Ha.* Ita quidem videtur. Nam ad res honestas vix ullo pretio conducì queant. Sed expone nobis, quomodo gestum sit prælium, et utro sese inclinavit victoria. *Th.* Tantus erat strepitus, tumultus, tubarum bombi, cornuum tonitrua, hinnitus equorum, clamor virorum, ut neque videre potuerim quid gereretur, adeo ut vix scirem ubi essem ipse. *Ha.* Unde igitur ceteri, qui ex bello veniunt, sic depingunt singula, quid quisque dixerit aut gesserit, quasi nusquam non adfuissent otiosi spectatores? *Th.* Ego credo istos mentiri splendide. In tentorio meo quid gestum sit, scio: quid in prælio, prorsus ignoro. *Ha.* Anne hoc quidem scis, unde tibi venerit claudicatio? *Th.* Vix, ita me Mavors posthac male amet: susp. or aut saxo, aut equi calce læsum genu. *Ha.* At ego scio. *Th.* Scis? an tibi narravit aliquis? *Ha.* Non, sed divino. *Th.* Dic igitur. *Ha.* Quum fugeres pavidus, collapsus humi offendisti in silicem. *Th.* Dispeream, nisi rem acu tetigisti. Adeo verisimile est quod divinasti. *Ha.* Abi domum, et uxori narra tuas victorias. *Th.* Illa mihi occinet haud suave encomium, qui nudus redeam. *Ha.* Sed unde restitues, quod

quod rapuisti? *Th.* Jam pridem restitui. *Ha.* Cui?
Th. Scortis, œnopolis, et iis qui me vicerunt alea.
Ha. Satis militariter. Par est, ut quod male partum est, pejus dispereat. Verum à sacrilegiis, opinor, temperatum est. *Th.* Imo illic erat sacrum nihil. Nec profanis parcitum est, nec fanis. *Ha.* Quo pacto sarcies? *Th.* Negant oportere sarciri, quod in bello commissum sit: jure fit, quod illic fit. *Ha.* Jure belli fortassis. *Th.* Tenes. *Ha.* At istud jus summa est injuria. Te non patriæ pietas, sed prædæ spes pertraxit in bellum. *Th.* Fateor, et arbitror paucos illuc ire sanctiore proposito. *Ha.* Est aliquid insanire cum multis. *Th.* Concionator è suggesto pronunciavit, bellum esse justum. *Ha.* Suggestum illud non solet mentiri. Sed ut justum sit Principi, non continuo justum est tibi. *Th.* Audiui ex Rabbiniis, quod licet sua cuique arte vivere. *Ha.* Præclara ars, incendere domos, diripere templa, violare sacras virgines, spoliare miseros, occidere innoxios. *Th.* Lanii conducuntur ad mactandum bovem; cur nostra ars reprehenditur, quod conducimur ad mactandos homines? *Ha.* Non eras sollicitus, quonam esset migratura anima tua, si confisisset in bello cadere? *Th.* Non admodum. Bona spes habebat animum meum. Nam divæ Barbaræ me semel commendaram. *Ha.* Receperat illa tutelam tui? *Th.* Sic mihi visa est annuere capite aliquantulum. *Ha.* Quando isthuc tibi visum est? mane? *Th.* Non, sed à coena. *Ha.* Sed tum, ut arbitror, etiam arbores tibi visæ sunt ambulare. *Th.* Ut hic divinat omnia! sed præcipua spes erat in divo Christophoro, cujus imaginem quotidie contemplabar. *Ha.* In tentoriis? Unde illic divi? *Th.* Carbone pinxeramus illum in velo. *Ha.* Nimirum haudquam ficulnum, ut aiunt, præsidium erat carbonarius ille Christophorus. Sed extra jocum; non video

video qui possis expiari à tantis flagitiis, nisi te conferas Romam. *Th.* Imo novi viam breviorē. *Ha.* Quam? *Th.* Ibo ad dominicales; illic paulo transigam cum commissariis. *Ha.* Etiam de sacrilegiis? *Th.* Etiam. Christus ipsum spoliasset, ac decolasset etiam; tam largas habent indulgentias, et auctoritatem componendi. *Ha.* Bene habet, si vestram compositionem Deus ratam habuerit. *Th.* Imo magis metuo ne diabolus non habeat ratam. Nam Deus natura placibilis est. *Ha.* Quem tibi sacerdotem deliges? *Th.* Cui cognovero quam minimum esse frontis ac bonæ mentis. *Ha.* Ne non habeant similes labra lactucas. Ab illo purus abibis ad corpus dominicum? *Th.* Quid ni? Posteaquam semel effudero sentinam in illius cucullam, ego me exoneravero sarcina: ipse viderit, qui absolvit. *Ha.* Qui scis, an absolvat? *Th.* Scio. *Ha.* Quonam indicio? *Th.* Qui manus imponit capiti, admurmurans, nescio quid. *Ha.* Quid si reddat tibi omnia peccata tua, quum manum imponit, hæc admurmurans: Absolve te ab omnibus beneficiis, quæ nulla in te comperio; et restituo te tuis moribus, talemque dimitto, qualem accepi? *Th.* Viderit ille, qui dicit: mihi satis est, quod me credo absolutum. *Ha.* Sed isthuc tuo periculo credis. Fortasse non fuerit satis Deo, cui debes. *Th.* Unde tu mihi obvis, qui mihi conscientiam è serena nubilam redderes? *Ha.* Felix occursum. Bona avis est obvis amicus, qui bene moneat. *Th.* Nescio quam bona, certe parum suavis.

F I N I S.

90093968

